

Pecyn Dogfennau Cyhoeddus

Mae'r adroddiadau canlynol yn Eitemau Gwybodaeth ar gyfer y Pwyllgor Craffu Polisi ac Adnoddau.

- 1 Gwasanaethau Corfforaethol a Chyllid Amrywiol – Adroddiad Monitro Cyllideb (Cyfnod 9).
- 2 2021/22 Adroddiad Monitro Gwariant Cyfalaf (Cyfnod 9).
- 3 Dangosyddion Darbodus Rheoli'r Trysorlys ac Ariannu Cyfalaf - Adroddiad Monitro Chwarter 3 (1 Ebrill 2021 i 31 Rhagfyr 2021).
- 4 Strategaeth Y Gymraeg Pum Mlynedd 2022-2027.

POLICY AND RESOURCES SCRUTINY COMMITTEE – INFORMATION ITEM

**SUBJECT: CORPORATE SERVICES AND MISCELLANEOUS FINANCE 2021/22
BUDGET MONITORING REPORT (PERIOD 9)**

**REPORT BY: CORPORATE DIRECTOR OF EDUCATION AND CORPORATE
SERVICES**

---

1. PURPOSE OF REPORT

- 1.1 To inform members of projected revenue expenditure for the Directorate of Corporate Services and Miscellaneous Finance for the 2021/22 financial year.

2. SUMMARY

- 2.1 The report projects the anticipated final outturn for the Directorate of Corporate Services and Miscellaneous Finance based upon expenditure and income trends for the first nine months of the financial year.

3. RECOMMENDATIONS

- 3.1 Members are requested to note the contents of the report.

4. REASONS FOR THE RECOMMENDATIONS

- 4.1 To ensure that Members are informed of the projected financial position for the Directorate of Corporate Services and Miscellaneous Finance.

5. THE REPORT

5.1 Corporate Services

- 5.1.1 The Directorate of Corporate Services is currently forecasting an underspend of £1,314k for the 2021/22 financial year, full details of which are provided in Appendix 1.
- 5.1.2 Members are advised that the projected outturn for Education & Lifelong Learning is a net underspend of £1,337k, consequently overall the projected outturn position for Education and Corporate Services is an underspend of £2,651k.
- 5.1.3 There is an anticipated net underspend on Chief Executive and Director of Education & Corporate Services of £23k after the use of agreed reserves to fund the leadership programme.
- 5.1.4 The anticipated net underspend of £449k in Corporate Finance relates in the main to in-year

vacancies, some of which are in the process of being filled, additional one-off grant income, together with the use of reserves to fund an apprentice post and a Finance Officer (Cashless Catering). It has been agreed via a delegated decision that £45k is earmarked to establish a reserve for a Fixed Term IR35 Officer, this has been factored into the net underspend position.

- 5.1.5 There is an anticipated net underspend of £207k in Digital Services, after taking into account the agreed used of reserves. The underspends will be monitored during the year and may reduce depending on agreed project work. The underspends consist of: -
- A projected overspend of £221k for IT Services which is due in the main to estimated costs of the IT contracts, additional leased Telephone lines, external consultants, agency staff and a reduction in income delays offset by delays in filling vacancies.
  - A projected net underspend of £209k on Procurement which relates in the main to delays in filling vacant posts.
  - An underspend of £220k for Customer First. This is due in the main to vacant posts still to be filled and secondments to the Track and Trace programme.
- 5.1.6 Legal & Governance is projecting a net underspend of £51k after allowing for the following to be ring-fenced and transferred to earmarked reserves: -
- Projected underspend on Members related expenditure of £88k. This is due in the main to underspends on Members' Allowances and associated budgets which is partly offset by increased costs on Members' superannuation costs.
  - Projected overspend of £21k on Electoral Services, due in the main to additional equipment being purchased in preparation for the local elections. The Electoral Services overspends will be funded from the ring-fenced Election reserve.
- 5.1.7 The net underspend of £51k for Legal & Governance is due in the main to reduced income levels offset by staff not reaching the top of their pay scales, some temporary reduced hours and savings associated with working from home. These income levels will be monitored closely during the year. The net underspend is after taking into account the agreed use of reserves for an additional Committee Services Officer.
- 5.1.8 There is a projected net underspend of £164k for People Services mainly consisting of: -
- Human Resources projected net underspend of £89k due in the main to staff being on maternity leave and some temporary reductions in working hours, partially offset by reduced income levels. The net underspend is after taking account of the agreed use of reserves.
  - Health & Safety underspend of £174k due in the main to salary savings arising from delays in recruitment after taking account of the agreed use of reserves for an SLA Support Officer. The underspend is partially offset by reduced internal training income due to Covid-19. There are also small forecast savings on vehicle hire.
  - Occupational Health underspend of £51k due in the main to salary savings due to delays in recruitment. It has been agreed via a delegated decision that the projected £51k underspend is earmarked to establish a reserve to enable additional clinics as Covid restrictions are lifted, this has been factored into the net underspend position.
  - The Communications Unit is projecting a net overspend of £70k, due in the main to reduced levels of internal income arising from Covid-19. Income levels will be closely monitored in year. It is anticipated the lost internal income in this budget has resulted in savings in other service division's printing budgets.
  - CMT Support overspend of £30k due to the addition of a new "Support Officer".
- 5.1.9 There is an anticipated £189k net underspend in Business Improvement Services after taking account of the following: -

- Management – Projected net underspend of £109k due to a vacant Head of Service post, which is partially offset by additional temporary costs for an existing Head of Service to cover duties.
- Projected net underspend of £37k in the Policy Team due to mainly to a delay in filling a vacant post, various one-off savings on budgets.
- Projected underspend of £32k in the Equalities and Welsh Language Team due in the main to some staff not reaching the top of pay scales in the current year.
- Projected small overspend of £5k in the Performance Management Unit.
- Projected net underspend of £15k in the Transformation Team after taking account of the agreed transfer of reserves.
- The transfer of the Community Empowerment Fund has been agreed, this fund is being managed by Business Improvement Services section.

5.1.10 Although Property Services sits within the Economy & Environment Directorate, budget monitoring has traditionally been considered by the Policy and Resources Scrutiny Committee. For Property Services there is a net projected overspend of £25k, consisting of the following: -

- Management - £31k underspend in the main due to staff on temporary reduced hours offset by the estimated appointment of a new post starting in February 2022.
- Energy - £7k underspend, due to a temporary reduction in hours of a member of staff.
- Estates - £4k overspend due mainly to a reduction in the anticipated level of fee income offset by staff vacancies/reduced hours. The income levels will be monitored closely in-year.
- Non – Operational Properties - £6k underspend mainly due to reduced utility costs being incurred.
- Corporate Facilities – a net £61k overspend mainly due to increased electricity costs for Ty Penallta to comply with the Covid-19 guidance, offset by savings in salaries due to some temporary reductions in hours. The net overspend is after the agreed use of reserves of £80k for Ty Penallta Café.
- Maintenance – Projected £38k underspend due in the main to delays in filling vacant posts and increased fee income.
- Building Consultancy – Projected £43k overspend due in the main to reduced fee income arising from the pausing of the Trinity Fields extension project. The creation of a new Project Manager post is partially offset by delays in filling existing posts.

5.1.11 There is a projected underspend of £256k on Housing Services (excluding HRA) which consists of the following: -

- General Fund Housing is expected to show a £200k underspend at this stage, although there are some offsetting over and underspends contributing to this position. This service area includes a statutory duty for Temporary Accommodation which is demand led and difficult to predict, but trends show an annual increase in the need for this service evidenced by the increase in B&B accommodation over the past few years and in particular placements made during the pandemic. The government embargo on evictions, which ended in June 2021, plus the requirement for landlords to provide an extended 6 months written notice (remaining in place until March 2022) has restricted the normal flow of homeless activity, but activity for Covid related placements still remains high. We therefore anticipate referrals requiring emergency housing to increase.
- The demand for B&B placements as a result of Covid-19 has been significant with on average 70 cases per month, together with accompanying security costs for the relevant establishments. Welsh Government have funded these costs (net of any housing benefits) from the Covid Hardship Grant and have confirmed this funding will remain in place for the remainder of this financial year. However, once this funding has ceased, the funding commitment will fall on the General Fund. In the long term, however, Welsh Government has set out an ambitious Programme for Government with the aim of making our community a better place to live and work, which will be achieved in part, by reforming

homelessness services to focus on prevention and rapid rehousing, which should in theory eradicate the need for B&B placements. Emergency Accommodation will still be required but on a smaller scale and officers are currently undertaking a review with regard what this provision will look like for CCBC in the longer term. In the meantime, the Council are looking to maximise its Caerphilly Keys Private Rented Sector project and recently launched its own website whilst running a heightened media campaign in December in an attempt to attract more landlords to the project, so that the Housing Solutions Team can maximise move on within that sector.

- Supporting People have also confirmed additional funding in year for the Homeless Prevention Officers which has contributed to the underspend.
- Private Sector Housing is expected to show a £56k underspend at this stage. In previous reports there was concern regarding the under recovery of the Agency Income Fee which has historically been generated from the private housing capital programme. This budget relies on its fee income to be able to fund the service. Unfortunately, due to the Covid-19 restrictions, officers were unable to progress with any works, (other than emergencies) and as such have not been able to receive any significant fee income. The reduced activity during the pandemic has created a backlog of work which officers are now trying to manage, together with a significant disruption on staffing levels due to long term sickness.
- Welsh Government have offered up a lost income financial assistance grant as a consequence of Covid-19, and claims made for the lost agency fee were fully successful last financial year and continue to be claimed this financial year. During the year there has been an increase in claims in respect of the Post Asset Management programme which is commissioned from the HRA. This is due to the delay in progressing with this work whilst committing to achieve the WHQS deadline. This financial assistance by WG has supported the budget to remain in a relatively manageable position for this financial year, but officers are reviewing the budget for long term sustainability.

5.2 Miscellaneous Finance

5.2.1 There is an overall projected underspend of £1,108k in Miscellaneous Finance.

5.2.2 There is a projected net underspend of £478k on Capital Financing budgets which is due to the following: -

- £827k underspend on Debt Charges due to delays in borrowing requirements.
- Investment income being £349k less than the budgeted level due to the timing of new medium to long term investments due to Covid-19.

5.2.3 There is a projected overspend of £63k on the Trade Union budget. We are currently still in discussions with Trade Union colleagues to review and update our Facilities Agreement to ensure that equitable support arrangements are in place.

5.2.4 The Counsel Fees budget is projected to be breakeven at present, but this is a volatile budget that will be monitored closely in year.

5.2.5 The remaining projected overspends in Miscellaneous Finance consist of the following: -

- £16k on the Class 1A NI savings, this is due in the main to a reduced take-up of the Tusker GASS car scheme.
- £47k on Bank Charges due to the increased costs of processing “faster payments” and increased transaction fees due to the move to “cashless payments”.
- £13k for the Authority contribution to the Coroner service.

5.2.6 The remaining projected underspends for Miscellaneous Finance consists of the following: -

- Subscriptions - £7k
- Carbon Energy Tax - £247k (scheme ended in 2019-20).

- £12k Community Schemes budget due to the cancellation of events.
- £306k -City Deal debt charges due to delays in the borrowing requirement.
- £272k due to delays in recruitment to Head of Service posts.

5.2.7 It has been agreed to establish the following earmarked reserves: -

- £75k via a delegated decision for a Fixed Term Committee Services Officer, this has been factored into the net underspend position.
- £503k from the CERA budget for various approved projects.

5.2.8 Management of the Community Empowerment Fund has been agreed, this has resulted in the transfer of this budget to Business Improvement Services.

6. ASSUMPTIONS

6.1 The projected outturn position is based on actual income and expenditure details to the end of December 2021.

6.2 Forecasts have been made following discussions with Managers based on current information available.

7. SUMMARY OF INTEGRATED IMPACT ASSESSMENT

7.1 This report is for information only so an IIA is not required.

8. FINANCIAL IMPLICATIONS

8.1 As detailed throughout the report.

9. PERSONNEL IMPLICATIONS

9.1 There are no direct personnel implications arising from this report.

10. CONSULTATIONS

10.1 There are no consultation responses that have not been reflected in this report.

11. STATUTORY POWER.

11.1 Local Government Acts 1972 and 2003 and the Council's Financial Regulations.

Author: D. Roberts, Interim Finance Manager (Corporate & Communities).
roberda@caerphilly.gov.uk Tel: 01443 863342

Consultees: R. Edmunds, Corporate Director for Education & Corporate Services
 S. Harris, Head of Financial Services & S151 Officer
 R. Tranter, Head of Legal Services
 L. Donovan, Head of People Services
 L. Lucas, Head of Customer & Digital Services
 C. Harry, Chief Executive
 L. Allen, Principal Accountant, Housing
 N. Taylor-Williams, Head of Housing

D. Street, Corporate Director Social Services
M.S. Williams, Corporate Director for Economy & Environment
M. Williams, Interim Head of Property
S. Richards, Head of Education Planning and Strategy
A. Southcombe, Finance Manager, Corporate Services
J. Southcombe, Finance Manager, Education & Lifelong Learning & Schools
Cllr E. Stenner, Cabinet Member for Performance, Economy & Enterprise
Cllr C. Gordon, Cabinet Member for Corporate Services
Cllr S. Cook, Cabinet Member for Social Care and Housing
Cllr J. Pritchard, Deputy Leader & Cabinet Member for Infrastructure & Property
Cllr G. Kirby, Chair of P&R Scrutiny
Cllr B. Miles, Vice Chair of P&R Scrutiny

Appendices:

Appendix 1 Corporate Services & Miscellaneous Finance 2021/22 Budget Monitoring Report
(Period 9).

Background Papers:

[Council \(24/02/21\) – Budget Proposals for 2021/22 and Medium-Term Financial Outlook](#)

CORPORATE SERVICES DIRECTORATE	Original Estimate 2021-22	Revised Estimate 2021-22	Anticipated Outturn 2021-22	Anticipated Variance 2021-22
SUMMARY				
CHIEF EXECUTIVE	207,906	207,906	197,051	10,855
DEPUTY CHIEF EXECUTIVE/DIRECTOR CORPORATE SERVICES & EDUCATION	153,816	153,816	191,290	(37,474)
Approved Use of Reserves - Leadership	0	0	(49,501)	49,501
CHIEF EXECUTIVE & DIRECTOR OF EDUCATION & CORPORATE SERVICES	361,722	361,722	338,841	22,881
CORPORATE FINANCE				
Financial services & Internal Audit	1,948,948	1,948,948	1,389,550	559,398
Approved Use of Reserves - Apprentice	(28,490)	(28,490)	(6,791)	(21,699)
Approved Use of Reserves - Finance Officer - Cashless Catering	(32,083)	(32,083)	(28,605)	(3,478)
Approved Use of Reserves	0	0	(12,263)	12,263
Establish an earmarked Reserve for PCI data Security Standard	0	0	52,000	(52,000)
Establish an earmarked Reserve for IR35 Officer - Fixed Term	0	0	45,000	(45,000)
	1,888,375	1,888,375	1,438,891	449,484
DIGITAL SERVICES				
IT Services	4,590,957	4,590,957	5,017,573	(426,616)
Approved Use of Reserves - (£500k Underspend Reserve)	0	0	(63,600)	63,600
Approved Use of Reserves - (£500k IT Transition Reserve)	0	0	0	0
Approved Use of Reserves - (£1.4m Strategy Reserve)	0	0	(132,500)	132,500
Approved Use of Reserves -IT Underspends 2020-21	0	0	(9,085)	9,085
Procurement	1,269,449	1,269,449	1,105,651	163,798
Approved Use of Reserves - Brexit Funding for Information Governance Po	(36,341)	(36,341)	(34,001)	(2,340)
Approved Use of Reserves - Brexit Funding for Procurement Post	(28,490)	(28,490)	(16,832)	(11,658)
Approved Use of Reserves - EdTech	0	0	(25,980)	25,980
Approved Use of Reserves -IT Underspends 2020-21	0	0	(5,263)	5,263
Approved Use of Reserves - Waste Officer	0	0	(27,729)	27,729
Customer First	1,228,649	1,228,649	1,116,874	111,775
Approved Use of Reserves -IT Underspends 2020-21	0	0	(108,225)	108,225
	7,024,224	7,024,224	6,816,882	207,342
LEGAL & GOVERNANCE SUPPORT				
Legal & Democratic Services	1,113,660	1,113,660	1,082,141	31,519
Approved Use of Reserves - Committee Services Officer	0	0	(19,548)	19,548
Members Allowances	1,768,338	1,768,338	1,679,903	88,435
Ringfenced to Earmarked Reserves	0	0	88,435	(88,435)
Electoral Services	342,613	342,613	363,713	(21,100)
Ringfenced to Earmarked Reserves	0	0	(21,100)	21,100
	3,224,611	3,224,611	3,173,544	51,067
PEOPLES SERVICES				
Human Resources	1,549,450	1,549,450	1,511,147	38,303
Approved Use of Reserves - Workforce Development	0	0	(50,629)	50,629
Approved Use of Reserves - Managing Attendance Officer	(32,083)	(32,083)	(32,083)	0
Health & Safety	799,700	799,700	618,391	181,309
Approved Use of Reserves - SLA Support Officer	(39,124)	(39,124)	(31,778)	(7,346)
Occupational Health	218,972	218,972	168,266	50,706
Agreed Ringfencing of Underspend for Additional Clinic's	0	0	50,706	(50,706)
Communications Unit	370,033	370,033	416,456	(46,423)
Proposed Use of Reserves Regrade	(23,395)	(23,395)	0	(23,395)
CMT Support	141,499	141,499	164,474	(22,975)
Proposed Use of Reserves for additional Support Officer for 2 Months	(6,057)	(6,057)	0	(6,057)
	2,978,995	2,978,995	2,814,950	164,045
BUSINESS IMPROVEMENT SERVICES				
Management	131,121	131,121	21,657	109,464
Policy	615,931	615,931	597,577	18,354
Approved Use of Reserves - Fleet Review Officer	(45,495)	(45,495)	(43,415)	(2,080)
Approved Use of Reserves - Asylum Dispersal Officer	0	0	(20,540)	20,540
Community Empowerment Fund	0	328,000	328,000	0
Transformation Team	383,877	383,877	309,462	74,415
Approved Use of Reserves - 4 Project Managers	(181,980)	(181,980)	(112,985)	(68,995)
Approved use of "licence to Innovate" Fund	0	0	(9,636)	9,636
Equalities	409,081	409,081	376,764	32,317
PMU	227,166	227,166	231,975	(4,809)
	1,539,701	1,867,701	1,678,859	188,842
TOTAL CORPORATE SERVICES	17,017,628	17,345,628	16,261,966	1,083,662
PROPERTY SERVICES				
Management	363,633	363,633	332,511	31,122
Energy	144,217	144,217	136,846	7,371
Estates	158,255	158,255	162,152	(3,897)
Non Operational Properties	100,136	100,136	94,092	6,044
Facilities	2,208,921	2,208,921	2,350,506	(141,585)
Approved Use of Reserves - Ty Penallta Café	0	0	(80,104)	80,104

CORPORATE SERVICES & MISCELLANEOUS FINANCE 2021-22 BUDGET MONITORING REPORT (PERIOD 9)

APPENDIX 1

Maintenance	2,145,690	2,145,690	2,107,083	38,607
Building Consultancy	(172,134)	(172,134)	(129,035)	(43,099)
	4,948,718	4,948,718	4,974,052	(25,334)
HOUSING SERVICES				
General Fund Housing	1,353,825	1,323,825	1,124,101	199,724
Private Housing	302,937	362,937	306,914	56,023
	1,656,762	1,686,762	1,431,015	255,747
TOTAL NON- CORPORATE SERVICES	6,605,480	6,635,480	6,405,067	230,413
TOTAL SERVICES	23,623,108	23,981,108	22,667,033	1,314,075

MISCELLANEOUS FINANCE	Original Estimate 2021-22	Revised Estimate 2021-22	Anticipated Outturn 2021-22	Anticipated Variance 2021-22
MISCELLANEOUS FINANCE				
Staff Related Costs				
Pension Contribution - Former Authorities Ongoing	1,155,689	1,125,689	1,125,689	0
Recharge to Education - Former Authorities	(179,629)	(179,629)	(179,629)	0
	976,060	946,060	946,060	0
Statutory Benefit Schemes				
Council Tax RS	16,041,850	16,041,850	15,497,340	544,510
Ringfenced to Earmarked Reserves	0	0	544,510	(544,510)
DHP Rent allowances	34,183	34,183	34,183	0
DHP Rent Rebates	307,649	307,649	307,649	0
DHP Income	(341,832)	(341,832)	(341,832)	0
General Rent Allowances	19,897,202	19,897,202	19,897,202	0
Rent Rebates	25,496,064	25,496,064	25,496,064	0
Rent Allowance War Widow Concessions	25,000	25,000	25,000	0
Housing Benefit Subsidy	(45,393,266)	(45,393,266)	(45,393,266)	0
	16,066,850	16,066,850	16,066,850	0
Levies Upon the Council				
Coroner	289,933	289,933	303,349	(13,416)
Archives	220,603	220,603	220,603	0
Fire Service Authority	9,099,329	9,099,329	9,099,329	0
	9,609,865	9,609,865	9,623,281	(13,416)
Capital Financing				
Debt Charges (Principal Repaid)	2,736,375	2,736,375	2,613,000	123,375
Debt Charges (Interest Payments)	8,453,374	8,453,374	7,749,737	703,637
Debt Charges (Debt Management Exp's)	41,792	41,792	41,792	0
Income from External Investments:	(1,443,333)	(1,443,333)	(1,094,000)	(349,333)
Earmarked for specific funds/balances	812,500	812,500	812,500	0
CERA (Capital Expenditure funded from Revenue Account)	2,867,891	2,867,891	2,364,874	503,017
Establish Earmarked Reserves for approved projects	0	0	503,017	(503,017)
	13,468,599	13,468,599	12,990,920	477,679
Corporate and Democratic Core Costs				
Bank Charges	199,035	199,035	246,000	(46,965)
Income from HRA	(33,477)	(33,477)	(33,477)	0
Income from DLO/DSO	(14,290)	(14,290)	(14,290)	0
External Audit Fees	438,645	438,645	438,645	0
Actuarial Fees	1,846	1,846	1,846	0
Income from HRA	(74,089)	(74,089)	(74,089)	0
Income from DLO/DSO	(31,626)	(31,626)	(31,626)	0
Subscriptions	129,779	129,779	122,911	6,868
	615,823	615,823	655,920	(40,097)
Grants to Voluntary sector				
Assistance to Voluntary sector	188,160	188,160	188,160	0
	188,160	188,160	188,160	0
Private Finance Initiative				
PFI Schools	2,127,887	2,127,887	2,127,887	0
PFI SEW	3,568,084	3,568,084	3,568,084	0
	5,695,971	5,695,971	5,695,971	0
Other				
Free School Meal Grant	309,857	309,857	309,857	0
Counsel Fees	272,096	272,096	272,096	0
Careline	16,290	16,290	16,290	0
Carbon Management Scheme	3,939	3,939	3,939	0
Carbon Energy Tax	246,839	246,839	0	246,839
IT Replacement Strategy	136,121	136,121	136,121	0
PV Panel Maintenance	2,099	2,099	2,099	0
PV Panels Income	(59,018)	(59,018)	(59,018)	0
Risk Management Contribution	(456,511)	(456,511)	(456,511)	0
Class 1A NI	(100,750)	(100,750)	(85,000)	(15,750)
City Deal	443,845	443,845	137,845	306,000
Matched Funding for Community Schemes	15,369	15,369	3,000	12,369
Targeted Rate Relief Scheme	226,878	226,878	226,878	0
Miscellaneous Items	1,813,715	3,010,302	3,010,302	0
Trade Union Facilities	28,684	28,684	91,303	(62,619)
PFI Review	851,944	851,944	851,944	0
Community Empowerment Fund	328,000	0	0	0
Transformation Posts	272,158	272,158	0	272,158
Establish an Earmarked reserve for a Fixed Term Post in Committee Service	0	0	75,000	(75,000)
	4,351,555	5,220,142	4,536,145	683,997
TOTAL MISCELLANEOUS FINANCE	50,972,883	51,811,470	50,703,308	1,108,163
EXPENDITURE TO DIRECTORATE SUMMARY	74,595,991	75,792,578	73,370,340	2,422,238

POLICY AND RESOURCES SCRUTINY COMMITTEE – INFORMATION ITEM

**SUBJECT: 2021/22 CAPITAL EXPENDITURE MONITORING REPORT
(PERIOD 9)**

**REPORT BY: CORPORATE DIRECTOR FOR EDUCATION AND CORPORATE
SERVICES**

1. PURPOSE OF REPORT

1.1 To inform members of the projected capital expenditure for the 2021/22 financial year.

2. SUMMARY

2.1 The report provides details of actual and projected capital expenditure based on information available as at month 9 of the 2021/22 financial year.

3. RECOMMENDATIONS

3.1 Members are asked to note the contents of this report.

4. REASONS FOR THE RECOMMENDATIONS

4.1 To ensure that members are advised of projected spend for the 2021/22 Capital Programme.

5. THE REPORT

5.1 The approved Capital Programme for the 2021/22 financial year totals £44.23m, consisting of £11.35m for the General Fund and £32.89m for the Housing Revenue Account (HRA). Appendix 1 provides details of the 2021/22 approved budget, the 2020/21 slippage carried forward and additional in-year funding for 2021/22 as at period 9.

5.2 Actual expenditure as at period 9 has been reviewed and budget holders have provided updates on anticipated spend for the remainder of the financial year. Schemes totalling £78.1m have been identified that are unlikely to be delivered in 2021/22. Consequently, these schemes will be carried forward as slippage into the 2022/23 financial year. Members will note from the table below that the majority of the slippage relates to Corporate Projects (35%); Education (18%); Private Housing (9%); Social Services (7%); and the HRA programme (21%).

Service Area	Scheme	£'000
Corporate Services	Various Corporate Services	56
Corporate Services	Funding to be allocated	1,601
Corporate Services	Place Shaping Agenda	27,018
Education	Education Capital Maintenance Grant	7,196
Education	21 st Century Schools	4,716
Education	Health and Safety Works	630
Education	Trinity Fields	794
Education	Various Schemes	424
Economy and Environment - Community & Leisure Services	Ty Duffryn Waste Transfer Station	769
Economy and Environment - Community & Leisure Services	Playground Reinstatement (S106)	343
Economy and Environment - Community & Leisure Services	Cemeteries	309
Economy and Environment-Community & Leisure Services	Various Schemes	325
Economy and Environment-Economic Regeneration	Cwm Ifor Solar Farm	455
Economy and Environment-Economic Regeneration	Pentrebane Street Redevelopment	191
Economy and Environment-Economic Regeneration	Various Economic Regeneration Schemes	525
Economy and Environment-Infrastructure	Caerphilly Basin Strategic Highway (S106)	477
Economy and Environment-Infrastructure	Various Historic Highways Liabilities	789
Economy and Environment-Infrastructure	Corporate Maintenance Tips, Mines & Spoils	1,062
Economy and Environment-Infrastructure	Various Infrastructure Schemes	429
Economy and Environment- Public Protection	Kitchen Refurbishments	152
Economy and Environment- Public Protection	Various Public Protection Schemes	116
Private Housing	Disabled Facility Grants	2,082
Private Housing	Home Improvement Loans	1,374
Private Housing	Miscellaneous & Renewal Area	464
Private Housing	Home Repair Grant	2,385
Private Housing	Various Private Housing Schemes	406
Property Services	Demolition Pontllanfraith School	833
Property Services	Penallta House Car Park Extension	20
Property Services	Former Meals On Wheels Pengam	140
Property Services	Other Property Schemes	38
Social Services	New Respite Facility	4,635
Social Services	ICF Grant	980

Social Services	Other Social Services Schemes	199
HRA	HRA	16,155
Total: -		78,088

5.3 Members are asked to note the following reasons for the cause of large capital budgets that are forecasted to slip into 2022/23 financial year:

- The £27.018m within Corporate Services is the balance available on the Council's 'Placeshaping Agenda' capital earmarked reserve.
- £4.716m of the Education slippage is in relation to the 21st Century Schools Band B projects. The first of these projects for a new Primary school at Cwm Gwyddon is currently at the tender award stage.
- £7.196m Education capital maintenance grant is in relation to additional Welsh Government (WG) grant monies that were awarded to the Council late in the financial year. Works have been identified but not undertaken in 2021/22 due to the impact of the works on school operational times and these works are likely to be undertaken in Summer 2022. An additional grant of £3.093m has been received in December 2021 which is included in the above slippage figure.
- £769k held against Ty Duffryn relates to funding that was initially set aside for a potential Waste Transfer Station. However, the capital scheme is no longer progressing and alternative use of this funding is being considered as part of the Waste Transfer Strategy for approval.
- £789k is held in relation to Historic Highways Liabilities and Outstanding Claims.
- £1.062m is held against Corporate Maintenance Tips, Mines & Spoils. A scheme at Fochriw Tip is currently awaiting approval from WG.
- £1.3m slippage in relation to Private Housing is ringfenced to make Home Improvement Loans. £4.5m slippage of Private Housing Grants has been due to the fact that applications to the funds were put on hold in 2020-21 due to Covid-19. These funds are expected to be carried forward to deal with the backlog of applications in 2022-23. Other schemes within Private Housing have also been identified in order to utilise these slippage figures.
- £833k held against the demolition Pontllanfraith School – This budget is currently earmarked in the event of demolition being approved.
- £4.635m has been earmarked to provide a new respite facility.

5.4 The £16.155 m slippage on HRA is due to the delay in progressing the Post Asset Management Strategy (PAMS) programme. The HRA team have been focussed on completing the WHQS work which has taken longer to complete due to Covid-19 restrictions.

6. ASSUMPTIONS

6.1 The details set out in the report are based on actual expenditure between 1st April 2021 and 31st December 2021 and projected expenditure to 31st March 2022.

7. SUMMARY OF INTEGRATED IMPACT ASSESSMENT

7.1 This report is for information purposes, so the Council's Integrated Impact Assessment (IIA) process does not need to be applied.

8. FINANCIAL IMPLICATIONS

8.1 As detailed throughout the report.

9. PERSONNEL IMPLICATIONS

9.1 There are no personnel implications arising from this report.

10. CONSULTATIONS

10.1 There are no consultation responses that have not been reflected in this report.

11. STATUTORY POWER

11.1 Local Government Acts 1972 and 2003.

Author: R. Williams – Group Accountant- Treasury Management & Capital
E-mail: willirh@caerphilly.gov.uk

Consultees:
R. Edmunds- Corporate Director of Education and Corporate Services
S. Harris – Head of Financial Services and S151 Officer
A. Southcombe – Finance Manager, Corporate Finance
Cllr E. Stenner – Cabinet Member for Performance, Economy & Enterprise

Appendices:

Appendix 1 – Period 9 2021/22 Financial Summary

Appendix 1

Capital Monitoring 2021/22 P9

APPENDIX 1

Service Area	B/f Funding	Core Capital Budget 21-22	Additional In Year Funding	Service Transfers	Total Available Capital Budget	Expenditure to 31.12.2021	Projected Expenditure to 31.03.2022	Slippage
Corporate Services-General	1,089	1,821			2,910	46	1,253	1,657
Corporate Services-Placeshaping	30,231	1,503		(4,716)	27,018	-		27,018
Education & Lifelong Learning	7,431	1,422	5,046	5,363	19,262	2,902	5,502	13,760
Community and Leisure Services	1,862	230	975		3,067	896	1,321	1,746
Economic Regeneration	243	128	4,998	110	5,479	3,047	4,308	1,171
Infrastructure	5,444	2,572	2,392		10,408	3,567	7,651	2,757
Public Protection	370	493	822		1,685	904	1,417	268
Property Services	1,414	690	105	(110)	2,099	543	1,068	1,031
Social Services	3,262	340	4,414	(647)	7,369	797	1,555	5,814
Private Housing	5,530	2,150	386		8,066	656	1,355	6,711
General Fund Total	56,876	11,349	19,138	-	87,363	13,358	25,430	61,933
HRA	-	32,885	144		33,029	8,847	16,874	16,155
Total	56,876	44,234	19,282	-	120,392	22,205	42,304	78,088

POLICY AND RESOURCES SCRUTINY COMMITTEE – INFORMATION ITEM

**SUBJECT: TREASURY MANAGEMENT AND CAPITAL FINANCING
PRUDENTIAL INDICATORS QUARTER 3 MONITORING
REPORT (1ST APRIL 2021 TO 31ST DECEMBER 2021)**

**REPORT BY: CORPORATE DIRECTOR FOR EDUCATION AND
CORPORATE SERVICES**

1. PURPOSE OF REPORT

- 1.1 To present Members with details of Treasury Management activities and Capital Financing, together with the related Prudential Indicators for the period 1st April 2021 to 31st December 2021.
- 1.2 To review the Treasury Management Strategy for 2021/22 as set out in the Annual Investment Strategy and Capital Financing Prudential Indicators Report.

2. SUMMARY

- 2.1 The Code of Practice on Treasury Management in the Public Services 2009, which was adopted by the Council on 12th October 2010, sets out a framework of operating procedures, which is encompassed in the Treasury Management Practices (TMPs). TMP6 (Reporting Requirements and Management Information Arrangements) which requires the Authority to approve treasury management semi-annual and annual reports.
- 2.2 Under the provisions of the Local Government Act 2003, The Local Authorities (Capital Finance and Accounting) (Wales) Regulations 2003 [The Capital Regulations], and the CIPFA's "The Prudential Code for Capital Finance in Local Authorities" [the Code], the Authority is obliged to approve and publish a number of indicators relevant to Capital Finance and Treasury Management.
- 2.3 The updated Prudential Code includes a new requirement for local authorities to provide a Capital Strategy, which is to be a summary document approved by full Council covering capital expenditure and financing, treasury management and non-treasury investments. The capital strategy for 2021/22 was submitted to Full Council on the 24th February 2021.
- 2.4 The Authority's Annual Treasury Strategy and Capital Financing Prudential Indicators for 2021/22 were also approved by Council on the 24th February 2021.

3. RECOMMENDATIONS

3.1 Members are asked to note the contents of this report.

4. REASONS FOR THE RECOMMENDATIONS

4.1 Compliance with the CIPFA “Code of Practice for Treasury Management in the Public Services”.

5. THE REPORT

5.1 Treasury Management

5.1.1 Borrowing Activity

The current policy of internal borrowing is not sustainable in the long-term, but where prudent the policy of internal borrowing will be utilised. As at the 31st March 2021 the internal borrowing position was £72m.

The Annual Treasury Management Strategy was approved by Council in February 2021. As part of the strategy approval was given to borrow £37.2m in 2021/22 to part fund the General Fund capital programme if required. A further £52.0m was approved for the HRA to fund the WHQS and Affordable Housing capital programme. The only external borrowing during the reporting period was a further drawdown of £827k from the Salix Loan Facility. Total Salix drawn down to date is £4.1m.

During the period covered by this report, PWLB loans to the value of £3.7m were repaid on maturity. Such loans had an average interest rate of 4.42%. £30k of the WRU Loan and £258k of the Salix Loan was repaid. Total debt outstanding as at 31st December 2021 was £314.4m and comprised of £250.5m PWLB loans; £30m market loans (LOBOs); £10m Bank loan; £20m WG loan, £60k WRU loan; and a £3.9m Salix Energy Finance loan.

With respect to LOBO loans the lender has the option to propose an increase in the interest rate at set dates, following which the Authority has the option to either accept the new rate or to repay the loan at no additional cost. During the reporting period our total LOBO portfolio with a value of £30m had a rate option reviewed, and the lenders chose not to exercise the option. LOBO loans will be further reviewed again later in 2021/22 by lenders, with our total LOBO portfolio of £30m exposed to variable interest rate movement. This represents 9.5% of the Authority's debt portfolio, which is exposed to interest rate risk. The Authority acknowledges there is an element of refinancing risk.

5.1.2 Rescheduling

The Annual Strategy allows for the utilisation of debt rescheduling providing for both in year and future year savings and additional revenue resources. No rescheduling opportunities were utilised during the period covered by this report.

5.1.3 Investments

During the reported period the Authority was holding £36.5m of long-term investments

where the maturity date is greater than 365 days. These investments are in accordance with the approved Investment Strategy. The long-term investments comprise of UK Gilts, Loans to Registered Providers, Real Estate Investment Trusts (REITS) and pooled funds. The value of short-term deposits as at 31st December 2021 was £121.2m.

The total investments held as at 31st December 2021 were £157.7m and had a total average income rate of return equating to 0.69% which is a significant improvement over placing deposits with the Debt Management Office (DMO) whose rates were typically 0.01% during the reporting period. The rate of return is above the target rate, as detailed in the Annual Treasury Management Strategy report to Council, of 0.10%. Investment rates continued to remain low during the reporting period on our traditional style investments e.g. Covered Bonds and Inter-LA lending. As a result of additional monies being received due to Covid-19 most Local Authorities held surplus cash balances and the inter-LA market was virtually non-existent.

During the reporting period, the Authority made a total investment of £10.5m into their pooled funds. These funds allow the Authority to generate enhanced returns and the intention is to hold them for a minimum of five years as per the Treasury Strategy 2021-22. These investments generated an income return of 4.42% during the reporting period.

Due to the low rates on offer it proved more beneficial to the Authority to maintain our cash surpluses to subsidise our capital programme and delay any borrowing during this time of uncertainty. Our overall income return of 0.69% compared to a rate of 0.48% for 9 other Welsh Authorities as per the quarterly figures provided by our Treasury Advisors.

The portfolio as at 31st December 2021 comprised of the following types of investments:

Counterparty	Investment Product	Sector	£m
Banks & Building Societies	Covered bonds	Financial	4.0
Banks	Instant Access	Financial	24.2
Money Market Fund	Cash Pooled Fund	Financial	40.0
UK Government	Gilts	UK Government	10.0
UK Government	Fixed-Term Cash Deposit	UK Government	50.0
Local Authorities and Housing Associations	Fixed-term cash deposits	Local Government	11.0
External Fund Managers	Property Pooled Fund	Property	10.0
External Fund Managers	Bond Pooled Fund	Mixed	2.5
External Manager	Equity Pooled Fund	Mixed	2.5
External Fund Manager	Multi Asset Pooled Fund	Mixed	2.5
REIT	Pooled Fund	Property	1.0
Total Investments	as at 31st December	2021	157.7

5.1.4 Economic Outlook

The economic recovery from coronavirus pandemic, together with higher inflation and higher interest rates were major issues over the period.

The Bank of England (BoE) increased Bank Rate to 0.25% in December 2021 but maintained its Quantitative Easing programme at £895 billion. The Monetary Policy Committee (MPC) voted 8-1 in favour of raising rates, and unanimously to maintain the asset purchase programme.

Within the announcement the MPC noted that the pace of the global recovery was broadly in line with its November Monetary Policy Report. Prior to the emergence of the Omicron coronavirus variant, the Bank also considered the UK economy to be evolving in line with expectations, however the increased uncertainty and risk to activity the new variant presents, the Bank revised down its estimates for Q4 GDP growth to 0.6% from 1.0%. Inflation was projected to be higher than previously forecast, with CPI likely to remain above 5% throughout the winter and peak at 6% in April 2022. The labour market was generally performing better than previously forecast and the BoE now expects the unemployment rate to fall to 4% compared to 4.5% forecast previously, but notes that Omicron could weaken the demand for labour.

UK CPI for November 2021 registered 5.1% year on year, up from 4.2% in the previous month. Core inflation, which excludes the more volatile components, rose to 4.0% y/y from 3.4%. The most recent labour market data for the three months to October 2021 showed the unemployment rate fell to 4.2% while the employment rate rose to 75.5%.

Government support in the form of the furlough scheme ended on 30th September 2021 but the subsequent impact on jobs appears to have been more muted than previously been feared. In October 2021, the headline 3-month average annual growth rate for wages were 4.9% for total pay and 4.3% for regular pay. In real terms, after adjusting for inflation, total pay growth was up 1.7% while regular pay was up 1.0%. The change in pay growth has been affected by a change in composition of employee jobs, where there has been a fall in the number and proportion of lower paid jobs.

Gross domestic product (GDP) grew by 1.1% in the third calendar quarter of 2021 according to the final estimate (initial estimate 1.3%), compared to a gain of 5.4% q/q in the previous quarter, with the annual rate slowing to 6.8% from 23.6%. The data however predates the escalation in virus infections caused by the Omicron variant in December which will very likely result in a slowdown in activity in Q4.

GDP growth in the euro zone increased by 2.2% in calendar Q3 2021 following an upwardly revised gain of 2.2% in the second quarter and decline of -0.2% in the first. Headline inflation has been strong, with CPI registering 5.0% year-on-year in December, the sixth successive month of inflation. Core CPI inflation was 2.6% y/y in December, unchanged from November but well up from July's recent low of 0.7% y/y. At these levels, inflation is above the European Central Bank's target of 'below, but close to 2%', putting some pressure on its long-term stance of holding its main interest rate of 0%.

The US economy expanded at an upwardly revised annualised rate of 2.3% in Q3 2021, slowing sharply from gains of 6.7% and 6.3% respectively in the previous two

quarters. In its December 2021 interest rate announcement, the Federal Reserve continue to maintain the Fed Funds rate at between 0% and 0.25% but outlined its plan to reduce its asset purchase programme earlier than previously stated and signalled they are in favour of tightening interest rates at a faster pace in 2022, with three 0.25% movements now expected.

Ongoing monetary and fiscal stimulus together with rising economic growth supported equity markets over the period, but higher inflation and the prospect of higher interest rates mixed with a new coronavirus variant ensured it was a bumpy period. The Dow Jones hit another record high during the quarter while the UK-focused FTSE 250 index continued making gains over pre-pandemic levels. The more internationally focused FTSE 100 saw more modest gains over the period and remains below its pre-crisis peak.

Inflation worries dominated bond yield movements over the period as initial expectations for transitory price increases turned into worries higher inflation was likely to persist for longer meaning central bank action was likely to start sooner and rates increase at a faster pace than previously thought.

The 5-year UK benchmark gilt yield began the quarter at 0.62% before rising to 0.82%. Over the same period the 10-year gilt yield fell from 1.00% to 0.97% and the 20-year yield declined from 1.35% to 1.20%.

The Sterling Overnight Rate (SONIA) averaged 0.07% over the quarter.

Arlingclose expects Bank Rates to rise further during 2022 as per table below.

Official Bank Rate	Upside Risk	Arlingclose (Central case)	Downside Risk
2022 Q1	0.00	0.75%	-0.25
2022 Q2	0.25	1.00%	-0.25
2022 Q3	0.50	1.00%	-0.25
2022 Q4	0.50	1.00%	-0.25
2023	0.50	1.00%	-0.50
2024	0.50	1.00%	-0.50

5.1.5 Borrowing Update

Local Authorities can borrow from the PWLB provided they can confirm they are not planning to purchase 'investment assets primarily for yield' in the current or next two financial years with confirmation of the purpose of capital expenditure from the Section 151 Officer. Authorities that are purchasing or intending to purchase investment assets primarily for yield will not be able to access the PWLB except to refinance existing loans or to externalise internal borrowing. Acceptable use of PWLB borrowing includes service delivery, housing, regeneration, preventative action, refinancing and treasury management.

HM Treasury published further guidance on PWLB borrowing in August 2021 providing additional detail and clarification predominantly around the definition of 'investment asset primarily for yield'.

Competitive market alternatives may be available for authorities with or without access to the PWLB. However, the financial strength of the individual authority and borrowing purpose will be scrutinised by commercial lenders.

The authority is not planning to purchase any investment assets primarily for yield within the next 3 years and so is able to take advantage of the reduction in the PWLB borrowing rate.

The UK Infrastructure Bank, which is wholly owned and backed by HM Treasury, has been set up with £4bn of funding earmarked to lending to Local Authorities. Loans will be available for qualifying projects at gilt yield plus 0.6%, which is 0.2% lower than the PWLB certainty rate.

5.1.6 Counterparty Update

Relatively benign credit conditions caused credit default swap (CDS) prices for the larger UK banks to remain low and had steadily edged down throughout the year up until mid-November when the emergence of Omicron has caused them to rise modestly but have since continued their downward trajectory.

The pronounced gap in spreads between UK ringfenced and non-ringfenced entities continued to narrow and has now all but disappeared. At the end of the period Barclays Bank Plc was trading the highest at 53bps and Santander UK Plc the lowest at 26bps. The other ringfenced banks were trading between 34-37bps and Nationwide Building Society was 44bps.

There were a small number of credit rating and outlook changes over the period with Moody's downgrading DZ Bank to Aa2 and upgrading Co-operative Bank to Ba3 while Fitch revised the outlook on Australia and Rabobank to stable and S&P upgraded Nationwide BS, Standard Chartered Bank and Danske Bank to A+.

The ongoing vaccine rollout programme is credit positive for the financial services sector in general but there remains uncertainty around the full extent of the losses banks and building societies will suffer due to the pandemic-related economic slowdown, but the sector is in a generally better position now compared to earlier this year and 2020.

At the end of the period Arlingclose had completed its full review of its credit advice on unsecured deposits for UK and non-UK institutions whereby the maximum duration for all recommended counterparties were extended to 100 days.

As ever, the institutions and durations on the Authority's counterparty list recommended by treasury management advisors Arlingclose remain under constant review.

Credit Default Swap (CDS) spreads were flat over the period and are broadly in line with their pre-pandemic levels. The gap in spreads between UK ringfenced and non-ringfenced entities continued to narrow. Over the period Fitch and Moody's upwardly

revised to stable the outlook on a number of UK banks and building societies on our counterparty list, recognising their improved capital positions compared to last year and better economic growth prospects in the UK.

The successful vaccine rollout programme is credit positive for the financial services sector in general. While there is still uncertainty around the full extent of the losses banks and building societies will suffer due to the pandemic-related economic slowdown, the sector is in a generally better position compared to earlier this year and 2020.

At the end of this period Arlingclose had completed its full review of its credit advice on unsecured deposits. The maximum duration limit for UK bank entities was extended to 100 days whilst Nationwide BS and non-UK institutions remain on 35 days.

5.1.7 Non-Treasury Investments

The definition of investments in CIPFA's revised Treasury Management Code now covers all the financial assets of the Authority as well as other non-financial assets which the Authority holds primarily for financial return. Such investments can comprise of property; shared ownership housing; loans to local businesses/ subsidiaries; and shareholdings. During the reported period the Authority did not hold any non-treasury related investments.

5.2 Prudential Indicators

5.2.1 Capital Financing Requirement

The Capital Financing Requirement (CFR) measures the Authority's underlying need to borrow for a capital purpose. In accordance with best professional practice, the Authority does not associate borrowing with particular items or types of expenditure. In practice, the raising and repaying of loans is determined primarily by professional / expert advice and may not necessarily take place in the relevant year. In order to create an operating environment within which the Treasury Manager can legitimately react to appropriate advice, the various authorised limits as identified in Appendix 1 are set at a level in excess of the CFR. In the financial year to date, the Authority has been operating within the approved limits.

Appendix 1 shows a projected CFR value of £390.9m as at 31st March 2022. The actual CFR as at 31st March 2021 was £375.7m. Due to the pandemic certain capital schemes have been delayed or the scheme extended which has resulted in a lower funding requirement than budgeted.

5.2.2 Prudential Indicators – “Prudence”

The Prudential Indicators for Treasury Management are shown in Appendix 1, and the Authority is currently operating within the approved limits.

5.2.3 Prudential Indicators – “Affordability”

There is a requirement to analyse and report the capital financing costs and express those costs as a percentage of the net revenue streams of the Authority. These are identified in Appendix 2 and currently show a projected reduction from the original budget as a consequence of deferred borrowing for the General Fund.

5.2.4 Capital Expenditure and Funding

A summary of capital expenditure and funding is attached at Appendix 3 and shows that there will be an underspend on the core capital budget for HRA due to delays as a result of Covid-19.

6. ASSUMPTIONS

- 6.1 The details set out in the report are based on actuals that have occurred between 1st April 2021 and 31st December 2021 (period 9).

7. SUMMARY OF INTEGRATED IMPACT ASSESSMENT

- 7.1 This report is for information only and no Integrated Impact Assessment is required.

8. FINANCIAL IMPLICATIONS

- 8.1 As detailed throughout the report.

9. PERSONNEL IMPLICATIONS

- 9.1 There are no personnel implications arising from this report.

10. CONSULTATIONS

- 10.1 There are no consultation responses that have not been reflected in this report.

11. STATUTORY POWER

- 11.1 Local Government Acts 1972 and 2003.

Author: Rhiann Williams – Group Accountant- Treasury & Capital
E-mail: willirh@caerphilly.gov.uk

Consultees:
S. Harris – Head of Financial Services and S151 Officer
A. Southcombe – Finance Manager, Corporate Finance
R. Edmunds – Corporate Director for Education and Corporate Services
Cllr E. Stenner – Cabinet Member for Performance, Economy & Enterprise

Appendices:

Appendix 1 – Treasury Management Prudential Indicators – Prudence
Appendix 2 – Capital Finance Prudential Indicators – Affordability
Appendix 3 – Capital Expenditure and Funding

Appendix 1 - Treasury Management Prudential Indicators
P9 report (Quarters 1, 2 and 3)

	Budget 2021-22	Estimated 2021-22
	£000	£000
Authorised limit for external debt -		
Borrowing	441,284	441,284
Other long term liabilities	26,274	26,274
Total	467,558	467,558
Operational boundary for external debt -		
Borrowing	353,027	331,872
Other long term liabilities	26,274	26,274
Total	379,301	358,147
Capital Financing Requirement	431,942	390,924
Upper limits for interest rate exposure		
Principal outstanding on borrowing	353,027	331,872
Principal outstanding on investments	100,000	100,000
Net principal outstanding	253,027	231,872
Fixed rate limit – 100%	253,027	231,872
Variable rate limit – 30%	75,908	69,562
Upper limit for total invested for over 364 days	60,000	39,000

Maturity structure of fixed rate borrowing	Upper Limit	Lower Limit
Under 12 months	35%	0%
Over 12 months and within 24 months	40%	0%
Over 2 years and within 5 years	50%	0%
Over 5 years and within 10 years	75%	0%
Over 10 years	100%	0%

	Budget 2021-22	Estimated 2021-22
Gross Debt and Net Debt		

	£000	£000
Outstanding Borrowing	353,027	331,872
Other long term liabilities	26,274	26,274
Gross Debt	379,301	358,147
Less investments	100,000	154,000
Net Debt	279,301	204,147

**Appendix 2 - Treasury Management Prudential
P9 report (Quarters 1, 2 and 3)**

Indicators

Ratio of Financing costs to net revenue stream	Budget 2021-22	Estimated 2021-22
General Fund	£000	£000
Principal repayments	2,736	2,613
Interest costs	8,453	7,749
Debt Management costs	42	42
Rescheduling discount		
Investment income	(1,443)	(1,094)
Interest applied to internal balances	812	812
Total General Fund	10,600	10,122
Net revenue stream	367,178	367,178
Total as percentage of net revenue stream	2.89%	2.76%
Housing Revenue Account		
Principal repayments	1,951	1,951
Interest costs	5,509	5,509
Rescheduling discount		
Debt Management costs	34	34
Total HRA	7,494	7,494
Net revenue stream	51,273	51,273
Total as percentage of net revenue stream	14.62%	14.62%

Capital financing requirement [end of year position]	Budget 2021-22	Estimated 2021-22
	£000	£000
Council Fund	290,419	272,554
Housing Revenue Account	141,523	118,370
Total Authority	431,942	390,924

Appendix 3 - Treasury Management Prudential Indicators
P9 report (Quarters 1, 2 and 3)

	Budget 2021-22	Estimated 2021-22
Expenditure	£000	£000
Council Fund	11,349	11,349
Housing Revenue Account	35,200	16,377
Total	46,549	27,726
Funding		
Surplus/ (Deficit) Balance b/f	454	454
Borrowings - Supported (GF)	4,842	4,842
General Capital Grant - WG	4,856	4,856
Internal Borrowing		
RCCO Budget	128	128
Capital underspends frm previous years		
General Fund working balances		
One off funding- MRP Review	1,578	1,578
RCCO- (HRA)	23,850	9,027
Borrowings - Unsupported (HRA)	4,000	
Major Repairs Allowance (HRA)	7,350	7,350
Total	47,058	28,235
Surplus C/f	509	509

PWYLLGOR CRAFFU POLISI AC ADNODDAU – EITEM GWYBODAETH

PWNC: STRATEGAETH Y GYMRAEG PUM MLYNEDD 2022-2027

**ADRODDIAD GAN: CYFARWYDDWR CORFFORAETHOL – ADDYSG A
GWASANAETHAU CORFFORAETHOL**

1. DIBEN YR ADRODDIAD

- 1.1 Gofyn am farn y Pwyllgor Craffu Polisi ac Adnoddau am Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd 2022-2027 wedi'i diweddaru fel sy'n ofynnol gan Safonau 145 a 146 Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015, cyn eu cyflwyno i'r Cabinet i'w cymeradwyo.

2. CRYNODEB

- 2.1 Mae'n ofynnol i'r Awdurdod ddatblygu strategaeth 5 mlynedd sy'n nodi sut y mae'n bwriadu hyrwyddo'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn y fwrdeistref sirol.
- 2.2 Rhaid i'r strategaeth gynnwys targed ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg a datganiad sy'n nodi sut y bwriedir cyrraedd y targed.
- 2.3 Rhaid adolygu a diwygio'r strategaeth ar gylch 5 mlynedd. Penderfynodd y Cabinet yr hoffent gael diweddariad blynyddol ar gynnydd yn erbyn y strategaeth ac mae hyn wedi bod yn rhan o bob Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg i'r Cabinet ers 2017. Fodd bynnag, ni fu'n bosibl rhoi diweddariad yn ystod y pandemig oherwydd rydym ni a'n sefydliadau partner wedi canolbwyntio ar ymdrin â'r pandemig ac addasu'r modd y darperir gwasanaethau sydd wedi'i gwneud yn anodd iawn casglu'r wybodaeth hon a chyflawni'r camau gweithredu. Bydd cynnydd yn erbyn y strategaeth bresennol yn rhan o Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg 2021-2022 yn ddiweddarach eleni.

3. ARGYMHELLION

- 3.1 Bod y Pwyllgor Craffu Polisi ac Adnoddau yn argymhell y dylid mynd â'r Strategaeth Hyrwyddo Pum Mlynedd i'r Cabinet i'w chymeradwyo cyn ei chyhoeddi ar wefan y Cyngor.

4. RHESYMAU DROS YR ARGYMHELLION

- 4.1 Mae'n ofynnol o dan Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 i'r cyngor lunio a chyhoeddi Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd ar gyfer y fwrdeistref sirol yn unol â Safonau 145 a 146.

5. YR ADRODDIAD

- 5.1 Mae Safonau'r Gymraeg yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod ddatblygu Strategaeth y Gymraeg pum mlynedd sy'n nodi sut y mae'n bwriadu hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg, a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach yn yr ardal. Rhaid i'r strategaeth gynnwys targed (o ran canran) ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal erbyn diwedd y cyfnod o 5 mlynedd. Yn ogystal, rhaid i'r strategaeth gynnwys datganiad sy'n nodi sut y caiff y targed ei gyrraedd. Rhaid adolygu ac adnewyddu'r strategaeth ar ddiwedd pob cyfnod o 5 mlynedd (Safon 145).
- 5.2 Ar ddiwedd pob cyfnod o 5 mlynedd, rhaid i'r awdurdod asesu i ba raddau y dilynwyd y strategaeth ac y cyrhaeddwyd y targed. Rhaid i'r asesiad, y mae'n rhaid ei gyhoeddi, gynnwys nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal a'r rhestr o weithgareddau sydd wedi'u cynnal i fodloni nodau'r strategaeth (Safon 146). Bydd yr adolygiad o'r strategaeth bresennol yn cael ei atodi i Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg 2021-2022 yn ddiweddarach eleni.
- 5.3 Datblygwyd y strategaeth ddrafft atodedig (Atodiad 1) a'r camau gweithredu cysylltiedig ar y cyd ag aelodau Fforwm Iaith Gymraeg Caerffili, rhanddeiliaid allweddol a meysydd gwasanaeth ac ysgolion y cyngor. Dim ond mewn cydweithrediad â sefydliadau eraill sy'n gweithredu yn yr ardal sydd hefyd â chylch gwaith, naill ai drwy ddeddfwriaeth neu bolisi sefydliadol, y gellir cyflawni'r strategaeth yn effeithiol i gynyddu a chefnogi'r defnydd o'r Gymraeg.
- 5.4 Mae'r rhanddeiliaid sy'n ymwneud â datblygu Strategaeth Iaith Gymraeg Pum Mlynedd 2022-2027 ddiwygiedig yn cynnwys:
- Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
  - Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan
  - Cefnogi Pobl
  - Clwb Busnes Caerffili
  - Coleg Cymraeg Cenedlaethol
  - Coleg Gwent
  - Coleg y Cymoedd
  - Cynghorau Tref a Chymuned

- Cynghorwyr
- Cymraeg i Blant
- Cymraeg i Oedolion Gwent
- Gwasanaeth Cyflawni Addysg
- Gyrfa Cymru
- Heddlu Gwent
- Helo Blod
- Holl Feysydd Gwasanaeth CBSC
- Holl Ysgolion CBSC
- Menter Iaith Caerffili
- Mudiad Meithrin
- Prifysgol De Cymru
- Rhwydwaith Rhieni
- Sector Gwirfoddol – GAVO
- Yr Urdd

- 5.5 Mae'r strategaeth yn cynnig targed o gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg 4% dros y cyfnod o 5 mlynedd. Fodd bynnag, caiff y targed ei adolygu pan fydd gennym ddata Cyfrifiad 2021 ar gael i ni. Cydnabyddir bod y targed hwn yn uchelgeisiol ac mae'r camau gweithredu yn y ddogfen yn gyfeiriad teithio i'r awdurdod lleol a'i randdeiliaid allweddol. Fe'i gosodir yng nghyd-destun strategaeth ddrafft Llywodraeth Cymru i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yng Nghymru i 1 miliwn erbyn 2050.
- 5.6 Cefnogir y strategaeth gan Broffil Iaith Gymraeg ar gyfer bwrdeistref sirol Caerffili 2021 a ddatblygwyd gan Fenter Iaith Caerffili. Mae'r proffil hwn yn archwilio sefyllfa'r Gymraeg ym Mwrdeistref Sirol Caerffili, y ddarpariaeth ar gyfer siaradwyr Cymraeg gan amrywiaeth o sefydliadau a'r ffordd y mae siaradwyr Cymraeg yr ardal yn defnyddio'r Gymraeg yn eu cymunedau. Mae'r proffil wedi'i atodi i'r Strategaeth yn Atodiad B.
- 5.7 Mae strwythur y ddogfen yn dilyn 6 maes strategol; Y Teulu, Plant a Phobl Ifanc, Cymunedau, Gwasanaethau Cymraeg, Y Gweithle a Seilwaith (Polisiau ac Arferion).
- 5.8 Mae'r Cyngor wedi cynnal amrywiaeth o weithgareddau casglu tystiolaeth ac ymgysylltu cyn ymgynghori i ddatblygu set ddiwygiedig o gamau gweithredu Strategaeth Iaith Gymraeg Pum Mlynedd ddrafft 2022-2027. Bydd y camau hyn yn ein galluogi i gynllunio sut y byddwn yn hyrwyddo'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn lleol i gynyddu poblogaeth y siaradwyr Cymraeg dros y pum mlynedd nesaf.

Mae'r gweithgareddau'n cynnwys:

- Adolygiad o ofynion deddfwriaethol
- Adolygiad o adroddiadau a chanllawiau allanol, gan gynnwys **'Cymraeg 2050: ein cynllun ar gyfer 2021 i 2026'** gan Lywodraeth Cymru, a chanllawiau Comisiynydd y Gymraeg **'Safonau'n ymwneud â hyrwyddo'r Gymraeg'**

- Adolygiad o Strategaeth Iaith Gymraeg pum mlynedd bresennol y Cyngor 2017-2022
- Dadansoddiad o setiau data lleol a chenedlaethol
- Ymgysylltu â rheolwyr darparu gwasanaethau o fewn y Cyngor
- Ymgysylltu â Fforwm Iaith Gymraeg Caerffili a Fforwm y Gymraeg mewn Addysg

5.9 Bydd y cynnydd yn erbyn y camau gweithredu a nodir yn y strategaeth yn cael ei fonitro gan Fforwm y Gymraeg, mewn partneriaeth â'r awdurdod lleol. Cyfrifiad 2021 fydd y mesur swyddogol nesaf o nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal.

5.10 **Casgliad**

Mae gweithredu Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd 2022-2027 yn sicrhau bod y Cyngor yn cyflawni ei rwymedigaeth gyfreithiol o dan Safonau 145 a 146 Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Bydd y camau gweithredu a geir yn y strategaeth yn galluogi'r Cyngor, mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol, i hyrwyddo'r Gymraeg a hwyluso ei defnydd yn y fwrdeistref sirol am y pum mlynedd nesaf.

6. **RHAGDYBIAETHAU**

6.1 Ni wnaed unrhyw ragdybiaethau wrth baratoi'r adroddiad hwn.

7. **CRYNODEB O'R ASESIAD EFFAITH INTEGREDIG**

7.1 Cyflwynwyd Rheoliadau'r Gymraeg (Rhif 1) i Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili yn 2016 o dan Adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Yn unol â Hysbysiad Cydymffurfio Safonau'r Gymraeg y Cyngor, yn benodol Safon 145, rhaid i'r Cyngor gynhyrchu a chyhoeddi Strategaeth Iaith Gymraeg 5 Mlynedd sy'n nodi sut y bydd y cyngor yn hyrwyddo'r Gymraeg ac yn hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach yn y fwrdeistref sirol. Yna rhaid adolygu'r Strategaeth a chyhoeddi fersiwn ddiwygiedig o fewn 5 mlynedd o gyhoeddi'r strategaeth.

Mae'r strategaeth yn ddogfen lefel uchel ac mae'r cynllun gweithredu sydd yn y ddogfen yn dangos yn glir ymrwymiad y Cyngor i hybu'r Gymraeg, hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg a chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol drwy weithio mewn partneriaeth. Cyhoeddwyd y Strategaeth Iaith Gymraeg Pum Mlynedd gyntaf yn 2017, ac mae'r strategaeth hon yn fersiwn ddiwygiedig o'r strategaeth honno, sy'n adeiladu ar y blaenoriaethau ar gyfer hyrwyddo a datblygu'r Gymraeg ar draws bwrdeistref sirol Caerffili.

Datblygwyd y strategaeth drwy ymgynghori ac ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol (gweler y rhestr yn Atodiad 1) ac mae cyflawni'r camau gweithredu yn dibynnu'n fawr ar waith partneriaeth allweddol. Mae'r hinsawdd economaidd bresennol yn heriol a bydd yn effeithio ar gyflawni'r strategaeth hon, ac ni all un sefydliad yn unig gyflawni'r strategaeth. Felly mae gweithio

mewn partneriaeth â phartneriaid presennol a chreu cyfleoedd newydd i weithio mewn partneriaeth â sefydliadau newydd o bob sector yn hanfodol. Mae'r holl bartneriaid presennol yn cydnabod bod llwyddiant y strategaeth yn dibynnu'n fawr ar gydweithio â phob sector o'r gymuned.

Nid oes unrhyw effeithiau negyddol yn ymwneud â'r strategaeth hon. Mae'r holl effeithiau cadarnhaol wedi'u cofnodi yn yr adran uchod. Mae'n bwysig nawr bod holl feysydd gwasanaeth y Cyngor yn ystyried y camau gweithredu yn y strategaeth ac yn cydweithio ochr yn ochr â rhanddeiliaid allweddol i sicrhau bod pob dinesydd yn gallu defnyddio ac ymgysylltu â'r Gymraeg yn naturiol bob dydd, ac y mae'n rhaid ei chefnogi a'i meithrin am genedlaethau i ddod i ddefnyddio a mwynhau hefyd.

<https://www.caerffili.gov.uk/CaerphillyDocs/IIA/aei-strategaeth-pum-mlynedd-2022-2027>

8. GOBLYGIADAU ARIANNOL

- 8.1 Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol uniongyrchol yn yr adroddiad hwn. Bwriedir i'r camau gweithredu o fewn y strategaeth gael eu cyflawni mewn partneriaeth. Pan fydd yr awdurdod lleol yn gwbl gyfrifol, neu'n rhannol gyfrifol, am gamau gweithredu, y bwriad yw y byddant yn cael eu bodloni o fewn y cyllidebau presennol.

9. GOBLYGIADAU PERSONÉL

- 9.1 Nid oes unrhyw oblygiadau personél yn deillio'n uniongyrchol o'r adroddiad hwn. Mae rhai camau gweithredu yn y strategaeth yn ymwneud â'r Gwasanaethau Pobl a byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i sicrhau bod y camau hyn yn cael eu cyflawni.

10. YMGYNGHORIADAU

- 10.1 Mae'r Cyngor wedi cynnal amrywiaeth o weithgaerddau casglu tystiolaeth ac ymgysylltu cyn ymgynghori i ddatblygu set ddiwygiedig o gamau gweithredu Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd ddrafft 2022-2027.
- 10.2 Cynhaliwyd grwpiau ffocws rhithwir o randdeiliaid yn ystod mis Medi ac yna ymarfer ymgynghori cyhoeddus pum wythnos.
- 10.3 Mae ymatebion o'r holl ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori wedi'u hymgorffori i gamau gweithredu o fewn y Strategaeth. Atodiad C yw'r Adroddiad Ymgysylltu sy'n cynnwys rhestr o'r holl gamau a ddiwygiwyd neu a ddatblygwyd o ganlyniad i'r ymatebion a gafwyd.
- 10.4 Anfonwyd yr adroddiad hwn at yr Ymgynghoreion a restrir isod ac adlewyrchir yr holl sylwadau a gafwyd yn yr adroddiad hwn.

11. PŴER STATUDOL

- 11.1 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Awdur: Anwen Cullinane
Uwch Swyddog Polisi – Cydraddoldeb, y Gymraeg ac Ymgynghori
cullima@caerffili.gov.uk

Ymgynghoreion: Christina Harrhy – Prif Weithredwr
Richard Edmunds – Cyfarwyddwr Corfforaethol – Addysg a
Gwasanaethau Corfforaethol
Y Cyngorydd James Pritchard – Dirprwy Arweinydd a Hyrwyddwr
Cydraddoldeb
Y Cyngorydd Eluned Stenner – Aelod Cabinet dros Berfformiad, yr
Economi a Menter
Sue Richards – Pennaeth Cynllunio a Strategaeth Addysg
Robert Tranter – Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol a Swyddog
Monitro
Lynne Donovan – Pennaeth Gwasanaethau Pobl
Kathryn Peters – Rheolwr Gwella Gwasanaethau a Phartneriaethau
Jeff Reynolds – Rheolwr Cyfleusterau Chwaraeon a Hamdden
Jared Lougher – Rheolwr Datblygu Chwaraeon a Hamdden
Mike Headington – Rheolwr Mannau Gwyrdd a Gwasanaethau Trafnidiaeth
Antony Bolter – Rheolwr yr Economi Ymwelwyr a Chyrchfannau
Robert Keep – Arweinydd Tîm Anturiaethau Caerffili
Michael Owen – Rheolwr Cyffredinol Ffordd Goedwig Cwmcarn
Paul Hudson – Arweinydd Tîm Adnewyddu Menter Busnes
Martin Cook – Rheolwr Gwasanaethau Ymwelwyr
Lesley Edwards – Rheolwr Cyffredinol Llancaiach Fawr
Marina Newth – Rheolwr Gwasanaeth Theatr a Chelfyddydau
Paul O'Neill – Uwch Rheolwr Gwasanaeth Ieuencid
Carol A Davies – Rheolwr Gwasanaeth Gwasanaethau Plant
Viv Daye – Rheolwr Gwasanaeth Gwasanaethau Oedolion
Rebecca Boulton – Rheolwr Tîm Teuluoedd yn Gyntaf
Sarah Mutch – Rheolwr Blynyddoedd Cynnar
Neil Cooksley – Prif Swyddog Adnoddau Dynol – Datblygu'r Gweithlu

Papurau Cefndir:

- Hysbysiad Cydymffurfio – Adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
- Canllawiau Comisiynydd y Gymraeg – [Safonau ynghylch hybu'r Gymraeg](#)

Atodiadau:

Atodiad A - Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd 2022-2027

Atodiad B - Proffil Iaith Gymraeg Bwrdeistref Sirol Caerffili 2021 - Menter Iaith Caerffili

Atodiad C - Adroddiad Ymgysylltu Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg Pum Mlynedd
2022-2027

CYNNWYS

ADRAN	TEITL	TUDALEN
1.	Cyflwyniad	1
2.	Strategaeth y Gymraeg	1
3.	Y Cyd-destun Deddfwriaethol	2
4.	Y Gymraeg ym mwrdeistref sirol Caerffili	5
5.	Sefydliadau Partner	7
6.	Sut y datblygwyd y Cynllun Gweithredu	14
7.	Monitro'r Strategaeth	15
7.	Cynllun Gweithredu:	16
	Maes Strategol 1 – Y Teulu	16
	Maes Strategol 2 – Plant a Phobl Ifanc	18
	Maes Strategol 3 – Cymunedau	20
	Maes Strategol 4 – Gwasanaethau Cymraeg	22
	Maes Strategol 5 – Y Gweithle	24
	Maes Strategol 6 – Seilwaith (Polisiâu ac Arferion)	26
Atodiad B	Proffil Iaith Gymraeg Bwrdeistref Sirol	28
Atodiad C	Adroddiad Ymgynghori Caerffili	79
Atodiad 1-4	Manylion gweithgareddau ymgysylltu ac ymgynghori	89

CYSWLLT

Os oes gennych unrhyw sylwadau neu os hoffech wybod mwy am y gwaith y mae'r cyngor yn ei wneud i hyrwyddo'r Gymraeg, cysylltwch ag:

Anwen Cullinane, Uwch Swyddog Polisi, Cydraddoldeb, y Gymraeg ac Ymgynghori
Ffôn: 01443 864404 / e-bost: cullima@caerffili.gov.uk

FFORMATAU HYGIRCH

Mae'r strategaeth hon hefyd ar gael mewn ieithoedd a fformatau eraill ar gais drwy'r manylion cyswllt uchod.

Paratowyd yn unol â gofynion Safon y Gymraeg 145 o dan Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015

**Mae'r strategaeth hon ar gael yn Saesneg
This strategy is available in English**

1. Cyflwyniad

Dyma ail Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili. Mae'n nodi camau gweithredu ar sut y byddwn yn hyrwyddo'r Gymraeg, yn hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg ac yn cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol drwy weithio mewn partneriaeth. Gweler Adran 6 am y camau gweithredu manwl ar sut y byddwn yn cyflawni hyn.

Mae cyflawni'r strategaeth hon yn dibynnu'n drwm ar waith partneriaeth allweddol. Mae'r hinsawdd economaidd bresennol yn heriol a bydd yn effeithio ar gyflawni'r strategaeth hon, ac ni all un sefydliad yn unig gyflawni'r strategaeth. Felly, mae gweithio mewn partneriaeth â phartneriaid presennol a chreu cyfleoedd newydd i weithio mewn partneriaeth â sefydliadau newydd o bob sector yn hanfodol. Cydnabyddir gan yr holl bartneriaid presennol fod llwyddiant y strategaeth yn dibynnu'n fawr ar gydweithio â phob sector o'r gymuned. Er mwyn cyfeirio, rhestrir yr holl bartneriaid presennol yn y Cynllun Gweithredu yn Adran 6.

Nid tasg hawdd mo datblygu strategaeth iaith hirdymor, gan y gall llawer o ffactorau fel amgylchiadau cymdeithasol a symud poblogaeth wneud yr wybodaeth berthnasol yn hen ffasiwn yn gyflym iawn.

Mae Menter Iaith Caerffili wedi paratoi Proffil Iaith 2021 y fwrdeistref sirol (gweler Adran 2 ac Atodiad B) a thrwy weithio mewn partneriaeth â nhw a defnyddio hwn fel man cychwyn, rydym yn hyderus mai'r data am y Gymraeg yw'r gorau sydd ar gael er mwyn i ni ddatblygu'r strategaeth bum mlynedd hon.

2. Strategaeth y Gymraeg

Mae Safonau'r Gymraeg, yn benodol Safon 145 o dan y set gyntaf o Reoliadau'r Gymraeg, yn gosod y gofyniad canlynol ar y cyngor:

Safon 145:

Rhaid i chi lunio, a chyhoeddi ar eich gwefan, strategaeth bum mlynedd sy'n nodi sut yr ydych yn bwriadu hyrwyddo'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach yn eich ardal; a rhaid i'r strategaeth gynnwys (ymhlith materion eraill) –

- a) targed (o ran canran y siaradwyr yn eich ardal) ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn eich ardal erbyn diwedd y cyfnod 5 mlynedd dan sylw, a
- b) datganiad sy'n nodi sut yr ydych yn bwriadu cyrraedd y targed hwnnw; a rhaid i chi adolygu'r strategaeth a chyhoeddi fersiwn ddiwygiedig ar eich gwefan o fewn 5 mlynedd i gyhoeddi strategaeth (neu i gyhoeddi strategaeth ddiwygiedig).

Y dasg felly yw datblygu strategaeth sy'n adeiladu ar ein llwyddiannau yn y gorffennol, yn diwallu anghenion y siaradwyr a'r dysgwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol, yn bodloni'r gofynion deddfwriaethol ac yn bwysicaf oll, yn ystyrlon, yn briodol ac yn gyraeddadwy i bawb sy'n gysylltiedig.

3. Cyd-destun Deddfwriaethol

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Ei nod yw:

Darparu mwy o eglurder a chysondeb i siaradwyr Cymraeg am y gwasanaethau y gallant ddisgwyl eu cael yn Gymraeg.

Yr hyn a oedd yn allweddol i'r mesur hwn oedd creu rôl Comisiynydd annibynnol. Prif nodau'r Comisiynydd yw hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg, sy'n seiliedig ar ddwy egwyddor:

- Yng Nghymru, ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol o gwbl na'r Saesneg
- Dylai pobl yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dewis gwneud hynny

Safonau'r Gymraeg

Yn rhan o'r mesur, rôl y Comisiynydd yw datblygu, gweithredu a monitro cyfres o Safonau'r Gymraeg a fydd yn ei thro yn:

- Gwella'r gwasanaethau y gall siaradwyr Cymraeg ddisgwyl eu cael gan sefydliadau yn Gymraeg
- Cynyddu'r defnydd a wna pobl o wasanaethau Cymraeg
- Ei gwneud yn glir i sefydliadau beth sydd angen iddynt ei wneud o ran y Gymraeg
- Sicrhau bod lefel priodol o gysondeb o ran y dyletswyddau a osodir ar gyrrff yn yr un sectorau
- Mynnu bod angen strategaeth i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg, sef Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd

Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr Cymraeg

Mae'r strategaeth uchelgeisiol hon yn galw am filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Er mwyn gwireddu'r weledigaeth, mae Cymraeg 2050 yn seiliedig ar dair thema strategol:

1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg
2. Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg
3. Creu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun

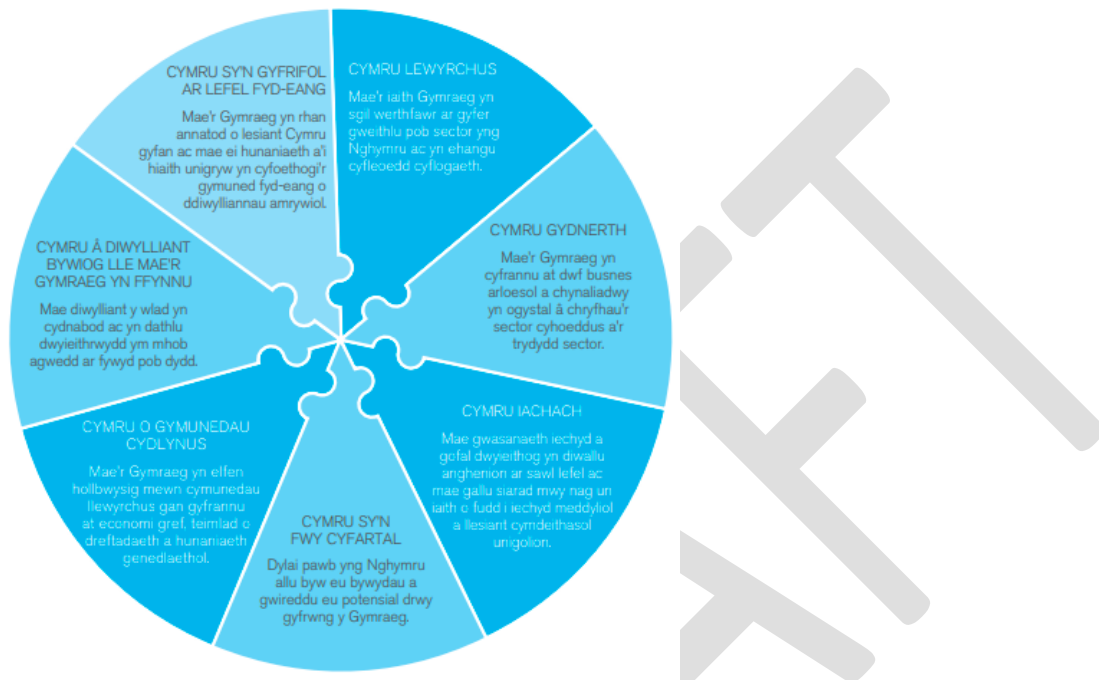
Bydd cyflawni ein Strategaeth y Gymraeg bum mlynedd yn cyfrannu at gyflawni'r targed hwn.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Nod y Ddeddf yw gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol pobl Cymru. O ganlyniad i'r Ddeddf, mae'n rhaid i gyfanswm o 44 o gyrrff cyhoeddus ledled Cymru, gan gynnwys Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili, feddwl mwy am y tymor hir yn y dyfodol, gweithio'n well gyda phobl a chymunedau lleol a'i gilydd, ceisio atal problemau a chymryd ymagwedd fwy cydgysylltiedig. Un o'r saith nod Llesiant a restrir yn y Ddeddf yw "Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg ffynnu".

Mae pob un o'r saith nod llesiant yn rhan allweddol o sut y dylai Cymru edrych, ac er bod y saith nod yn bwysig ynddynt eu hunain, ni ddylid edrych arnynt yn unigol oherwydd eu bod i gyd yn gysylltiedig â'i gilydd. Os edrychwn ar y saith nod o safbwynt y Gymraeg gallwn weld sut mae'r Gymraeg yn rhan o, ac yn chwarae rhan ym mhob agwedd o addysg, iechyd a gofal cymdeithasol, cydlyniant cymunedol, yr economi a mwy.

Roedd canllawiau a gyhoeddwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg yn 2018 o'r enw **Safonau ynghylch hybu'r Gymraeg**, yn cynnwys yr enghraifft ganlynol sy'n dangos sut mae'r saith nod llesiant yn berthnasol i'r Gymraeg.

Mwy na Geiriau

'Mwy na Geiriau' yw fframwaith strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer gwella a hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg ym maes iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol. Nod y fframwaith yw sicrhau bod sefydliadau'n cydnabod bod iaith yn rhan annatod o ofal pobl a bod cynnig gwasanaethau Cymraeg i bobl mor bwysig.

Mae sicrhau canlyniadau llesiant cadarnhaol i unigolion yn rhywbeth sy'n sail i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae'r Codau Ymarfer o dan y Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod gwasanaethau Cymraeg yn cael eu cynnwys yn y gwaith o gynllunio a darparu gwasanaethau a bod gwasanaethau'n cael eu cynnig yn Gymraeg, i siaradwyr Cymraeg, heb iddynt orfod gofyn amdanynt fel sy'n ofynnol gan y 'Cynnig Gweithredol'.

Rhanbarthol

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent yn dod â chyrrff cyhoeddus at ei gilydd i weithio i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Gwent. Mae'n gyfrifol, o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), am oruchwylio'r gwaith o ddatblygu'r Cynllun Llesiant Lleol newydd.

Cynhaliodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili gyfarfod cyntaf BGC Gwent ar 1 Hydref 2021 a bydd yn darparu'r rôl gydgysylltu am y ddwy flynedd gyntaf nes i bartner arall o BGC Gwent gymryd yr awenau.

Rydym wedi datblygu gwefan BGC Gwent newydd a gallwch gael ati [yma](#)
Lleol

Cynllun Corfforaethol Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili 2018 - 2023

Mae ein Cynllun Corfforaethol yn cynnwys ein chwe Amcan Llesiant. Dyma nhw:

- **Amcan 1** - Gwella cyfleoedd addysg i bawb
- **Amcan 2** - Galluogi cyflogaeth
- **Amcan 3** - Mynd i'r afael ag argaeledd, cyflwr a chynaliadwyedd cartrefi ledled y fwrdeistref sirol a rhoi cyngor, cymorth neu gefnogaeth i helpu i wella lles pobl
- **Amcan 4** - Hyrwyddo system drafnidiaeth fodern, integredig a chynaliadwy sy'n cynyddu cyfleoedd, yn hyrwyddo ffyniant ac yn lleihau'r effeithiau andwyol ar yr amgylchedd
- **Amcan 5** - Creu bwrdeistref sirol sy'n cefnogi ffordd iach o fyw yn unol â'r Egwyddor Datblygu Gynaliadwy o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015,
- **Amcan 6** - Cefnogi dinasyddion i aros yn annibynnol a gwella eu llesiant

Mae gennym ddyletswydd statudol i bennu Amcanion Llesiant gan ddefnyddio'r pum egwyddor datblygu gynaliadwy o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Nid peth newydd mo pennu amcanion, a ninnau wedi gosod blaenoriaethau mewn amrywiaeth o ffyrdd ers amser maith; fodd bynnag **nawr rydym yn gosod amcanion dros fwy o** gyfnod cynllunio pum mlynedd.

Strategaeth Trawsnewid #TîmCaerffili, Gwell Gyda'n Gilydd

Mae bwrdeistref sirol Caerffili ar daith o drawsnewid. Mae angen i ni drawsnewid y ffordd rydym yn gwneud pethau er mwyn ymateb i anghenion a blaenoriaethau newidiol ein cymuned ac ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sy'n ein hwynebu.

Cymeradwywyd strategaeth newydd bwysig o'r enw '**#TîmCaerffili – Gwell Gyda'n Gilydd**' gan gabinet y cyngor ac mae'n nodi'r ffordd y byddwn yn cyflawni'r newidiadau hyn dros y misoedd a'r blynyddoedd nesaf. Ei nod yw trawsnewid y ffordd yr ydym wedi darparu gwasanaethau o'r blaen. Bydd yn archwilio sut y caiff gwasanaethau eu blaenoriaethu. Sut y gellir eu gwneud yn fwy effeithlon. Archwilio cyfleoedd newydd ar gyfer mwy o ffocws ar gwsmeriaid a darparu digidol, ystyried modelau darparu amgen a chwilio am gyfleoedd masnachol.

Y canlyniadau rydym yn anelu at eu cyflawni:

- Cael perthynas waith gref â'n cymunedau a'n partneriaid i wneud y defnydd gorau o'n hadnoddau cyfunol i sicrhau bwrdeistref sirol gydnerth ar gyfer y dyfodol.
- Ymgorffori model gweithredu newydd a fydd yn annog dulliau arloesol o ddarparu gwasanaethau ac yn sicrhau ein bod yn gwneud y defnydd gorau o'n hadnoddau.
- Helpu i gau'r bwlch rhwng tlodi a ffyniant drwy wella cyrhaeddiad addysgol ac ysgogi'r economi leol i greu swyddi o ansawdd uchel

Cynllun 10 Mlynedd Medi 2022 – Medi 2032 Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (WESP) Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili

Gweledigaeth ein cynllun yw parhau i 'Godi safonau a sicrhau bod ein dysgwyr yn iach, yn hyderus, yn falch ac yn uchelgeisiol ac yn gallu elwa ar gyfleoedd, lleoliadau a phrofiadau dysgu o ansawdd uchel.'

Cynllun Cydraddoldeb Strategol

Er mwyn cryfhau'r ffordd y mae'r cyngor yn bodloni gofynion Safonau'r Gymraeg ac i ddiwallu anghenion poblogaeth Gymraeg y fwrdeistref sirol, mae'r Gymraeg hefyd wedi'i chynnwys gan y cyngor o fewn ei drydydd **Cynllun Cydraddoldeb Strategol - Amcan Cydraddoldeb Strategol 5 - Y Gymraeg**.

4. Y Gymraeg ym mwrdeistref sirol Caerffili

- Yng nghyfrifiad 2011, 19,251 neu 11.2% oedd nifer y siaradwyr Cymraeg ym mwrdeistref sirol Caerffili, ac mae'r data hwn yn destun newid yn dilyn cyfrifiad 2021
- Ar 31 Rhagfyr 2020, yn ôl yr arolwg blynyddol o'r boblogaeth, nifer y bobl a allai siarad Cymraeg yn y Fwrdeistref Sirol oedd 42,700 neu 24.3%¹
- Ar 31 Rhagfyr 2020, yn ôl yr arolwg blynyddol o'r boblogaeth, gallai 19.9% o'r boblogaeth ddarllen Cymraeg, gallai 18.4% ysgrifennu Cymraeg, a gallai 27.2% ddeall Cymraeg llafar.²
- Ar 31 Rhagfyr 2020, amllder nifer y bobl sy'n siarad Cymraeg ym mwrdeistref sirol Caerffili yn ddyddiol oedd 10.2%³
- Dros y pum mlynedd ddiwethaf mae nifer y plant sy'n trosglwyddo o leoliadau blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg wedi amrywio o 72.29% i 99.43%⁴
- O'r boblogaeth ysgol gynradd gyfan mae 17.22% yn mynychu addysg cyfrwng Cymraeg a thua 97.75% o'r rhain yn trosglwyddo i addysg uwchradd cyfrwng Cymraeg⁵
- Roedd 1,602 o bobl ym mwrdeistref sirol Caerffili a gofrestrodd ar gyrsiau Cymraeg yn ystod 2017–2021 drwy Dysgu Cymraeg Gwent⁶

Rhaid i'r llinell sylfaen ar gyfer y strategaeth fod yn broffil iaith gyfredol, er mwyn gallu pennu cynnydd targed cyraeddadwy mewn siaradwyr Cymraeg sy'n ofynnol o dan Safon y Gymraeg 145. Proffil iaith Menter Iaith Caerffili o fis Ionawr 2021 yw'r wybodaeth ddiweddaraf am sefyllfa'r sir ac mae'n cynnwys y cyd-destun deddfwriaethol cenedlaethol yn ogystal â chysylltiadau â chynlluniau a strategaethau presennol.

¹ Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth - Gallu siarad Cymraeg yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)

² Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth - Gallu darllen, ysgrifennu a deall Cymraeg llafar yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)

³ Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth - Amllder siarad Cymraeg yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)

⁴ Ffynhonnell: Mewnol (CSCA)

⁵ Ffynhonnell: Mewnol (CSCA)

⁶ Ffynhonnell: Dysgu Cymraeg Gwent

Yn ôl Cyfrifiad 2011, roedd gan fwrdeistref sirol Caerffili 19,251 o siaradwyr Cymraeg (11.2% o'r boblogaeth) ac yn ôl ffigurau'r Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion o fis Ionawr 2016, roedd 17.1% o boblogaeth yr ysgolion cynradd a 15.9% o boblogaeth yr ysgolion uwchradd mewn addysg cyfrwng Cymraeg.

Bu cynnydd sylweddol yn y ddarpariaeth Cyfrwng Cymraeg o fewn CBSC ers ei sefydlu ym 1996.

Ar gyfer blwyddyn academiaidd 2021-2022, nifer y disgyblion a fynychodd ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg oedd 2,781, sy'n cynnwys meithrinfa. Yn ystod y cyfnod hwn o 20 mlynedd, sefydlwyd tair ysgol ychwanegol, gyda 7 o'r 8 ysgol wreiddiol naill ai'n cael eu disodli neu'n cael eu haddasu / estyn i gynyddu capasiti.

Mae nifer y disgyblion yn Ysgol Gyfun Cwm Rhymni wedi cynyddu tua 75% o 900 i 1600 o ddisgyblion. Symudodd yr ysgol i safle newydd yn 2002 a datblygodd ymhellach i ail safle (Y Gwyndy) yn 2013. Capasiti posibl y ddau safle ar y cyd yw 2,348 y disgwylir iddo gael ei gyrraedd tua 2025.

Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSCA) CBSC 2017-2020 yn cynnig y saith canlyniad allweddol canlynol:

- Canlyniad 1: Mwy o blant saith oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg
- Canlyniad 2: Mwy o ddysgwyr yn parhau i wella eu sgiliau iaith wrth drosglwyddo o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd
- Canlyniad 3: Mwy o ddysgwyr 14-16 oed yn astudio ar gyfer cymwysterau drwy gyfrwng y Gymraeg
- Canlyniad 4: Mwy o ddysgwyr 16-19 oed yn astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg mewn ysgolion, colegau a dysgu seiliedig ar waith
- Canlyniad 5: Mwy o ddysgwyr â sgiliau uwch yn y Gymraeg
- Canlyniad 6: Darpariaeth cyfrwng Cymraeg i ddysgwyr ag Anghenion Dysgu Ychwanegol
- Canlyniad 7: Cynllunio'r gweithlu a Datblygiad Proffesiynol Parhaus

Mae'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol yn gyfrifol am bob agwedd ar y sector Dysgu Cymraeg - o ddatblygu'r cwricwlwm a chyrsgiau i adnoddau ar gyfer tiwtoriaid, ymchwil, marchnata ac e-ddysgu.

Sefydlwyd y Ganolfan mewn ymateb i'r adroddiad, *Codi golygon: adolygiad o Gymraeg i Oedolion*. Mae'r Ganolfan yn gweithredu hyd fraich oddi wrth Lywodraeth Cymru, sy'n ei hariannu, ac mae'n rhan o grŵp Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant.

Rhoi dysgwyr yn gyntaf yw prif flaenoriaeth y Ganolfan ac mae'r gwerthoedd brand canlynol wrth wraidd ei holl weithgareddau.

Y canlyniadau craidd a bennwyd ar gyfer y Ganolfan gan Lywodraeth Cymru yw:

- Bod yn sefydliad gweladwy sy'n gosod cyfeiriad strategol cenedlaethol ar gyfer y sector Dysgu Cymraeg.
- Darparu arweinyddiaeth i ddarparwyr cyrsiau'r Ganolfan.
- Codi safonau mewn addysgu a dysgu yn y sector Dysgu Cymraeg.
- Datblygu cwricwlwm cenedlaethol priodol, diddorol o ansawdd uchel, a chynhyrchu adnoddau sy'n addas ar gyfer ystod o ddysgwyr.

Mae Cynllun Strategol y Ganolfan yn cynnwys pum amcan allweddol:

1. Datblygu rhaglen arloesol o gyrsiau deniadol ac addas i ddysgwyr, gan wneud defnydd llawn o'r dechnoleg ddiweddaraf.
2. Datblygu cynlluniau arloesol i sicrhau cyfleoedd a chyd-destunau lle gall dysgwyr ddefnyddio eu Cymraeg yn hyderus.
3. Sefydlu rhwydwaith o ddarparwyr cyrsiau i gynnig gwasanaeth rhagoriaeth.
4. Codi proffil y sector a chynyddu'r niferoedd sy'n dechrau cyrsiau ac yn parhau i ddysgu Cymraeg.
5. Sefydlu a chynnal gweithdrefnau cymorth gwasanaeth.

Roedd Strategaeth y Gymraeg presennol y cyngor yn anelu at gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg 3%. Pan ddaw'r strategaeth bresennol i ben, caiff ei hadolygu, ac o ddefnyddio data sydd ar gael i ni fyddwn yn gallu penderfynu a yw'r targed hwn wedi'i gyrraedd ai peidio.

Mae gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili ddull cadarnhaol o helpu i gyflawni'r nod; fodd bynnag, rydym wedi dewis targed realistig yr ydym yn anelu at ei gyflawni dros y pum mlynedd nesaf. Bydd hwn yn seiliedig ar yr hyn yr ydym yn disgwyl y bydd galluoedd Cymraeg ein poblogaeth a nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n gadael addysg cyfrwng Cymraeg.

Mae'r strategaeth hon felly'n cynnig cynnydd targed o 4% o leiaf yn nifer y siaradwyr Cymraeg rhwng 2022 a 2027.

Adolygir y targed hwn pan fydd data Cyfrifiad 2021 wedi'i gyhoeddi.

5. Sefydliadau Partner

Er mwyn cyflawni nodau ac amcanion y strategaeth hon, mae'n hanfodol ein bod yn gweithio'n agos gyda'n partneriaid presennol a phartneriaid newydd ledled y sir. Drwy gydweithio, byddwn mewn sefyllfa well i sicrhau bod ein gweledigaeth o fewn y strategaeth hon yn cael ei chyflawni.

Mae'r partneriaid allweddol canlynol yn hanfodol i gyflawni gweledigaeth y sir.

Menter Iaith Sir Caerffili

Mae Menter Iaith Sir Caerffili yn fudiad cymunedol, gwirfoddol a blaenllaw sy'n hybu a hyrwyddo'r Gymraeg ar draws cymunedau Sir Caerffili.

Prif nôd Menter Iaith Sir Caerffili yw cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg ar draws cymunedau Sir Caerffili. Er mwyn gwireddu hwn byddwn yn datblygu ac yn darparu trawstoriad o wasanaethau a chyfleoedd i siaradwyr a dysgwyr Cymraeg lleol er mwyn iddynt ddefnyddio'r Gymraeg. Byddwn yn ymgynghori'n gyson â thrigolion lleol er mwyn datblygu gwasanaethau cyfrwng Cymraeg sy'n hygyrch, perthnasol ac o'r safon uchaf. Rydym am weld twf yn y defnydd o'r Gymraeg ar draws cymunedau'r Sir a hynny o fewn amrywiaeth o feysydd. Wrth wraidd ein prif nod mae'r ymrwymiad i weithio mewn partneriaeth â nifer o sefydliadau yn lleol, rhanbarthol ac yn genedlaethol.

Prif amcanion ein gwaith:

- Arwain cyd-gynllunio ar gyfer y Gymraeg ar lefel Sirol
- Datblygu a darparu gwasanaethau a chyfleoedd o safon ac ansawdd uchel
- Dylanwadu er lles y Gymraeg ar lefel Sirol a chynrychioli llais siaradwyr a dysgwyr y Gymraeg yn Sir Caerffili
- Ymchwilio i gyfleoedd newydd i ddarparu gwasanaethau sy'n hunangynhaliol
- Cynnal a datblygu sefydliad sy'n gweithredu'n effeithiol, gyda llywodraethant cryf ac yn ystyried a diogelu lles ei staff a'i gwirfoddolwyr

Erbyn hyn, mae'r Fenter wedi bod yn gweithredu am dros 21 o flynyddoedd ac yn cyflogi tua 70 aelod o staff ar draws ei gwasanaethau.

Rheolir Menter Iaith Sir Caerffili gan Fwrdd Rheoli profiadol ac uchelgeisiol o wirfoddolwyr. Daw'r aelodau o gymunedau ar draws Sir Caerffili ac mae eu harweiniad a'u mewnbwn i ddatblygiad a rheolaeth effeithiol ein gwaith yn allweddol.

Mae'r cyfraniad sylweddol hwn gan wirfoddolwyr yn sicrhau taw gofynion pobl leol sy'n llywio ein gwaith. Yn ogystal, rydym yn recriwtio ac yn cefnogi gwirfoddolwyr ar draws ein gwasanaethau a'n gweithgareddau fel bod gwirfoddolwyr yn cyfrannu'n sylweddol ym mhob elfen o'n gwaith. Rydym yn recriwtio ac yn cefnogi gwirfoddolwyr yn barhaol yn ystod y flwyddyn er mwyn sicrhau eu mewnbwn wrth gynllunio a darparu gwasanaethau ond hefyd er mwyn cynnig cyfleoedd ystyrlon trwy gyfrwng y Gymraeg i bobl leol.

Urdd Gobaith Cymru

Nod yr Urdd yw sicrhau cyfle, drwy gyfrwng y Gymraeg, i bobl ifanc Cymru ddatblygu fel unigolion crwn; i'w cefnogi hefyd i chwarae rhan adeiladol mewn cymdeithas drwy ddatblygu sgiliau personol a chymdeithasol. Mae'r Urdd yn cyflawni hyn mewn amrywiaeth o ffyrdd.

Ym Mwrdeistref Sirol Caerffili mae'r Urdd yn gweithio'n agos gydag ysgolion cyfrwng Cymraeg ac ysgolion Ail Iaith, gan gynnig amrywiaeth o weithgareddau i ddisgyblion drwy gydol y flwyddyn. Mae'r Urdd yn trefnu cystadlaethau chwaraeon, gweithgareddau preswyl yn eu canolfannau, Jamboriau a'r Eisteddfod flynyddol.

Yn ogystal â hyn, mae'r Urdd yn cyflogi Swyddog Ieuencid yng Nghaerffili ar y cyd â Menter Iaith Caerffili a Chyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili. Mae'r swyddog yn datblygu cyfleoedd cymdeithasol i bobl ifanc y sir drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r swyddog yn datblygu'r cyfleoedd hyn mewn amrywiaeth o ffyrdd, gan gynnwys clybiau ieuencid, grwpiau cymunedol, gwibdeithiau, tripiâu dramor, cyfleoedd gwirfoddoli a chyfleoedd achredu i bobl ifanc.

Mae'r Urdd hefyd yn cyflogi swyddog chwaraeon sy'n helpu i greu cyfleoedd i bobl ifanc a'u teuluoedd gymryd rhan mewn gweithgareddau corfforol drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r cyfleoedd hyn yn cynnwys clybiau ar ôl ysgol, clybiau cymunedol a digwyddiadau untro. Er mwyn helpu i ddatblygu hyfforddwyr, darperir cyrsiau chwaraeon drwy gydol y flwyddyn. Yn ogystal, mae'r Urdd yn darparu blwyddyn o brentisiaeth bob mis Medi i un person rhwng 18 a 24 oed. Mae'r prentis yn gweithio gyda'r swyddog wrth hefyd gwblhau NVQ mewn Arwain Gweithgareddau.

Mae'r gweithgareddau amrywiol hyn yn rhoi cyfleoedd i blant a phobl ifanc yng Nghaerffili ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i addysg ac o fewn eu cymunedau.

Cymraeg i Blant

Prif nod y cynllun Cymraeg i Blant/Cymraeg for Kids a reolir gan Fudiad Meithrin yw cynyddu'r nifer o blant oedran meithrin sy'n gallu siarad Cymraeg.

Mae hi'n rhannu gwybodaeth, cyngor a chefnogaeth i rieni newydd ar fuddion bod yn ddwyieithog, pwysigrwydd cyflwyno Cymraeg yn y cartref mor gynnar â phosib a rhannu gwybodaeth leol am ofal plant ac addysg cyfrwng Cymraeg.

Mae swyddog lleol Cymraeg i Blant yn rhedeg sesiynau tylino babi, ioga i fabis a sesiynau arwyddo stori a chân trwy gyfrwng y Gymraeg yn wythnosol i rieni a babanod ar draws Caerffili. Rhedir hefyd cyrsiau ar-lein fel Fi a fy mabi i dargedu'r fam feichiog a'i phartner a sesiynau Ymarfer dy Gymraeg i godi hyder siaradwyr newydd neu rieni nad sydd wedi defnyddio'r Gymraeg ers dyddiau ysgol.

Mae'r swyddog yn gweithio'n agos gyda thimoedd Bydwagedd ac Ymwelwyr Iechyd Lleol er mwyn sicrhau ei bod nhw yn ymwybodol o'r daith ddwyieithog sydd ar gael i rieni fel ei bod yn medru cyfeirio rhieni draw i grwpiau Cymraeg i Blant, Ti a Fi a Chylchoedd Meithrin.

Fforwm Iaith Gymraeg

Mae Menter Iaith Caerffili yn cydlynu ac yn arwain Fforwm o sefydliadau ac unigolion sy'n gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog. Nod y Fforwm yw rhoi cyfle i weithio mewn partneriaeth, rhannu arfer da a datblygu llais lleol cryf ar ran y Gymraeg. Mae'r Fforwm yn cyfarfod bob chwarter a thrafodir amrywiaeth o bynciau a materion yn ystod cyfarfodydd gan gynnwys pwysigrwydd gwasanaethau i blant a phobl ifanc. Y gobaith yw bydd y Fforwm yn parhau i ddatblygu a rhoi cyfle i gyfleu llais cryf a dylanwadol i gefnogi'r Gymraeg yn lleol yn ogystal â gweithio ar lefel strategol i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r strategaeth hon.

Coleg y Cymoedd

Mae Coleg y Cymoedd yn goleg addysg bellach gyda phedwar campws. Lleolir un o'r campysau hyn ym Mwrdeistref Sirol Caerffili (yn Ystrad Mynach). Mae dros 10,000 o ddysgwyr yn astudio yng Ngholeg y Cymoedd bob blwyddyn. Mae'r Coleg yn cynnig ystod eang o gyrsiau llawn amser a rhan amser o Lefel Mynediad i Radd mewn dros 15 o feysydd cwricwlwm. Fel coleg sydd wedi'i leoli yng Nghymru, mae Coleg y Cymoedd yn credu ei bod hi'n bwysig dathlu ein treftadaeth falch a bod yn rhagweithiol wrth helpu ei ddysgwyr i ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg - p'un a ydynt yn siaradwyr Cymraeg rhugl neu ddim ond yn gwybod tipyn bach.

O dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011, mae gan Goleg y Cymoedd rwymedigaeth gyfreithiol i ddarparu gwasanaethau Cymraeg. Mae'r Coleg hyrwyddo'r ffaith fod gan fyfyrwyr yr hawl gael gwasanaethau a chymorth drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn eu hannog i fanteisio ar yr hawliau hyn yn ystod eu hamser yn y Coleg.

Mae Cynllun Strategol y Gymraeg 2018-2021 Coleg y Cymoedd yn llywio ei weithgarwch o ran y Gymraeg. Yn unol â'r Cynllun Strategol hwn cynigir dosbarth ailsefyll TGAU Mathemateg cyfrwng-Cymraeg; grwpiau Bagloriaeth Cymru ddwyieithog ar lefel Uwch Gyfrannol a Safon Uwch drwy'r Ganolfan Safon Uwch; Safon Uwch ac Uwch Gyfrannol yn y Gymraeg (Ail iaith); unedau gofal cwsmeriaid Cymraeg o'r enw 'Cymraeg Gwaith' ar draws pob maes galwedigaethol. Mae'r rhain ar gyfer siaradwyr Cymraeg a'r rhai nad ydynt yn siarad Cymraeg fel ei gilydd. Rydym hefyd yn cydweithio'n agos gyda'r Coleg Cymraeg

Cenedlaethol i gynyddu ein darpariaeth cyfrwng Cymraeg a dwyieithog ym meysydd blaenoriaeth Llywodraeth Cymru. Nod y Coleg yw datblygu'r arlwy dros y blynyddoedd i ddod.

Hefyd, cynigir y cyfle i staff y Coleg ddatblygu a chynnal eu sgiliau Cymraeg yn unol â Strategaeth Sgiliau Ieithyddol y Coleg. Mae'r Coleg yn cydweithio a Cholegau Cymru; y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol a'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol i ddarparu cyfleoedd i staff ddysgu Cymraeg ac mae rhwydweithiau mewnol i annog staff i sgwrsio ac ymarfer eu Cymraeg a defnyddio'u sgiliau yn eu gwaith.

O ran y Cynllun Strategol hwn, mae'r Coleg wedi ymrwymo i gefnogi myfyrwyr y tu allan i'r dosbarth i gadw a datblygu ei sgiliau Cymraeg. Mae cyfleoedd i ddysgwyr sy'n siarad Cymraeg ddefnyddio a datblygu eu sgiliau iaith mewn ffordd anffurfiol drwy fynychu clwb gweithgareddau cyfrwng-Cymraeg, sef 'Clwb Dreigiau'r Cymoedd' ac mae cyfleoedd i ddysgwyr sy'n dymuno dysgu sut i siarad ychydig o Gymraeg sylfaenol fynychu sesiynau ar-lein o'r enw 'Dragon Bites'. Hefyd, mae cyfle i siaradwyr Cymraeg gael eu cyflogi fel Llysgenhadon y Coleg Cymraeg Cenedlaethol. Mae'r Coleg yn cynnig calendr llawn o ddigwyddiadau sy'n dathlu Cymru a'r Gymraeg yn ystod y flwyddyn.

Mae Coleg y Cymoedd yn awyddus i barhau i gydweithio gyda phartneriaid megis Fforwm Iaith Sir Gaerffili, Menter Iaith Caerffili, ysgolion Cymraeg y sir; yr Urdd; y Coleg Cymraeg Cenedlaethol, y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol a Chomisiynydd y Gymraeg i barhau i gynnal a datblygu ei ddarpariaeth a'i wasanaethau Cymraeg yn y dyfodol.

Coleg Gwent

Mae'r pum awdurdod lleol yn ardal dalgylch y Coleg ymhlith y rheini â'r nifer lleiaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru. Yng Nghyfrifiad 2011, roedd 11% o boblogaeth Caerffili'n gallu siarad Cymraeg, tra bod y canrannau yn 10% yn Nhorfaen, 9% yng Nghasnewydd, 8% ym Mlaenau Gwent a 10% yn Sir Fynwy. Yn erbyn y cefndir hwn o lefelau isel o boblogaeth sy'n siarad Cymraeg y mae'r Coleg yn ceisio datblygu ei ddarpariaeth iaith Gymraeg.

Ym mis Medi 2020, teimlai 79 (6.8%) o staff Coleg Gwent fod ganddynt sgiliau Cymraeg uwch neu rugl (mae'r ffigurau'n cynnwys staff Cymraeg i Oedolion). Gofynnir i bob aelod newydd o'r staff asesu ei sgiliau Cymraeg a chynigir cyrsiau Cymraeg i Oedolion am ddim yn ystod oriau gwaith i bob aelod o'r staff. Yn gynyddol, mae'r coleg yn penodi staff newydd ar y sail y gallant ymrwymo i ddilyn y rhaglen Cymraeg Gwaith o fewn 6 wythnos o ddechrau eu cyflogaeth.

Mae data o'r ffurflenni cofrestru ar gyfer 2020/21 yn dangos bod 312 o ddysgwyr yn ystyried eu bod yn siaradwyr Cymraeg a/neu eu bod wedi mynychu ysgol cyfrwng Cymraeg. Dim ond 0.4% o ddysgwyr a nododd mai Cymraeg oedd eu dewis iaith ar gyfer gohebiaeth. Caiff nifer y dysgwyr sy'n dod o ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg ei fesur a chaiff y nifer sy'n mynd ymlaen i astudio cyrsiau cyfrwng Cymraeg ei nodi fel rhan o arolwg i wella ein dealltwriaeth o lefel y sgiliau iaith Gymraeg ymysg dysgwyr.

Mae Strategaeth Dwyieithrwydd Coleg Gwent (2019-2024) yn ymateb ystyrlon ac integredig sy'n nodi sut y bydd Coleg Gwent yn ymateb i'w gyfrifoldebau a nodwyd yn Strategaeth Addysg cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cymru, strategaeth Colegau Cymru, Normaleiddio Dwyieithrwydd: Strategaeth ar gyfer Addysg Bellach 2016-2021 a strategaeth Llywodraeth Cymru: Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr.

Bydd Fframwaith Arolygu Estyn yn parhau i ganolbwyntio ar ddwyieithrwydd. Mae Estyn yn ymrwymedig i'r farn y dylai dysgwyr gael yr hawl i gael cyfleoedd galwedigaethol drwy gyfrwng y Gymraeg yn 16 oed a bydd yn rhoi sylw manwl i gyfleoedd dysgu cyfrwng Cymraeg a chyfraddau cynnydd o ran y Gymraeg. Mae disgwyliad hefyd y bydd pob dysgwr, ni waeth faint o allu sydd ganddo i siarad Cymraeg, yn cael profiad sy'n cynnwys elfennau o ddiwylliant Cymru a'r Gymraeg yn ei raglenni astudio.

Mae Coleg Gwent wedi bod yn gweithredu dan Safonau'r Gymraeg ers 1 Ebrill 2018. Dyma ddibenion Safonau'r Gymraeg:

- sicrhau eglurder i sefydliadau mewn perthynas â'r Gymraeg
- sicrhau eglurder i siaradwyr Cymraeg ynghylch pa wasanaethau y gallant ddisgwyl eu cael yn Gymraeg
- sicrhau mwy o gysondeb o ran gwasanaethau Cymraeg a gwella'r ansawdd i ddefnyddwyr

Mae Safonau'r Gymraeg yn set gynhwysfawr o reoliadau sy'n cwmpasu popeth rydym yn ei wneud a'r gwasanaethau rydym yn eu cynnig i'r cyhoedd, gyda'r nod o sicrhau na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r Coleg yn ymrwymedig i gydymffurfio'n llawn â Safonau'r Gymraeg a sicrhau bod dwyieithrwydd yn un o'r blaenoriaethau pennaf.

Gweledigaeth:

Bydd Coleg Gwent yn parhau i fod yn bartner llawn a rhagweithiol yn y gwaith o gynllunio a darparu system addysg a hyfforddiant ôl-14 sy'n darparu cyfleoedd priodol i ddysgwyr astudio a dysgu drwy gyfrwng eu dewis iaith, a thrwy hynny eu paratoi ar gyfer gwaith a bywyd mewn gwlad ddwyieithog.

Nodau Strategol:

Dylanwadir ar Nodau Strategol y strategaeth hon gan y rhai a nodir yn Strategaeth Addysg cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cymru, strategaeth Colegau Cymru, sef Normaleiddio Dwyieithrwydd: Strategaeth ar gyfer Addysg Bellach 2016-2021, Safonau'r Gymraeg a strategaeth Llywodraeth Cymru: Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr.

Mae'r amcanion strategol fel a ganlyn:

1. Canolbwyntio ar y meysydd blaenoriaeth a nodir gan Lywodraeth Cymru ar gyfer datblygu darpariaeth ddwyieithog a chyfrannu at Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg pob awdurdod lleol y mae'r Coleg yn ei wasanaethu.
2. Cyfrannu at nod Llywodraeth Cymru o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050: gan weithio gydag ysgolion, darparwyr eraill a chyflogwyr.
3. Cynyddu nifer y cyfleoedd dysgu drwy gyfrwng y Gymraeg fel rhan o'r Llwybrau Dysgu 14-19.
4. Parhau i ymateb a chefnogi gofynion dysgu ein dysgwyr dwyieithog a chynyddu cyfleoedd i bob dysgwr wella neu ddatblygu ei sgiliau Cymraeg.
5. Sicrhau dilyniant ieithyddol o'r cyfnod addysg statudol i gyrsiau ôl-16 ac ôl-18/opsiynau ar gyfer cyrsiau sy'n cynnal ac yn atgyfnerthu sgiliau ieithyddol yn y Gymraeg; galluogi dysgwyr i gael gafael ar y ddarpariaeth sy'n gweddu orau i'w hanghenion.
6. Recriwtio staff Cymraeg eu hiaith, yn enwedig mewn meysydd blaenoriaeth galwedigaethol a meysydd lle ceir nifer sylweddol o ddysgwyr Cymraeg eu hiaith.
7. Darparu rhaglen datblygu staff; ymgorffori'r dimensiwn Cymreig a sgiliau Cymraeg.

8. Parhau i ymgorffori'r Gymraeg a dwyieithrwydd yn seilwaith a pholisïau'r Coleg.

Caiff y broses o gyflawni'r nodau strategol hyn ei chynnyddu a'i monitro gan Grŵp Llywio Iaith Gymraeg y Coleg.

Mudiad Meithrin

Mudiad Methrin Mudiad gwirfoddol yw Mudiad Meithrin a'r prif ddarparwr o ofal ac addysg blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg yn y sector wirfoddol yng Nghymru. Ein hamcan yw rhoi'r cyfle i bob plentyn yng Nghymru i elwa o brofiadau gofal ac addysg blynyddoedd cynnar trwy gyfrwng y Gymraeg. Rydym yn cyflogi 200 o staff yn genedlaethol ac mae 1500 o staff yn gweithio mewn Cylchoedd Meithrin ar draws Cymru. Yng Nghaerffili, mae gan Mudiad Meithrin 10 o Gylchoedd Meithrin a 2 o Gylchoedd Ti a Fi (grwpiau cyfrwng Cymraeg ar gyfer rhieni a phlant ifanc). Mae Cylch Meithrin newydd o dan gynllun Sefydlu a Symud yn agor yn Ionawr 2022. Maent yn credu bod y gallu i siarad Cymraeg yn fantais i bob plentyn a bod trosglwyddo o'n grwpiau i ysgolion cyfrwng Cymraeg yn allweddol. Mae'r cylchoedd yng Nghaerffili yn derbyn arweiniad a chynghor ymarferol i'w staff, gwirfoddolwyr a'u rhieni o'n Swyddogion Cefnogi penodol. Mae Mudiad Meithrin yn gweithio'n agos â Llywodraeth Cymru ac mewn partneriaeth gyda'r Awdurdod Lleol a rhanddeiliaid eraill gan gynnwys Menter Iaith Caerffili.

Defnyddir y dull trochi iaith Croesi'r Bont i gyflwyno'r Gymraeg i blant ifanc sy'n mynychu ein Cylchoedd Meithrin. Cynhelir yr holl weithgareddau chwarae drwy'r Gymraeg er mwyn annog plant i gyfathrebu gydag oedolion a'u ffrindiau drwy gyfrwng yr iaith. Yn yr awyrgylch hwn, gall plant ddatblygu eu sgiliau ieithyddol drwy gwricwlwm cyflawn sy'n cynnwys cyfleoedd chwarae strwythuredig a rhydd, ynghyd â chynllun trochi iaith.

Trwy gynllun Clwb Cwtsh mae Mudiad Meithrin yn cynnig cwrs blasu Cymraeg rhad ac am ddim sydd wedi'i anelu at ddysgwyr newydd ac sy'n canolbwyntio ar iaith plant yn y cartref. clwbcwtsh@meithrin.cymru.

Mae Mudiad Meithrin yn cyflwyno drwy gynllun Cam wrth Gam, cyrsiau Gofal Plant trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae Mudiad Meithrin hefyd yn cynnig Prentisiaethau, ar y cyd ag Urdd Gobaith Cymru sy'n galluogi unigolion i ennill cymhwyster Lefel 3 Gofal, Dysgu a Datblygiad Plant.

Dysgu Cymraeg Gwent

Mae *Dysgu Cymraeg Gwent* yn gweithio ar draws bwrdeistref sirol Caerffili i ddarparu cyrsiau Cymraeg i Oedolion.

Themâu Strategol

Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg trwy waith *Dysgu Cymraeg Gwent*:

- Trosglwyddo'r iaith o fewn y teulu
- Y blynyddoedd cynnar
- Addysg statudol
- Addysg ôl-orfodol
- Y gweithlu addysg

Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg trwy waith *Dysgu Cymraeg Gwent*:

- Y gweithlu
- Gwasanaethau
- Defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg

Sut mae gwaith *Dysgu Cymraeg Gwent* yn cefnogi'r themâu strategol hyn?

Denu – agor drysau i ddysgu'r Gymraeg:

- Marchnata a hyrwyddo
- Partneriaethau strategol
- Diwallu anghenion dysgwyr

Dysgu - darparu gwasanaethau *Dysgu Cymraeg* rhagorol:

- Datblygu'r adnoddau a'r ddarpariaeth
- Datblygu'r gweithlu
- Cyfleoedd dysgu i bawb

Defnyddio - helpu dysgwyr i ddefnyddio'r iaith:

- Yn y cartref
- Yn y gymuned
- Yn y gweithle

Mae *Dysgu Cymraeg Gwent* yn arbenigo mewn cyrsiau dwys – 4 awr (3 awr o fewn y dosbarth ac 1 awr yn cwblhau gweithgareddau drwy'r rhyngwyd i atgyfnerthu'r hyn a ddysgwyd yn y dosbarth). Cynigir cwrs dwys pellach – 9 awr yr wythnos i'r rhai sy'n dymuno dysgu Cymraeg yn gyflym.

Yn ogystal â'r dosbarthiadau rheolaidd a ddarperir gan *Dysgu Cymraeg Gwent*, darperir nifer o weithgareddau dysgu anffurfiol sy'n gyfle i ddysgwyr o bob lefel ddefnyddio ac ymarfer eu Cymraeg mewn sefyllfa gymdeithasol y tu allan i'r ystafell ddosbarth. Mae hwn yn ddatblygiad cynyddol sy'n hanfodol i'r rhai sy'n dysgu Cymraeg. Mae *Dysgu Cymraeg Gwent* yn gweithio'n agos gyda Menter Iaith Caerffili i sicrhau bod dysgwyr ym mwrdeistref sirol Caerffili yn gallu manteisio ar gyfleoedd i ymarfer y Gymraeg y maent wedi'i dysgu o fewn y dosbarth a defnyddio eu Cymraeg gyda siaradwyr eraill.

Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan

Sefydlwyd y Bwrdd Iechyd ar 1 Hydref 2009 ac mae'n cynnwys ardaloedd Blaenau Gwent, Caerffili, Sir Fynwy, Casnewydd, Torfaen a De Powys.

Mae'r Bwrdd Iechyd yn cyflogi dros 14,000 o staff, ac y mae dwy ran o dair ohonynt yn ymwneud â gofal uniongyrchol i gleifion. Mae mwy na 250 o ymgynghorwyr mewn cyfanswm o dros 1000 o feddygon ysbyty a meddyg teulu, 6,000 o nyrsys, bydwragedd, gweithwyr proffesiynol perthynol a gweithwyr cymunedol.

O dan Ddeddf Cymraeg 1993, mae gan y GIG yng Nghymru ddyletswydd statudol i ddarparu eu gwasanaethau i'r cyhoedd yn Gymraeg a Saesneg yn unol â'r gofynion a osodir ar y Bwrdd Iechyd o dan Safonau Cymraeg, Adran 26 o'r Iaith Gymraeg (Cymru) Mesur 2011.

Mae'r Uned Iaith Gymraeg y Bwrdd Iechyd yn cynnwys staff sy'n gweithio ar lefel strategol, rheolaethol ac ymarferol ym meysydd polisi, hyfforddiant a datblygiad iaith.

Rydym yn gweithio tuag at gynnig gwasanaethau lle bynnag y bo modd yn yr iaith o ddewis, heb yr angen i'r claf wneud cais penodol amdano. Gelwir hyn yn gwneud 'cynnig gweithredol' o Gymraeg ac mae'n rhan allweddol o Fframwaith Strategol Llywodraeth Cymru: Mwy na geiriau yn unig.

Heddlu Gwent

Mae Heddlu Gwent yn gwasanaethu ardal o 600 milltir sgwâr, gan gynnwys tua 182,000 o bobl yn ardal awdurdod lleol Caerffili.

Mae gan y Prif Gwnstabl dri amcan strategol ar gyfer y Gymraeg rhwng 2021 a 2024:

- gwella'r ystod o wasanaethau Cymraeg a gynigiwn ar hyn o bryd i'w gwneud yn haws i aelodau'r cyhoedd gael gwasanaeth yn Gymraeg
- cynyddu nifer y siaradwyr a dysgwyr Cymraeg a gyflogir gennym i adlewyrchu canran y siaradwyr Cymraeg yn y cymunedau a wasanaethwn yn ardal Gwent
- defnyddio'r wybodaeth a gawn o fonitro a ffynonellau eraill i'n helpu i nodi meysydd lle gallwn wella ansawdd ein gwasanaethau Cymraeg a sgiliau Cymraeg ein swyddogion a'n staff.

Mae Heddlu Gwent yn gweithio mewn partneriaeth â Chyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili er mwyn gwella argaeledd a defnydd gwasanaethau Cymraeg yn yr ardal, e.e. drwy ymgysylltu ag ysgolion cyfrwng Cymraeg yr ardal yn Gymraeg a hybu ymwybyddiaeth ymhlith pobl ifanc am werth sgiliau Cymraeg mewn gwaith plismona.

6. Sut y datblygwyd y Cynllun Gweithredu

Datblygwyd y cynllun gweithredu mewn dau wahanol gyfnod:

Cyfnod 1 – ymgysylltu'n anffurfiol â rhanddeiliaid i adolygu'r camau gweithredu drafft ac awgrymu gwelliannau

Cyfnod 2 – ymgynghoriad ffurfiol i geisio barn trigolion, aelodau etholedig, staff a rhanddeiliaid eraill mewn perthynas â'r camau gweithredu drafft.

I weld yr Adroddiad Ymgysylltu llawn, yr atodiadau cysylltiedig â Phroffil y Gymraeg ar gyfer bwrdeistref sirol Caerffili, trowch at:

ATODIAD A – Adroddiad Ymgysylltu Strategaeth y Gymraeg 2022-2027

ATODIAD B – Proffil Iaith Gymraeg Bwrdeistref Sirol Caerffili 2021 - Menter Iaith Caerffili

7. Monitro'r Strategaeth

Caiff y Strategaeth ei monitro yn unol â Safon 146.

Safon 146

Bum mlynedd ar ôl cyhoeddi strategaeth yn unol â safon 145 rhaid i chi –

- (a) asesu i ba raddau yr ydych wedi dilyn y strategaeth honno ac wedi cyrraedd y targed a osodwyd ganddo, a*
- (b) cyhoeddi'r asesiad hwnnw ar eich gwefan, gan sicrhau ei fod yn cynnwys yr wybodaeth ganlynol –*
  - (i) nifer y siaradwyr Cymraeg yn eich ardal chi, ac oedran y siaradwyr hynny;*
  - (ii) rhestr o'r gweithgareddau yr ydych wedi'u trefnu neu eu hariannu yn ystod y pum mlynedd flaenorol er mwyn hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg.*

Bydd y gwaith o gyflawni'r camau gweithredu yng Nghynllun Gweithredu'r Strategaeth yn cael ei fonitro gan Fforwm Iaith Gymraeg Caerffili ym mhob cyfarfod. Lle bo'n berthnasol, bydd partneriaid yn cydweithio i sicrhau bod y camau gweithredu'n cael eu cyflawni. Cyhoeddir adroddiad ar ddiwedd y Strategaeth yn unol â Safon 146 uchod.

8. Monitro'r Strategaeth

Maes Strategol 1 – Y Teulu

Gweledigaeth

Mwy o Gymareg yn cael ei defnyddio o fewn y cartref.

Canlyniad

Cynnydd yn nifer y teuluoedd lle mae'r Gymraeg yn iaith a siaredir gyda phlant ac ymhlith plant.

Dangosyddion

- % y plant mewn dosbarthiadau derbyn ysgol gynradd sy'n dysgu Cymraeg.
- Nifer y digwyddiadau sy'n cael eu rhedeg gan y cyngor a sefydliadau partner ar gyfer y teulu, lle gellir defnyddio Cymraeg fel rhan o weithgaredd teuluol.

Strategaethau Perthnasol –

- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
- Strategaeth Mwy Na Geiriau
- Cynllun Strategol Cydraddoldeb 2020-2024 Cyngor Caerffili

Blaenoriaethau Strategol

- Ymestyn cyfleoedd anffurfiol rheolaidd er mwyn i rieni ddatblygu eu sgiliau iaith Gymraeg er mwyn helpu eu plant i feithrin ac ennill hyder yn eu gallu i ddefnyddio'r Gymraeg.
- Creu neges gyson ar draws y sector, er mwyn hyrwyddo manteision trosglwyddo'r Gymraeg o fewn y teulu ac yn galluogi plant i gaffael yr iaith Gymraeg.
- Codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd ac argaeledd darpariaeth gweithgareddau cyfrwng Cymraeg i deuluoedd.

Sefydliadau Partner

1. B I P Aneurin Bevan (BIPAB)
2. Blynyddoedd Cynnar
3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
4. Cefnogi Pobl
5. Clwb Busnes Caerffili
6. Coleg Cymraeg Cenedlaethol
7. Coleg Gwent
8. Coleg y Cymoedd
9. Cymraeg i Blant
10. Cymraeg i Oedolion Gwent
11. Cyngorau Tref a Chymuned
12. Cyngorwyr
13. Gwasanaeth Addysg
14. Gwasanaeth Cyflawni Addysg
15. Gwasasanaeth Ieuenctid Caerffili
16. Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
17. Gwasanaeth Lleoliadau
18. Gyrfa Cymru
19. Heddlu Gwent
20. Helo Blod
21. Menter Iaith Caerffili
22. Mudiad Meithrin
23. Pob Maes Gwasanaeth CBSC
24. Pob Ysgol CBSC
25. Prifysgol De Cymru
26. Y Rhwydwaith Rhieni
27. Y Sector Wirfoddol - CMGG
28. Yr Urdd

Gweithred		Partneriaid	Statws
1.1 (2.2 a 2.7)	Datblygu tudalen we ar wefan y cyngor gyda dolenni i'r holl sefydliadau partner, DEWIS a'r holl adnoddau sydd ar gael.	1-28	1-2 flwyddyn
1.2	Sicrhau fod pob cyfle yn cael ei gymryd i sicrhau bod dewis iaith wrth gyfathrebu.	1-28	1-2 flwyddyn
1.3	Adolygu, diweddarau a hyrwyddo'r llyfryn 'Bod yn Ddwyieithog' a'i wneud ar gael mewn fformatau amgen gan gynnwys clipiau fideo, podlediadau, hyrwyddo yn Newline ac ati. Datblygu yn unol â thargedau'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg.	1-28	2-3 blwyddyn
1.4	Gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau fel y Fforwm Addysg Gymraeg, BIPAB a'r gwasanaeth gofrestru i hyrwyddo'r llyfryn Bod yn Ddwyieithog i rieni newydd mewn pecyn gwybodaeth (digidol).	1, 2, 9, 13, 14, 21, 22, 23, 26, 28	2-3 blwyddyn
1.5	Newline i gynnwys erthygl gwasanaeth cyfrwng Cymraeg ym mhob rhifyn sy'n hyrwyddo'r gweithgareddau a'r gwasanaethau cyfrwng Cymraeg sydd ar gael yn lleol.	1-28	1-2 flwyddyn
1.6	Y cynghorau a'r Fforymau Addysg Gymraeg i weithio mewn partneriaeth ranbarthol i gynllunio gweithgareddau cyfrwng Cymraeg a hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg.	1-28	3-5 blwyddyn
1.7 (2.8, 2.9, 2.12, 2.13, 3.8)	Cysylltu â Hyrwyddwyr a Llysgenhadon yr iaith ar draws y sefydliadau partner i sicrhau neges gyson ynghylch addysg gyfrwng Cymraeg yn gyffredinol ac i hyrwyddo gweithgareddau cyfrwng Cymraeg.	1-28	2-3 blwyddyn
1.8 (2.10)	Helpu a chefnogi ysgolion i fodloni gofynion cynlluniau 'Siarter Iaith' a 'Cymraeg Campus' yn enwedig wrth ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol. Cysylltu gyda chyflawni Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg ac arweinwyr ysgolion y 'Siarter Iaith' a 'Cymraeg Campus'.	1-28	3-5 blwyddyn
1.9	Gwella cyfathrebiad rhwng y cyngor a sefydliadau partner am y gwaith a'r gweithgareddau sy'n digwydd yn lleol a'u rhannu'n eang.	1-28	1-2 blwyddyn
1.10 (3.7)	Hyrwyddo addysg Gymraeg a gweithgareddau iaith Gymraeg gyda phobl o grwpiau gwarchoddedig, megis cymunedau lleiafrifoedd ethnig ac anabled. Hyrwyddo cyrsiau Cymraeg i ffoaduriaid.	1-28	1-2 blwyddyn

Maes Strategol 2 – Plant a Phobl Ifanc

Gweledigaeth

Mae Plant a Phobl Ifanc yn defnyddio'r Gymraeg y tu allan i leoliadau addysg ac yn deall ei werth fel sgil ym mywyd y dyfodol. Mae gan Blant a Phobl Ifanc fynediad gwell at ddigwyddiadau a gwasanaethau cymdeithasol yn Gymraeg.

Canlyniad

Mae plant a phobl ifanc fwyfwy yn siarad Cymraeg fel rhan o'u bywyd bob dydd, gwella eu rhagolygon gyrfya posibl a sylweddoli gwerth yr iaith.

Dangosyddion

- % y disgyblion blwyddyn 6 yn dangos cynnydd yn eu defnydd o'r Gymraeg ar ddiwedd eu cyfnod yn yr ysgol gynradd.
- % y disgyblion blwyddyn 11 sy'n astudio ar gyfer pum cymhwyster neu fwy drwy gyfrwng y Gymraeg.
- % y dysgwyr 16-19 oed sy'n astudio cyrsiau dwry gyfrwng y Gymraeg.
- Nifer y disgyblion sy'n astudio'r Gymraeg ar Safon Uwch
- Niferoedd o blant a phobl ifanc sy'n mynychu gweithgareddau Cymraeg, megis digwyddiadau a drefnwyd gan sefydliadau partner.

Strategaethau Perthnasol –

- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
- Strategaeth Mwy Na Geiriau
- Cynllun Strategol Cydraddoldeb 2020-2024 Cyngor Caerffili
- Strategaeth Uchelgeisiau a Rennir 2019-2022

Blaenoriaethau Strategol

- Cefnogi addysgwyr er mwyn iddynt allu hyrwyddo gweithgareddau allgyrsiol sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Gweithio gyda phobl ifanc i godi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg fel sgil gwerthfawr ar gyfer hyfforddiant a chyflogaeth.
- Codi ymwybyddiaeth ymhlith gweithwyr sydd â chyswllt â phlant a phobl ifanc o'r angen i feithrin agweddau cadarnhaol tuag at yr iaith Gymraeg.
- Cynyddu'r nifer o blant sy'n mynychu addysg cyfrwng Cymraeg ac sy'n astudio Cymraeg yn yr ysgol uwchradd.
- Datblygu sgiliau arwain dwyieithog ymysg pobl ifanc er mwyn eu helpu i ddatblygu i fod yn bencampwyr dros y Gymraeg yn eu cymunedau.

Sefydliadau Partner

1. B I P Aneurin Bevan (BIPAB)
2. Blynyddoedd Cynnar
3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
4. Cefnogi Pobl
5. Clwb Busnes Caerffili
6. Coleg Cymraeg Cenedlaethol
7. Coleg Gwent
8. Coleg y Cymoedd
9. Cymraeg i Blant
10. Cymraeg i Oedolion Gwent
11. Cynghorau Tref a Chymuned
12. Cynghorwyr
13. Gwasanaeth Addysg
14. Gwasanaeth Cyflawni Addysg
15. Gwasanaeth Ieuenctid Caerffili
16. Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
17. Gwasanaeth Lleoliadau
18. Gyrfya Cymru
19. Heddlu Gwent
20. Helo Blod
21. Menter Iaith Caerffili
22. Mudiad Meithrin
23. Pob Maes Gwasanaeth CBSC
24. Pob Ysgol CBSC
25. Prifysgol De Cymru
26. Y Rhwydwaith Rhieni
27. Y Sector Wirfoddol - CMGG
28. Yr Urdd

Gweithred		Partneriaid	Statws
2.1	Archwilio cyfleoedd a gwasanaethau cyfredol Cymraeg ar gyfer plant a phobl ifanc i adnabod bylchau a meysydd galw ar draws sefydliadau partner.	1-28	1-2 flwyddyn
2.2 (1.1, 2.7)	Hyrwyddo sefydliadau Cymraeg yn arbennig eu gwasanaethau i blant a phobl ifanc.	1-28	1-2 flwyddyn
2.3 (5.12)	Gweithio gyda phartneriaid i redeg ffair swyddi a'i dilyn gyda sesiynau cyfweld ffug a chodi ymwybyddiaeth o wefannau swyddi gwag, i gynnwys datblygu fideo sy'n hyrwyddo gyrfaoedd yn gadarnhaol trwy gyfrwng y Gymraeg.	1-28	2-3 blwyddyn
2.4 (2.5, 2.12, 5.8)	Cysylltu â cholegau addysg bellach a phrifysgolion leol i gyfleu negeseuon cadarnhaol i fyfyrwyr i ystyried y Gymraeg fel rhan o'u cyrsiau ac o fewn gyrfaoedd.	6, 7, 8, 14, 18, 25	2-3 blwyddyn
2.5 (2.4, 2.12, 5.8)	Ymgynghori a chreu ymgyrch i ddenu pobl ifanc i ystyried gwaith ieuencid, gweithgareddau chwaraeon a chelfyddydau fel arweinwyr, gwirfoddolwyr ac ati. Gweithio gyda'r Gwasanaeth Ieuencid, Gwasanaeth Chwaraeon a Hamdden, Gofalu am Gaerffili ac ati.	1-28	2-3 blwyddyn
2.6	Datblygu hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith Gymraeg yn enwedig i staff sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc gan gynnwys pecyn adnoddau i gefnogi darpariaethau i hyrwyddo iaith a threftadaeth leol e.e. Fforwm Ieuencid, clybiau ieuencid, llyfrgelloedd ac ati.	1-28	2-3 blwyddyn
2.7 (1.1, 2.2)	Datblygu tudalen we ar wefan y cyngor a DEWIS gyda dolenni i'r holl sefydliadau partner a'r holl adnoddau sydd ar gael.	1-28	1-2 flwyddyn
2.8 (1.7, 2.9, 2.12, 2.13, 3.8)	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu llyfr a straeon digidol y gellir eu defnyddio fel adnoddau i hyrwyddo addysg gyfrwng Cymraeg yn gadarnhaol.	1-28	2-3 blwyddyn
2.9 (1.7, 2.8, 2.12, 2.13, 3.8)	Cysylltu â Hyrwyddwyr a Llysgenhadon yr iaith ar draws y swfydliadau partner i sicrhau neges gyson ynghylch addysg gyfrwng Cymraeg yn gyffredinol ac i hyrwyddo gweithgareddau cyfrwng Cymraeg.	1-28	1-2 flwyddyn
2.10 (1.8)	Helpu a chefnogi ysgolion i fodloni gofynion cynlluniau 'Siarter Iaith' a 'Cymraeg Campus' yn enwedig wrth ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol. Cysylltu gyda chyflawni Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ac arweinwyr ysgolion y 'Siarter Iaith' a 'Cymraeg Campus'.	1-28	1-2 flwyddyn
2.11	Sicrhau bod athrawon o ysgolion cynradd ac uwchradd yn cael eu cynrychioli ar Fforwm Iaith y Sir a'r Fforwm Cymraeg mewn Addysg.	2, 21, 24	1-2 flwyddyn
2.12 (1.7, 2.8, 2.9, 2.13, 3.8)	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu gwahanol ddulliau o gyfathrebu gwybodaeth i bobl ifanc, gan gynnwys podlediadau, clipiau fideo, cyfryngau cymdeithasol ac ati. i hybu negeseuon positif allweddol, yn enwedig i flynyddoedd ysgol 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ac addysg bellach.	1-28	1-2 flwyddyn
2.13 (1.7, 2.8, 2.9, 2.12, 5.8)	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu astudiaethau achos i'w defnyddio i hyrwyddo gyrfaoedd a chyfleoedd trwy'r Gymraeg, gan gynnwys rhai ar gyfer rhieni di-Gymraeg sydd wedi rhoi eu plant mewn addysg cyfrwng Cymraeg.	1-28	1-2 flwyddyn

Maes Strategol 3 – Cymunedau

Gweledigaeth

Grwpiau cymunedol a busnesau yn cynyddu ac yn cefnogi'r defnydd o'r Gymraeg yn eu hardaloedd.

Canlyniad

Cefnogi grwpiau cymunedol a busnesau a helpu nhw i gynyddu eu defnydd o'r Gymraeg o fewn eu cymunedau.

Dangosyddion

- Nifer y gweithgareddau Cymraeg a drefnir ac a gynhaliwyd o fewn cymunedau ar draws y fwrdeistref sirol.
- Nifer o bobl sy'n mynychu'r digwyddiadau Cymraeg hynny.

Strategaethau Perthnasol –

- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
- Strategaeth Mwy Na Geiriau
- Cynllun Strategol Cydraddoldeb 2020-2024 Cyngor Caerffili
- Strategaeth Uchelgeisiau a Rennir 2019-2022

Blaenoriaethau Strategol

- Cefnogi gweithgareddau cymunedol cyfrwng Cymraeg presennol a rhannu arfer da.
- Cefnogi grwpiau cymunedol i brif-ffrydio defnydd o'r iaith Gymraeg a chynnig y cyfle i ddysgwyr ymarfer yr iaith.
- Darparu cymorth penodol i fentrau cymunedol er mwyn eu galluogi i gyflawni eu cynlluniau i hyrwyddo'r iaith Gymraeg.
- Grymuso preswylwyr a phobl ifanc i gael mynediad at wasanaethau yn Gymraeg pan fydd y gwasanaeth ar gael.

Sefydliadau Partner

1. B I P Aneurin Bevan (BIPAB)
2. Blynyddoedd Cynnar
3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
4. Cefnogi Pobl
5. Clwb Busnes Caerffili
6. Coleg Cymraeg Cenedlaethol
7. Coleg Gwent
8. Coleg y Cymoedd
9. Cymraeg i Blant
10. Cymraeg i Oedolion Gwent
11. Cyngorau Tref a Chymuned
12. Cyngorwyr
13. Gwasanaeth Addysg
14. Gwasanaeth Cyflawni Addysg
15. Gwasasanaeth Ieuenctid Caerffili
16. Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
17. Gwasanaeth Lleoliadau
18. Gyrfa Cymru
19. Heddlu Gwent
20. Helo Blod
21. Menter Iaith Caerffili
22. Mudiad Meithrin
23. Pob Maes Gwasanaeth CBSC
24. Pob Ysgol CBSC
25. Prifysgol De Cymru
26. Y Rhwydwaith Rhieni
27. Y Sector Wirfoddol - CMGG
28. Yr Urdd

Gweithred		Partneriaid	Statws
3.1 (3.2, 4.1, 4.6, 4.9, 5.1)	Hyrwyddo argaeledd gwasanaethau dwyieithog trwy sicrhau bod siaradwyr a dysgwyr Cymraeg o fewn meysydd gwasanaeth ac ar draws sefydliadau partner yn gwisgo llinynnau gwddf a neu fathodynau priodol sy'n dangos eu sgil ac i annog y cyhoedd i siarad Cymraeg wrth gyrchu gwasanaethau.	1-28	1-2 flwyddyn
3.2 (3.1, 4.1, 4.6, 4.9, 5.1)	Annog a chefnogi busnesau lleol i ddefnyddio mwy o Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau, gan gynnwys dosbarthu a hyrwyddo arddangos arwyddion, bathodynau neu llinynnau iaith Gwaith i annog siaradwyr a dysgwyr Cymraeg i fynd ati i gyrchu gwasanaethau trwy'r Gymraeg.	1-28	1-2 flwyddyn
3.3 (4.11)	Creu adnodd ac Ap sy'n rhestru'r holl fusnesau a gwasanaethau sydd ar gael yn lleol trwy gyfrwng Cymraeg er mwyn tynnu sylw at gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith ar draws bywyd cymunedol, gan gynnwys wasanaethau'r cyngor.	1-28	2-3 blwyddyn
3.4	Y cyngor a'r sefydliadau partner yn cefnogi a hyrwyddo datblygiad Ffiliffest, gŵyl flynyddol Menter iaith Caerffili, sy'n dathlu'r Gymraeg a threftadaeth leol.	1-28	1-2 flwyddyn
3.5 (4.3, 4.4)	Sicrhau bod rhaglenni digwyddiadau cymunedol Cyngor Caerffili yn cynnwys gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg a datblygu cyfleoedd lle bo angen.	1-28	1-2 flwyddyn
3.6 Paddu	Datblygu Cymunedau Dwyieithog Cyfeillgar - cysylltu ag ysgolion, llyfrgelloedd, busnesau lleol a Helo Blod.	1-28	3-5 blwyddyn
3.7 Cefn	Hyrwyddo addysg Gymraeg a gweithgareddau iaith Gymraeg gyda phobl o grwpiau gwarchoddedig, megis cymunedau lleiafrifoedd ethnig ac anabled. Hyrwyddo cyrsiau Cymraeg i ffoaduriaid.	1-28	1-2 flwyddyn
3.8 (1.7, 2.8, 2.9, 2.12, 2.13)	Gweithio'n rhanbarthol i godi ymwybyddiaeth rhieni o gyfleoedd i ddysgu Cymraeg a sefydliadau partner i gefnogi eu cynnydd gyda chyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg bob dydd. Datblygu Digwyddiad 'y Glas' a phhecyn gwybodaeth i rieni sy'n anfon eu plant i ysgol Gymraeg am y tro cyntaf.	1-28	1-2 flwyddyn
3.9	Gweithio'n rhanbarthol i fynd ati i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o'r Gymraeg, gan gynnwys pam ein bod yn gwneud hynny, hawliau siaradwyr Cymraeg i dderbyn nwyddau a gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg, a byw bywyd bob dydd trwy'r Gymraeg.	1-28	1-2 flwyddyn
3.10	Gweithio gyda Chlwb Busnes Caerffili i godi ymwybyddiaeth busnesau lleol o'r cyfleoedd a'r adnoddau sydd ar gael iddynt i ddarparu gwasanaethau Cymraeg.	1, 5, 6, 7, 8, 20, 21, 23, 25, 28	1-2 flwyddyn
3.11	Y Cyngor, ei wasanaethau a gomisiynir a sefydliadau partner perthnasol i hyrwyddo'r defnydd o'r cynnig gweithredol.	1, 2, 3, 13, 15, 16, 17, 23	1-2 flwyddyn

Maes Strategol 4 – Gwasanaethau Cymraeg

Gweledigaeth

Hyrwyddo a gwella argaeledd gwasanaethau cyfrwng Cymraeg ym mwrdeistref sirol Caerffili.

Canlyniad

- Mwy o wasanaethau cyfrwng Cymraeg ar gael i'r cyhoedd.
- Mwy o ddefnydd o'r gwasanaethau sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mae grwpiau cymorth iaith Gymraeg wedi'u cynnwys mewn cyfeiriaduron a grwpiau cymunedol a gwirfoddol.
- Mae'r Gymraeg wedi'i hintegreiddio mewn asesiadau effaith a threfniadau cydweithredu.

Dangosyddion

- Nifer y gweithgareddau Cymraeg sy'n cael eu trefnu a'u cynnal mewn cymunedau ledled y fwrdeistref sirol.
- Nifer y bobl sy'n mynychu'r digwyddiadau Cymraeg hynny.
- Nifer o staff sy'n gallu darparu gwasanaethu Cymraeg i'r cyhoedd yn unol â Safonau 127 a 151
- Nifer y cwynion a dderbyniwyd, a'r canlyniadau iddynt, o ran argaeledd gwasanaethau Cymraeg yn unol â Safon 147.

Strategaethau Perthnasol –

- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
- Strategaeth Mwy Na Geiriau
- Cynllun Strategol Cydraddoldeb 2020-2024 Cyngor Caerffili
- Strategaeth Uchelgeisiau a Rennir 2019-2022

Blaenoriaethau Strategol

- Y Safonau perthnasol yn cael eu gweithredu.
- Mae uwch reolwyr y cyngor yn dangos ymrwymiad cryf i'r Gymraeg ac yn deall eu bylchau sgiliau.
- Defnyddio'r Gymraeg mewn trefniadau cydweithredu, a dogfennau contractio a chomisiynu 3ydd parti.
- Dosbarthiadau Cymraeg ar gael i staff y cyngor a sefydliadau partner.

Sefydliadau Partner

1. B I Aneurin Bevan (BIPAB)
2. Blynyddoedd Cynnar
3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
4. Cefnogi Pobl
5. Clwb Busnes Caerffili
6. Coleg Cymraeg Cenedlaethol
7. Coleg Gwent
8. Coleg y Cymoedd
9. Cymraeg i Blant
10. Cymraeg i Oedolion Gwent
11. Cyngorau Tref a Chymuned
12. Cyngorwyr
13. Gwasanaeth Addysg
14. Gwasanaeth Cyflawni Addysg
15. Gwasanaeth Ieuencid Caerffili
16. Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
17. Gwasanaeth Lleoliadau
18. Gyrfa Cymru
19. Heddlu Gwent
20. Helo Blod
21. Menter Iaith Caerffili
22. Mudiad Meithrin
23. Pob Maes Gwasanaeth CBSC
24. Pob Ysgol CBSC
25. Prifysgol De Cymru
26. Y Rhwydwaith Rhieni
27. Y Sector Wirfoddol - CMGG
28. Yr Urdd

Gweithred		Partneriaid	Statws
4.1 (3.1, 3.2, 4.6, 4.9, 5.1)	Annog pob maes gwasanaeth o fewn y cyngor i ddefnyddio llinynnau gwddf a bathodynau laith Gwaith (Safon 68) er mwyn hysbysu defnyddwyr gwasanaethau bod gwasanaeth Cymareg ar gael.	1-28	1-2 flwyddyn
4.2	Gwella darpariaeth gwasanaeth yn dilyn adborth neu gwynion a dderbyniwyd.	23	2-3 blwyddyn
4.3 (3.5 & 4.4)	Y cyngor i fapio yr holl gyllid derbyniwyd gan Lywodraeth Cymru a phartneriaid allanol i ddarparu gweithgaredau (Holiday Hunger Club, Haf o Hwyl ac ati.) a mapio'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.	2, 15, 16, 17, 23	1-2 flwyddyn
4.4 (3.5 & 4.3)	Wrth gynllunio gweithgareddau, dylid ystyried y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg a gweithio mewn partneriaeth i gyflawni hyn lle bo angen.	1-28	1-2 flwyddyn
4.5	Pob maes gwasanaeth y cyngor i logio/cofnodi manylion pan fydd aelod o'r cyhoedd yn nodi ei fod yn dymuno i'w holl alwadau ffôn gael eu cynnal trwy gyfrwng Cymraeg (Safon 21).	23	1-2 flwyddyn
4.6 (3.1, 3.2, 4.1, 4.9, 5.1)	Codi ymwybyddiaeth o wasanaethau cyfrwng Cymraeg er mwyn cwrdd â gofynion y cynnig cadarnhaol a chodi ymwybyddiaeth o'r gallu i gysylltu â'r awdurdod lleol yn Gymraeg dros y ffôn, wyneb yn wyneb neu drwy gyfathrebiaeth ysgrifenedig.	1-28	1-2 flwyddyn
4.7	Gwella gwaith partneriaeth rhanbarthol rhwng meysydd gwasanaeth y cyngor a sefydliadau partner i ddarparu gwasanaethau dwyieithog.	1-28	1-2 flwyddyn
4.8	Sefydliadau partner a'r cyngor i weithio gyda'i gilydd i hyrwyddo gwerth y Gymraeg.	1-28	1-2 flwyddyn
4.9 (3.1, 3.2, 4.1, 4.6, 5.1)	Annog busnesau a'r sector gwirfoddol i ddefnyddio bathodynau a llinynnau gwddf laith Gwaith ac i ddatblygu delwedd ddwyieithog.	1-28	1-2 flwyddyn
4.10	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu ymgyrch ar y cyd i godi ymwybyddiaeth o wasanaethau Cymraeg presennol yr holl sefydliadau partner e.e. llinellau ffôn, peiriannau hunanwasanaeth ac ati.	1-28	1-2 flwyddyn
4.11 (3.3)	Creu adnodd ac Ap sy'n rhestru'r holl fusnesau a gwasanaethau sydd ar gael yn lleol trwy gyfrwng Cymraeg er mwyn tynnu sylw at gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith ar draws bywyd cymunedol, gan gynnwys wasanaethau'r cyngor.	1-28	2-3 blwyddyn
4.12 (5.9)	Y cyngor a sefydliadau partner i gynnal archwiliad sgiliau ieithyddol o'u staff i ddeall pa allu sy'n bodoli gan ddefnyddio lefelau ALTE. Cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth pe bai unrhyw fylchau yn cael eu nodi.	1-28	2-3 blwyddyn
4.13	Ymgorffori camau gweithredu yn Asesiad Perfformiad Corfforaethol (CAP) ac Asesiadau Perfformiad Cyfadranau (DPAs) y Cyngor.	23	1-2 flwyddyn

Maes Strategol 5 – Y Gweithle

Gweledigaeth

Cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Canlyniad

Nifer a chanran cynyddol uwch o'r gweithlu yn defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Dangosyddion

- Y nifer o staff a gyflogir gan bartneriaid sy'n defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.
- Y nifer o staff sy'n dysgu Cymraeg.

Strategaethau Perthnasol –

- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
- Cynllun Strategol Cydraddoldeb 2020-2024 Cyngor Caerffili

Blaenoriaethau Strategol

- Cynyddu sgiliau ac ymwybyddiaeth iaith Gymraeg ymhlith rheolwyr lleol.
- Cynyddu'r wybodaeth am sgiliau ieithyddol y staff sy'n gweithio o fewn y cyngor a sefydliadau partner.
- Cynyddu cydnabyddiaeth bod y Gymraeg yn sgil gwerthfawr yn y gweithle.
- Codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd y Gymraeg fel sgil wrth recriwtio, ymhlith y rhai sy'n gyfrifol am swyddi a chyflogaeth.
- Galluogi a chefnogi staff rhugl a staff sy'n dysgu i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Sefydliadau Partner

1. B I P Aneurin Bevan (BIPAB)	15. Gwasasanaeth Ieuenctid Caerffili
2. Blynyddoedd Cynnar	16. Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus	17. Gwasanaeth Lleoliadau
4. Cefnogi Pobl	18. Gyrfa Cymru
5. Clwb Busnes Caerffili	19. Heddlu Gwent
6. Coleg Cymraeg Cenedlaethol	20. Helo Blod
7. Coleg Gwent	21. Menter Iaith Caerffili
8. Coleg y Cymoedd	22. Mudiad Meithrin
9. Cymraeg i Blant	23. Pob Maes Gwasanaeth CBSC
10. Cymraeg i Oedolion Gwent	24. Pob Ysgol CBSC
11. Cynghorau Tref a Chymuned	25. Prifysgol De Cymru
12. Cynghorwyr	26. Y Rhwydwaith Rhieni
13. Gwasanaeth Addysg	27. Y Sector Wirfoddol - CMGG
14. Gwasanaeth Cyflawni Addysg	28. Yr Urdd

Gweithred		Partneriaid	Statws
5.1 (3.1, 3.2, 4.6, 4.9, 5.1)	Cefnogi ac annog staff y cyngor sy'n siarad i ddefnyddio eu sgiliau iaith Gymraeg yn y gweithle. Datblygu grŵp staff yr iaith Gymraeg i gefnogi hyn, gweithio mewn partneriaeth.	23	1-2 flwyddyn
5.2	Sicrhau bod y Cynllun Cydnabod Staff y cyngor yn cynnwys categorïau iaith Gymraeg.	23	1-2 flwyddyn
5.3	Gweithio i newid y diwylliant mewnol a derbyniad y Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau. Cefnogaeth gyda chodi ymwybyddiaeth a chyfleoedd hyfforddi.	23	1-2 flwyddyn
5.4	Sefydlu hyrwyddo'r Gymraeg fel amcan cydnabyddedig i reolwyr fel eu bod yn gallu darparu tystiolaeth o'r gwaith a wneir i gynyddu staff sy'n siarad Cymraeg a hyrwyddo gwasanaethau cyfrwng Cymraeg.	23	1-2 flwyddyn
5.5	Sicrhau fod hyfforddiant Cymraeg priodol ar gael i staff ddysgu Cymraeg o'r lefel sylfaenol i lefel uwch / hyfedredd. Targedu gwasanaethau rheng flaen.	1-28	1-2 flwyddyn
5.6	Sicrhau fod y Gymraeg yn cael ei hystyried a'i chynnwys fel rhan o unrhyw broses anwytho ar gyfer dechreuwyr newydd.	1-28	1-2 flwyddyn
5.7	Datblygu Strategaeth Sgiliau Ieithyddol i gefnogi ymrwymiad y cyngor i'r Gymraeg ac at weithredu'r Safonau.	23	2-3 blwyddyn
5.8 (2.4, 2.5, 2.13)	Hyrwyddo'r cyfleoedd i ddilyn gyrfa trwy gyfrwng y Gymraeg fel partneriaeth o sefydliadau.	1-28	1-2 flwyddyn
5.9 (4.12)	Y cyngor a sefydliadau partner i gynnal archwiliad sgiliau ieithyddol o'u staff i ddeall pa allu sy'n bodoli gan ddefnyddio lefelau ALTE. Cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth pe bai unrhyw fylchau yn cael eu nodi.	1-28	1-2 flwyddyn
5.10	Sefydliadau partner i fonitro faint o swyddi Cymraeg Hanfodol sydd ganddyn nhw, natur y swyddi a sut maen nhw'n cael eu llenwi ar hyn o bryd.	1-28	1-2 flwyddyn
5.11	Sefydliadau partner i fonitro faint ohonynt sy'n darparu Hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg i staff ar hyn o bryd a sut y darperir yr hyfforddiant hwnnw.	1-28	1-2 flwyddyn
5.12 (2.3)	Gan ddefnyddio'r data a gasglwyd o gamau gweithredu 5.10 a 5.11, gweithio gyda sefydliadau partner i redeg ffair swyddi a'i dilyn gyda sesiynau cyfweld ffug a chodi ymwybyddiaeth o wefannau swyddi gwag.	1-28	2-3 blwyddyn
5.13	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu canllaw arfer da ar sut i ddefnyddio'r Gymraeg yn effeithiol e.e. cyfarchion dwyieithog ar ddechrau cyfarfodydd ac ati.	1-28	1-2 flwyddyn
5.14	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu cyfleoedd i siaradwyr a dysgwyr y Gymraeg i ddefnyddio'u sgiliau Cymraeg mewn sefyllfa anffurfiol, megis caffi cinio, boreau coffi ac ti	1-28	2-3 blwyddyn

Maes Strategol 6 – Seilwaith (Polisiau ac Arferion)

Gweledigaeth

Bod sefydliadau a gwasanaethau yn integreiddio'r Gymraeg i holl bolisiau a gweithgareddau.

Canlyniad

Mae'r iaith Gymraeg wedi'i hintegreiddio'n briodol mewn polisiau a strategaethau'r cyngor a'r holl bartneriaid.

Dangosyddion

- % a nifer y polisiau sydd wedi eu hasesu yn unol â gofynion Safonau 88-90.

Strategaethau Perthnasol –

- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
- Cynllun Strategol Cydraddoldeb 2020-2024 Cyngor Caerffili
- Nodyn Cyngor Technegol 20 Llywodraeth Cymru: Cynllunio a'r Iaith Gymraeg 2013

Blaenoriaethau Strategol

- Sicrhau bod y prosesau asesu effaith yn ystyried materion iaith Gymraeg yn unol â Safonau 88-90.
- Sicrhau bod arferion datblygu polisi'r cyngor yn cydymffurfio â'r Safonau Creu Polisi perthnasol.
- Sicrhau y cynhelir adolygiad o'r Strategaeth hon ar ôl 5 mlynedd fel sy'n ofynnol o dan Safon 146.

Sefydliadau Partner

1. B I P Aneurin Bevan (BIPAB)	15. Gwasant Ieuenctid Caerffili
2. Blynyddoedd Cynnar	16. Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus	17. Gwasanaeth Lleoliadau
4. Cefnogi Pobl	18. Gyrfa Cymru
5. Clwb Busnes Caerffili	19. Heddlu Gwent
6. Coleg Cymraeg Cenedlaethol	20. Helo Blod
7. Coleg Gwent	21. Menter Iaith Caerffili
8. Coleg y Cymoedd	22. Mudiad Meithrin
9. Cymraeg i Blant	23. Pob Maes Gwasanaeth CBSC
10. Cymraeg i Oedolion Gwent	24. Pob Ysgol CBSC
11. Cynghorau Tref a Chymuned	25. Prifysgol De Cymru
12. Cynghorwyr	26. Y Rhwydwaith Rhieni
13. Gwasanaeth Addysg	27. Y Sector Wirfoddol - CMGG
14. Gwasanaeth Cyflawni Addysg	28. Yr Urdd

Gweithred		Partneriaid	Statws
6.1	Sefydlu'r Gymraeg fel rhan annatod o weithdrefnau/ymarferion ymgynghori (fel elfen i'w hystyried yn ogystal â'r mudiadau sy'n rhan o'r ymgynghoriad).	23	1-2 flwyddyn
6.2	Sicrhau bod pob Asesiad Effaith Integredig (AEI) yn ystyried effaith y cynnig ar y Gymraeg (Adran 7 AEI).	23	1-2 flwyddyn
6.3	Sicrhau fod cynigion wedi'u datblygu fel bod effeithiau cadarnhaol, neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar (a) cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, a (b) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg (Adran 7a AEI).	23	1-2 flwyddyn
6.4	Canfod y goblygiadau Cymraeg fel rhan annatod o gynllunio datblygiadau o ran ehangu tai ac addysg, yn enwedig o ran lleoedd ysgolion cyfrwng Cymraeg.	23	1-2 flwyddyn
6.5	Annog partneriaid ehangach i sicrhau bod y Gymraeg fel rhan annatod o ddatblygu ac asesu polisiau ac arferion arfaethedig.	1-28	1-2 flwyddyn

Menter Iaith Caerffili

Proffil Iaith 2021

Mawrth 2021

1. Cyflwyniad

Mae'r proffil hwn yn edrych ar sefyllfa'r Gymraeg ym Mwrdeistref Sirol Caerffili, darpariaeth amrywiaeth o fudiadau ar gyfer siaradwyr Cymraeg a'r ffordd mae siaradwyr Cymraeg yr ardal yn defnyddio'r Gymraeg yn eu cymunedau.

Y nod yw edrych ar gyd-destun y Gymraeg heddiw yn yr ardal fel bod modd ystyried sut i gynyddu cyfleoedd i siaradwyr Cymraeg ddefnyddio'r Gymraeg. Bydd yn cynorthwyo'r Fenter i gynllunio'n strategol a gweithredu fel partner dylanwadol wrth i sefydliadau orfod ateb y gofynion statudol sydd arnynt o ran y Gymraeg yn eu hardaloedd. Mae'r proffil yn adlewyrchu darpariaeth arferol mudiadau amrywiol ar gyfer siaradwyr Cymraeg lleol ond hefyd yn ystyried yr heriau presennol yng nghyd destun COVID-19.

Seiliwyd y proffil hwn ar ystadegau Cyfrifiad 2011; Arolwg Defnydd Iaith 2013-15, Llywodraeth Cymru; data PLASC Sir Caerffili, Adroddiad Cynnydd Cynllun Strategol Addysg Gymraeg Sir Caerffili, Llywodraeth Cymru; Defnyddio'r Gymraeg yn y Gymuned: Astudiaeth Ymchwil, Prifysgol Bangor 2015; gan gyfeirio hefyd at ganlyniadau arolwg a gynhaliwyd gan Lywodraeth Cymru ym mis Hydref 2020 er mwyn ystyried effaith COVID-19 ar fudiadau yn lleol sy'n hyrwyddo'r Gymraeg neu'n gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg.

**Mae gan
Gaerffili 19,251
o siaradwyr
Cymraeg, sef
11.2% o'r
boblogaeth**

Cynnwys

1. Cyflwyniad	1
2. Cyd-destun.....	3
3. Effaith COVID-19	5
4. Demograffeg y Gymraeg	7
5. Cyd-destun Strategol.....	11
6. Trosglwyddo iaith yn y cartref.....	15
7. Addysg.....	18
8. Iechyd a Lles.....	27
9. Gweithle a'r economi.....	31
10. Tai ac Aelwydydd.....	36
11. Gweithgareddau Cymunedol.....	38
12. Astudiaethau Perthnasol.....	46
13. Casgliad.....	48

2. Cyd-destun

Mae sir Caerffili yn ardal hardd ac mae ganddi hanes cyfoethog. Mae'n pontio'r diwydiannol a'r gwledig gan gynnig amrywiaeth o gyfleoedd hamdden a diwylliant o bob math. Serch hynny, mae rhai o ardaloedd y sir ymhlith y 10% o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru, ac mae gan y sir lefelau uwch na'r cyffredin o ddiweithdra ac anweithgarwch economaidd. Hefyd, mae heriau o ran datblygu sgiliau, gyda nifer uwch na'r cyffredin o bobl ifanc 18 a 19 oed yn rhoi'r gorau i addysg amser llawn. Felly mae rhai heriau sylfaenol o ran iechyd, lles, cyflogaeth a sgiliau pobl yr ardal.

Sefydlwyd Menter Iaith Caerffili yn 1999 er mwyn ateb yr angen i hyrwyddo ac ehangu'r defnydd o'r Gymraeg yn yr ardal drwy greu cyfleoedd a gwasanaethau i drigolion y sir ddefnyddio'r iaith yn eu cymunedau lleol. Prif nod y Fenter yw cynyddu defnydd y Gymraeg ar draws cymunedau'r sir. Mae'r Fenter yn canolbwyntio ei gwaith craidd ar y meysydd canlynol:

- Gwasanaethau gofal plant a chyfleoedd amrywiol i blant yn ystod gwyliau'r ysgol
- Cefnogi ac annog darparwyr gofal plant i ddefnyddio'r Gymraeg
- Cyfleoedd i bobl ifanc
- Gweithgareddau i blant a theuluoedd i ddefnyddio'r Gymraeg
- Gweithgareddau a chyfleoedd digidol i ddefnyddio'r Gymraeg
- Cyfleoedd i wirfoddoli trwy gyfrwng y Gymraeg
- Cefnogi busnesau lleol i gynyddu eu defnydd o'r Gymraeg
- Cyfleoedd cymdeithasol i deuluoedd
- Gweithgareddau cymdeithasol i ddysgwyr
- Gweithgareddau dysgu ffurfiol ac anffurfiol
- Prosiect Hyder sy'n cefnogi siaradwyr dihyder
- Cynnal Gŵyl Ffiliffest yn flynyddol

Mae gan y Fenter nifer helaeth o bartneriaid ledled y Sir gan gynnwys Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili, Urdd Gobaith Cymru, Mudiad Meithrin, Cymraeg i Blant, Dysgu Cymraeg Gwent, Merched y Wawr,

CADW, ysgolion a cholegau, busnesau lleol ac eraill. Un o brif bartneriaid Menter Sir Caerffili yw Uned y Gymraeg, Llywodraeth Cymru a Chyngor Caerffili sy'n gyfrifol am ariannu rhai o'r gwasanaethau mae'r Fenter yn eu cynnig drwy'r Gymraeg yn y Sir.

Mae'r Fenter, gyda'i phartneriaid yn y Fforwm Iaith sirol, yn gweithredu fel ffynhonnell o arbenigedd o ran hyrwyddo'r Gymraeg yn yr ardal. Mae'n bartner allweddol i'r Awdurdod Lleol o ran ei gynorthwyo i wireddu'r nod o gynnal a chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg dros y blynyddoedd i ddod.

Yn ogystal â chynyddu cyfleoedd i siaradwyr Cymraeg ehangu eu defnydd o'r iaith yn eu bywydau bob dydd, bydd angen i'r Cyngor ynghyd â'i bartneriaid gynllunio'n strategol ar gyfer yr hirdymor i gynyddu nifer ei siaradwyr. Yn rhanbarth y De Ddwyrain, mae cynyddu cyfleoedd addysg Gymraeg yn hanfodol, a law yn llaw â hynny, mae angen sicrhau bod gan y gweithlu dwyieithog sy'n cael ei greu, gyfle i barhau i ddefnyddio'r Gymraeg yn y byd gwaith. Efen bwysig arall yw denu pobl i ddysgu'r iaith o'r newydd ac i fagu hyder yn y sgiliau sydd ganddynt ar ba bynnag lefel, ac mae dilyniant a chefnogaeth yn hollbwysig i hyn.

3. Effaith Covid-19 ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymunedol

Yn ystod mis Medi-Hydref 2020 bu'r Mentrau Iaith yn cynorthwyo Llywodraeth Cymru i ddsbarthu holiadur ymysg mudiadau a sefydliadau sy'n hyrwyddo'r Gymraeg ar draws ein cymunedau. Pwrpas yr holiadur oedd ceisio mesur beth oedd effaith Covid-19 ar y gweithgareddau a'r cyfleoedd a gynigir fel arfer ac yn benodol yn ystod y cyfnod clo cyntaf. Bu'r holiadur hefyd yn gofyn beth oedd effaith hir-dymor Covid-19 ar y ffordd roedd y mudiadau yn gweithredu ac yn gofyn iddynt nodi unrhyw benderfyniadau i newid eu ffyrdd o weithio yn sgîl Covid-19. Dylid nodi bod sawl cyfnod clo pellach wedi bod ers y cyfnod clo cyntaf yn ogystal a nifer o gyfyngiadau

Dosbarthwyd yr holiadur ymysg tua 30 o grwpiau neu fudiadau cymunedol gan gynnwys y Fenter ei hun a grwpiau a arweinir gan y Fenter. Dychwelwyd 25 o holiaduron gan amrywiaeth o fudiadau gan gynnwys y canlynol:

- Cylchoedd Meithrin – Mudiad Meithrin
- Grwpiau rhieni a babanod
- Papur Bro
- Eisteddfod y Cymoedd
- Cangen Merched y Wawr
- Yr Urdd
- Grwpiau Dysgwyr

Nododd 96% o'r grwpiau eu bod wedi addasu eu gweithgareddau i fod yn ddigidol gyda dim ond 4% yn nodi eu bod wedi atal gweithgareddau. Sesiynau neu grwpiau plant a babanod oedd y rhai oedd wedi atal eu gweithgareddau dros dro yn ystod y cyfnod clo cyntaf. Mae'n bwysig nodi bod amgylchiadau'r mudiadau wedi newid erbyn hyn ac rydym wedi cadarnhau bod y grwpiau rhieni a babanod nawr yn cynnal gweithgareddau yn ddigidol.

Nododd y grwpiau i gyd eu bod wedi mabwysiadu sawl ffordd newydd o weithio NEU ambell ffordd newydd o weithio. Gwelwyd nifer o themâu

cyson wrth ystyried atebion y mudiadau o safbwynt yr hyn maent wedi dysgu yn ystod y cyfnod dan sylw:

- Cyfle i addasu i weithredu'n ddigidol wedi bod yn llwyddiannus
- Y cyfnod wedi bod yn gyfle i arloesi a mentro ychydig
- Y cyfnod wedi tanlinellu bylchau mewn sgiliau digidol.
- Y cyfnod wedi cynnig cyfleoedd i newid arferion gweithio am y cyfnod hirdymor

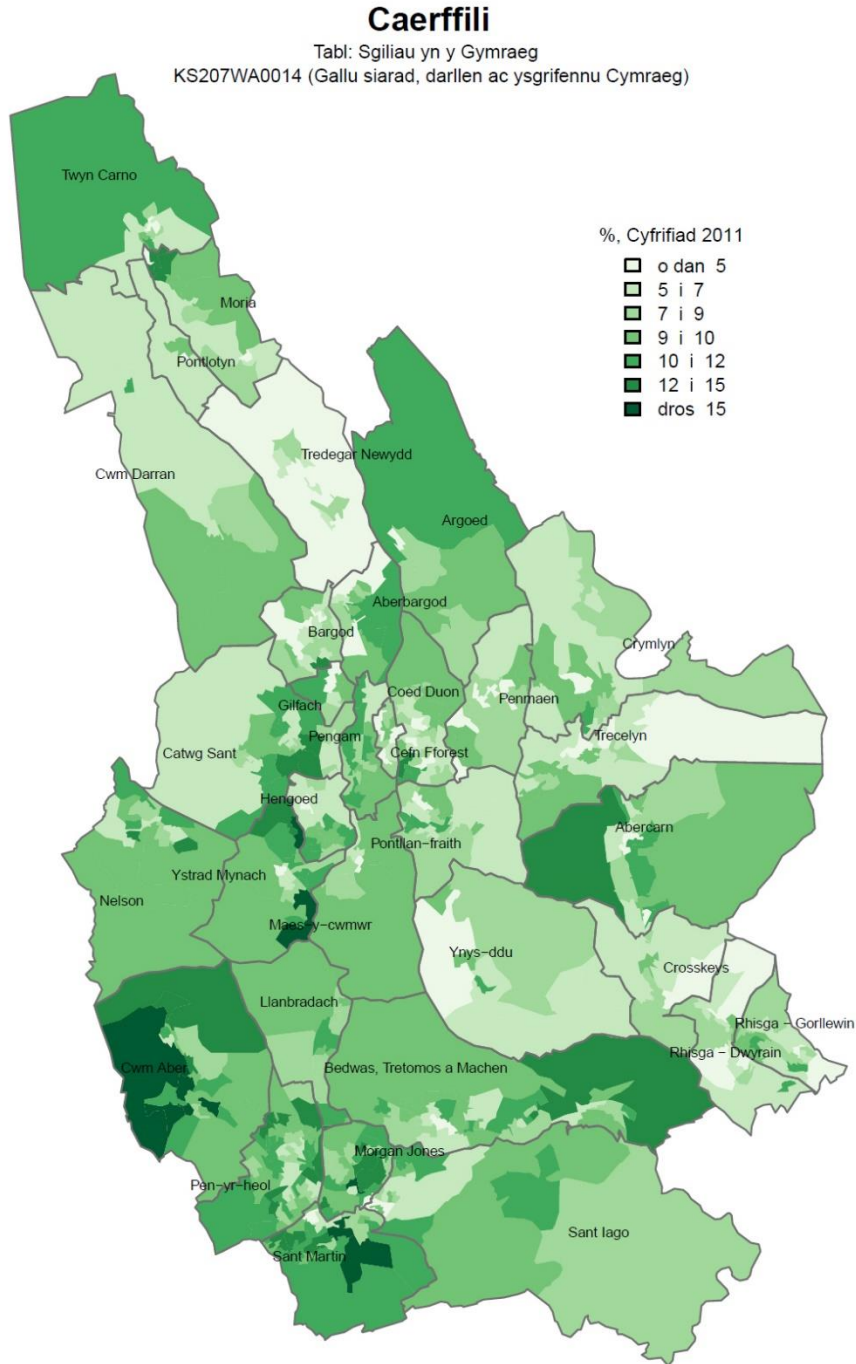
Cafwyd cyfle hefyd i holi mudiadau ynghylch yr hyn a fyddai'n eu cynorthwyo i barhau a ffynnu yn y dyfodol. Eto, nodwyd nifer o ymatebion cyffredin gan gynnwys:

- Cyllid ychwanegol
- Cefnogaeth bellach i weithredu'n ddigidol
- Cyfyngiadau yn llacio
- Brechlyn effeithiol
- Y cyfle i barhau i dreialu dulliau newydd o weithio ac arloesi

Bwriad y Fenter yw ail-gysylltu â'r grwpiau a gwblhaodd yr holiadur er mwyn ceisio canfod sut maent yn gweithredu erbyn hyn ac a yw'r sefyllfa wedi newid. Yn ystod y cyfnodau clo mae'r Fenter wedi cefnogi nifer o'r grwpiau uchod i weithredu'n ddigidol ac fe fydd unrhyw anghenion am y math yma o gefnogaeth am yr hir dymor yn ystyriaeth i'r Fenter a'i bartneriaid.

4. Demograffeg y Gymraeg

Mae'r map hwn yn dangos sgiliau Cymraeg pobl yn ardal Caerffili yn 2011:

Dangosir canrannau o fewn ardaloedd cynnyrch Cyfrifiad 2011, o fewn adrannau etholiadol

Crëwyd gan Hywel Jones. Cywirwyd newidynnau KS208WA0022-27

Yn cynnwys data Ystadegau Gwladol © Hawffraint y Goron a hawl cronfa ddata 2013; Yn cynnwys data Arolwg Ordians © Hawffraint y Goron a hawl cronfa ddata 2013

Roedd canlyniadau Cyfrifiad 2011 yn dangos gostyngiad yn nifer y siaradwyr Cymraeg yng Nghymru ers 2001. Er y gostyngiad hwn ar draws Cymru ac yng nghanran siaradwyr Cymraeg rhanbarth y De Ddwyrain ei hun, roedd canran y siaradwyr Cymraeg yn ardal Caerffili wedi parhau yn gyson.

Tabl 1: Cymhariaeth yn nifer a chanran y siaradwyr Cymraeg rhwng 2001 a 2011

	Yn gallu siarad Cymraeg Nifer		Yn gallu siarad Cymraeg <i>Canran o'r boblogaeth</i>	
	2001	2011	2001	2011
Caerffili	18,237	19,251	11.2	11.2
Rhanbarth	173,445	174,782	11.6	10.9
Cymru	582,368	562,016	20.8	19.0

Tabl 2: Nifer a chanran siaradwyr Cymraeg Cymunedau Caerffili o Gyfrifiad 2011

Cymuned	Poblogaeth dros 3 oed	Siaradwyr Cymraeg	CANRAN
Cwm Aber	6456	1020	15.8
Sant Martin	8134	1132	13.9
Morgan Jones	6495	875	13.5
Caerffili	13,311	1,760	13.2
Ystrad Mynach	4838	3902	13.2
Pen-yr-heol, Trecennydd ac Eneu'r-glyn	11,949	1571	13.1
Pengam	3687	466	12.6
Nelson	4502	553	12.3
Catwg Sant	7523	899	12
Llanbradach	4222	502	11.9
Maes-y-cwmwr	2175	223	11.9
Aber-carn	5139	600	11.7
Bedwas, Tretomas a Machen	10,361	1186	11.4
Argoed	2652	290	10.9
Hengoed	5322	577	10.8
Twyn Carno	2354	255	10.8

Sant Iago	5748	614	10.7
Moria	4329	459	10.6
Aberbargod	3471	366	10.5
Coed Duon	8242	869	10.5
Dwyrain Rhisga	6228	652	10.5
Cwm Darran	2,512	260	10.4
Crymlyn	5756	590	10.3
Ynys-ddu	3802	387	10.2
Pen-maen	5044	510	10.1
Pontllan-fraith	8237	831	10.1
Bargod	5946	587	9.9
Gilfach	1995	190	9.5
Cefn Fforest	3,749	358	9.5
Crosskeys	3156	285	9
Gorllewin Rhisga	5073	457	9
Trecelyn	6285	557	8.9
Pontlotyn	1862	145	7.8
Tredeggar Newydd	4,728	346	7.3

Tabl 3: Y cymunedau lle gwelwyd cynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg

Cymuned	2001	2011	Cynnydd
Abercarn	9.1%	11.7%	2.6%
Maes-y-cwmwr	8.9%	10.3%	1.4%
Nelson	11.0%	12.3%	1.3%
Pengam	11.7%	12.6%	0.9%
Pontllanfraith	9.5%	10.1%	0.6%
Caerffili	13.2%	13.7%	0.5%
Pen-yr-heol, Trecennydd ac Eneu'r-glyn	12.7%	13.1%	0.4%
Gelligaer	11.7%	12.0%	0.3%
Bargod	9.8%	10.0%	0.2%
Cwm Aber	15.7%	15.8%	0.1%

Tabl 4: Cymhariaeth yn niferoedd/canrannau ar draws ystod oedran – rhwng 2001 a 2011

Grŵp oedran	% siaradwyr Cymraeg 2001	% siaradwyr Cymraeg 2011	Nifer siaradwyr Cymraeg 2001	Nifer siaradwyr Cymraeg 2011
Pawb (dros 3)	11.2	11.2	18,237	19,251
3-4 oed	13.0	20.7	570	925
5-9 oed	31.9	33.4	3,674	3,481
10-14 oed	39.8	38.8	4,853	4,265
15-19 oed	26.5	26.5	2,847	2,994
20-24 oed	11.4	12.8	1,059	1,384
25-29 oed	8.4	10.6	924	1,032
30-34 oed	6.5	9.4	822	1,032
35-39 oed	5.1	7.6	649	864
40-44 oed	4.2	5.6	483	737
45-49 oed	3.8	4.4	414	568
50-54 oed	3.7	3.2	446	372
55-59 oed	3.4	3.2	341	345
60-64 oed	2.9	3.0	245	350
65-69 oed	2.5	2.7	192	250
70-74 oed	2.6	2.2	168	166
75-79 oed	3.4	2.2	190	124
80+ oed	5.9	2.8	360	200

Mae cynnydd amlwg o ran y blynyddoedd cynnar a phlant – gwelir bod canran y siaradwyr yn uwch ymhlith y rhai 3-14 oed nag ymhlith cenedlaeth eu rhieni (carfan 25-49 oed). Mae grŵp oedran 5 i 14 yn cynrychioli disgyblion ysgol – dyma’r ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg. Mae hyn yn dangos dylanwad addysg Gymraeg ac addysg Gymraeg ail iaith a byddwn yn edrych ar hyn yn fanylach yn y bennod nesaf.

5. Cyd-destun Strategol

O ran y cyd-destun polisi a deddfwriaeth mae'r Fenter Iaith yn gweithredu ynddo, mae ffocws cenedlaethol amlwg ar y Gymraeg mewn sawl maes, ac mae cyfrifoldeb ar yr Awdurdod Lleol, y Bwrdd Iechyd ac eraill i gwrdd â'r gofynion hyn yn lleol. Dyma'r prif rai:

Strategaeth Cymraeg Pum Mlynedd Bwrdeistref Sirol Caerffili:

2017-22

Cafodd cynlluniau iaith Gymraeg eu disodli gan drefn newydd o ofynion a ddaeth i rym yn sgil Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Yn ogystal â rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg, mae'r Mesur, drwy reoliadau, yn gosod safonau statudol yn ymwneud â'r Gymraeg ar gyrff yng Nghymru.

Yn eu plith mae safonau hybu (safonau rhif 145 a 146) sy'n golygu bod angen i Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili:

- **Pennu targedau i hybu'r Gymraeg a hwyluso defnydd yn ehangach yn yr ardal, a chynnal neu gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg.**
- **Cyhoeddi canlyniadau hyn yn ogystal â rhestr o weithgareddau sydd wedi'u trefnu neu eu hariannu i hybu defnyddio'r Gymraeg.**

Cyhoeddwyd Strategaeth Cymraeg Pum Mlynedd Bwrdeistref Sirol Caerffili yn 2017 a lansiwyd yn swyddogol yng ngwyl Menter Caerffili, sef Ffiliffest. Bu'r Fenter yn rhan allweddol o lunio'r Strategaeth yn enwedig datblygu cynllun gweithredu'r Strategaeth. Mae aelodau'r Fforwm Iaith sirol hefyd yn cyfrannu'n helaeth at gyflawni'r Strategaeth.

Strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg :

Cymraeg 2050 – Miliwn o Siaradwyr

Prif Weledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y flwyddyn 2050 yw bod yr *“ iaith Gymraeg yn ffynnu, mae nifer y siaradwyr wedi cynyddu i filiwn a chaiff ei defnyddio ym mhob agwedd ar fywyd. Ymhlith y rheini nad ydynt yn ei siarad mae yna ewyllys da tuag ati ac ymdeimlad o berchnogaeth ohoni. Mae yna werthfawrogiad hefyd o’i chyfraniad i ddiwylliant, cymdeithas ac economi Cymru.”*

Nodir tair Thema Strategol o fewn Cymraeg 2050 sef:

1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg
2. Cynyddu’r defnydd o’r Gymraeg
3. Creu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun

Mae rhan fwyaf o waith y Fenter yn disgyn o dan Thema 2, wrth i’r Fenter blaenoriaethu datblygu cyfleoedd i gynyddu defnydd yn lleol. Er hynny mae elfennau o waith y Fenter hefyd yn cefnogi ac yn cyfrannu at Themau 1 a 3 hefyd. Cefnoga’r Fenter cyfleoedd yn lleol i ddysgu’r Gymraeg a chynnig cyfleoedd i siaradwyr newydd i bonito rhwng cyfleoedd dysgu a chyfleoedd defnydd. Yn ogystal, mae’r Fenter yn cyflogi dros 70 aelod o staff ac wedi datblygu gwasanaethau cyfrwng Cymraeg a gweithlu cyfrwng Cymraeg sy’n cyfrannu’n sylweddol at yr economi leol.

Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn rhestru saith o nodau ar gyfer llesiant cenedlaethau'r dyfodol yng Nghymru. Yn eu plith mae sicrhau *'Cymru â diwylliant bywiog lle mae’r Gymraeg yn ffynnu’*.

Yn ôl Llywodraeth Cymru: *“Bydd y cynlluniau lles rydym yn bwriadu ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol eu paratoi yn sgil Bil Llesiant*

Cenedlaethau'r Dyfodol yn ffordd bwysig o sicrhau bod y nod o weld y Gymraeg yn ffynnu yn ystyriaeth ganolog o fewn polisi cyhoeddus yn y dyfodol."

Mwy na Geiriau

'Mwy na geiriau...' yw fframwaith strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer gwella gwasanaethau Cymraeg ym maes iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol. Nod y targedau ar gyfer Awdurdodau Lleol a Byrddau Iechyd i wella eu gwasanaethau Cymraeg yw bodloni anghenion ieithyddol pobl gan wella ansawdd y gofal.

Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2017 - 2020

Mae rheoliadau yng Nghymru yn ei gwneud yn ofynnol i bob cyngor gynhyrchu Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA).

Mae'r cynllun yn nodi gweledigaeth y cyngor i ysgogi'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg ac mae'n cynnwys camau gweithredu ar gyfer 2017 i 2020.

- mwy o blant saith oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg
- mwy o ddisgyblion yn parhau i wella eu sgiliau iaith wrth drosglwyddo o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd
- mwy o fyfyrwyr yn astudio drwy gyfrwng y Gymraeg
- mwy o fyfyrwyr 16-19 yn astudio Cymraeg a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg
- mwy o fyfyrwyr â sgiliau uwch yn y Gymraeg
- Darpariaeth cyfrwng Cymraeg ar gyfer disgyblion gyda Anghenion Dysgu Arbennig
- Cynllunio'r Gweithlu a Datblygiad Proffesiynol Parhaus

Yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg ar gyfer Bwrdeistref Sirol Caerffili, mae'r Cyngor yn nodi'r canlynol:

Erbyn 2020 byddwn yn:

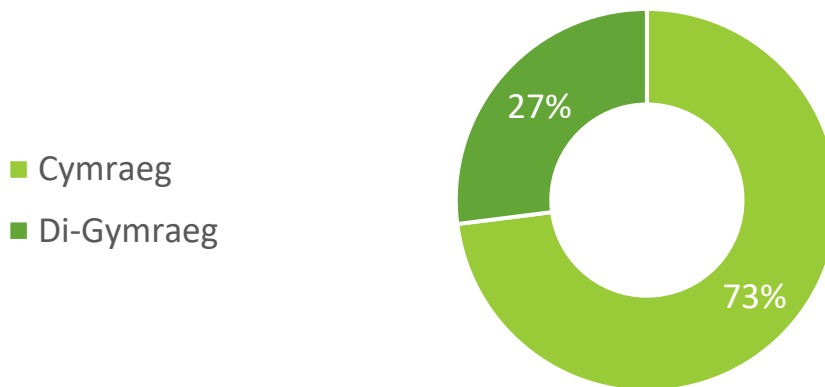
- **Gwella safonau cyrhaeddiad yn arbennig yng Nghyfnod Allweddol 4 ar drothwy Lefel 2+**
- **Codi lefelau presenoldeb •**
- **Lleihau effaith tlodi ar blant a phobl ifanc •**
- **Dal i fynd ati i hybu'r ddarpariaeth blynyddoedd cynnar er mwyn ysgogi galw gan rieni**
- **Cynyddu nifer y plant sy'n cael addysg cyfrwng Cymraeg yn unol ag arolygon o'r galw gan rieni sef 18% yn y sector cynradd erbyn 2018 (cynnydd o 9.19% yn 1996) ac 20% yn y sector uwchradd erbyn 2023 (cynnydd o 7.30% yn 1996).**
- **Mynd ati i reoli lleoedd cyfrwng Cymraeg er mwyn sicrhau nad oes gormod o leoedd gwag.**
- **Cydweithio â thîm ysgolion yr 21ain ganrif yn Llywodraeth Cymru i ganfod cyllid ym Mand B o raglen Ysgolion ar gyfer yr 21ain Ganrif, ar gyfer datblygu digon o leoedd cyfrwng Cymraeg mewn ardaloedd lle maent yn dod o dan bwysau, yn enwedig ardal Bedwas Tretomos Machen, ac ardal dwyrain Islwyn.**
- **Datblygu safle'r Gwyndy Ysgol Gyfun Cwm Rhymini i gynnwys darpariaeth chweched dosbarth a symud Ysgol Gymraeg Caerffili i'r safle.'**

6. Trosglwyddo iaith yn y Cartref

Yn y cartref hefyd mae siaradwyr Cymraeg rhugl yn cael eu magu – maen nhw'n fwy tebygol o fod yn rhugl na'r rhai a ddysgodd siarad Cymraeg yn yr ysgol.

Ar draws Cymru, cyfradd drosglwyddo'r Gymraeg i blant mewn cartrefi lle mae dau riant yn gallu siarad Cymraeg yw 82%. Yng Nghaerffili, 73% yw'r gyfradd hon. Mae hyn yn golygu, mewn cartrefi lle mae plant 3 i 4 blwydd oed, gyda dau riant yn gallu siarad Cymraeg, bod 73% o'r plant yn cael eu cyflwyno i'r Gymraeg yn y cartref. Yn 2001, 64% oedd y ffigur hwn.

Trosglwyddo'r iaith mewn cartrefi lle mae'r ddau riant yn siarad Cymraeg

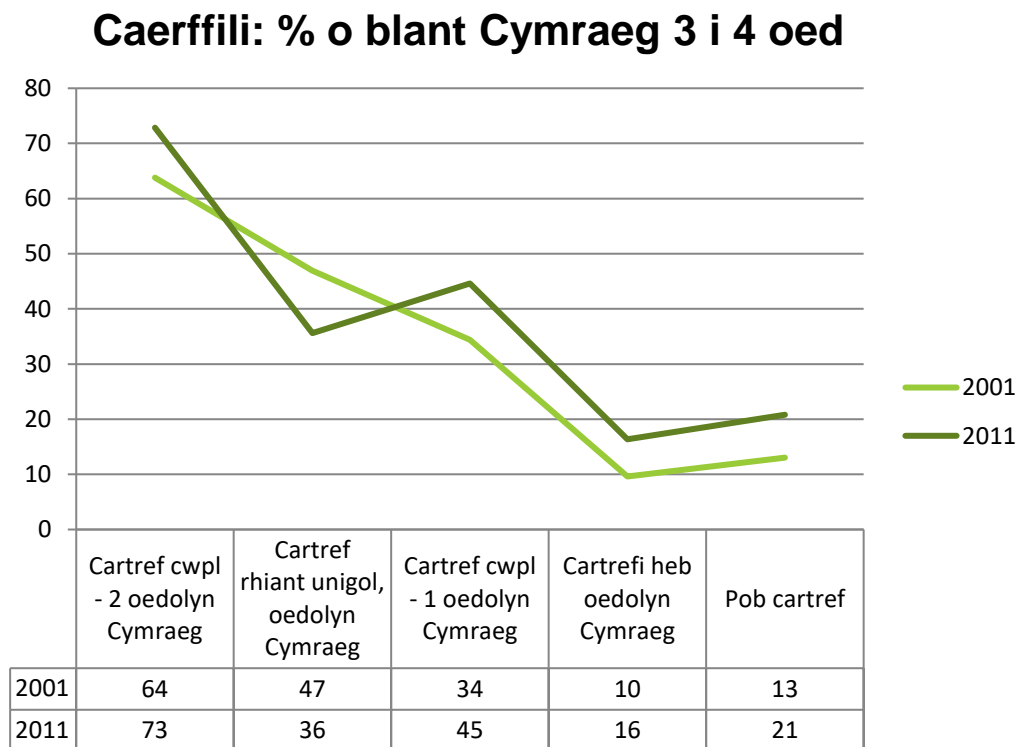
[Ffynhonnell: Comisiynydd y Gymraeg/Statiailth]

Mae'n werth nodi'r cynnydd hefyd yn y cartrefi lle mae un o'r ddau riant yn siarad Cymraeg – o 34% i 45% ac mae hyn yn cyfateb i'r gyfradd genedlaethol o 45%.

Gyda'r duedd ar i fyny, mae'n ymddangos bod potensial eto am fwy o waith i ymestyn dylanwad yn y maes hwn gyda'r 24% hyn o gyplau Cymraeg, a'r cartrefi hynny lle mae un o'r cwpwl yn siarad Cymraeg, ynghyd â'u teuluoedd estynedig. Mae'n bosibl bod cyfle i'r Fenter, ar y cyd â mudiadau eraill sy'n darparu gwasanaethau teuluol yn lleol –

Cymraeg i Blant, Mudiad Meithrin, Teuluoedd yn Gyntaf, yr Urdd, Dysgu Cymraeg Gwent a Dechrau'n Deg – gael mwy byth o ddylanwad yn y maes hwn, drwy edrych ar y cyfleoedd ar draws y sector.

Tabl 5: Trosglwyddo'r iaith i blant yn y cartref

[Ffynhonnell: Comisiynydd y Gymraeg / Statiaith]

Cyhoeddodd Lywodraeth Cymru ei Bolisi Cenedlaethol ar Drosglwyddo'r Gymraeg a'i defnydd mewn Teuluoedd yn 2021. Mae gwaith y Fenter ac yn wir y Mentrau Iaith ar draws Cymru yn allweddol i'r broses o wireddu'r polisi hwn. Fe fydd y polisi yn blaenoriaethu'r pedwar elfen isod:

- i. Ysbrydoli plant a phobl ifanc i siarad Cymraeg gyda'u plant nhw yn y dyfodol.
- ii. Ailgynnau sgiliau Cymraeg pobl a allai fod heb ddefnyddio'r Gymraeg ers gadael yr ysgol, neu sy'n ddi-hyder eu sgiliau iaith, i siarad Cymraeg gyda'u plant eu hunain.
- iii. Cefnogi ac annog y defnydd o'r Gymraeg mewn teuluoedd lle nad yw pawb yn siarad Cymraeg.
- iv. Cefnogi teuluoedd Cymraeg eu hiaith i siarad Cymraeg gyda'u plant

Mae nifer o wasanaethau a phrosiectau'r Fenter yn cefnogi'r amcanion uchod ac felly ceir cyfle allweddol dros y blynyddoedd nesaf i gyfrannu'n sylweddol at y broses o wireddu'r Polisi.

7. Addysg

Fel mae Cyngor Caerffili wedi'i nodi yn ei Gynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2017-20, mae ysgogi galw am ddarpariaeth Gymraeg yn ystod y blynyddoedd cynnar yn allweddol. Mae Caerffili yn ardal sy'n parhau i ddatblygu ac mae unrhyw ddatblygiadau neu ystadau tai newydd yn arwain at gynnydd ym maint y galw ar y system addysg Gymraeg leol. Bwriad Cyngor Caerffili oedd cynyddu nifer y plant sy'n cael addysg cyfrwng Cymraeg yn unol ag arolygon o'r galw gan rieni sef 18% yn y sector cynradd erbyn 2018 (cynnydd o 9.19% yn 1996) ac 20% yn y sector uwchradd erbyn 2023 (cynnydd o 7.30% yn 1996).

Bu cynnydd sylweddol yn y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ardal Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili ers iddo ddod i fod yn 1996. Mae nifer y disgyblion mewn ysgolion cynradd wedi cynyddu mwy na 60% i'r lefel bresennol, sef mwy na 2900. Yn ystod y cyfnod hwn o 20 mlynedd, sefydlwyd 3 ysgol ychwanegol a chafodd 7 o'r 8 ysgol wreiddiol adeiladau newydd neu addasiadau / estyniadau er mwyn cynyddu nifer y lleoedd. Mae nifer y disgyblion yn Ysgol Gyfun Cwm Rhymni wedi cynyddu oddeutu 75% o 900 i 1600. Symudodd yr ysgol i safle newydd yn 2002 a chafodd ei datblygu ymhellach i ail safle (Y Gwyndy) yn 2013. 2,348 yw nifer fwyaf y lleoedd ar y ddau safle gyda'i gilydd a disgwylir eu llenwi tua 2025.

Ceir tystiolaeth o ymrwymiad y Cyngor i ddatblygu addysg cyfrwng Cymraeg uchod ac mae'n dal i fod yn flaenoriaeth iddo fel y dangosir ym Mand A o raglen Llywodraeth Cymru, Ysgolion ar gyfer yr 21ain Ganrif. Mae'r cynllun hwn yn llawn dyheadau ond mae'n amlwg ei fod yn dibynnu ar gyllid Llywodraeth Cymru i gyflawni Rhaglen Lywodraethu 2016-2021 Prif Weinidog Cymru, Symud Cymru Ymlaen, gan weithio tuag at filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Bydd cyllid yn galluogi gwaith tuag at ddyheadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol o ran diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu, a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, sy'n golygu bod yn rhaid i Gyngor B.S. Caerffili erbyn hyn gydymffurfio â set o Safonau'r Gymraeg. Un o'r safonau allweddol yw gofyniad i weithredu ei Strategaeth 5 mlynedd y Gymraeg, gyda'r nod o gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg ac a fydd yn ei galluogi i hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn y fwrdeistref sirol. Y bwriad yw gweithio'n

strategol gyda partneriaid yn lleol ac yn genedlaethol i roi i ysgolion a darparwyr addysg ar draws ystodau oedran a sectorau ieithyddol y gallu a'r cynaliadwyedd i godi safonau yn y Gymraeg ac i hybu defnyddio'r Gymraeg mewn teuluoedd, cymunedau a gweithleoedd. Nod y Cynllun bydd ysgogi a chyflenwi darpariaeth leol, hygyrch, gynaliadwy sy'n canolbwyntio ar y gymuned er mwyn ateb y galw cynyddol am addysg cyfrwng Cymraeg.

Blynyddoedd Cynnar

Ar hyn o bryd mae 12 Cylch Meithrin a 5 grŵp Ti a Fi ar draws y cymunedau yr ardal. Ceir cymunedau lle nad oes Cylch Meithrin o fewn cyrraedd teuluoedd ac mae Mudiad Meithrin yn datblygu cynllun i sefydlu cylchoedd newydd o fewn rhai o'r ardaloedd hyn.

Mae pontio rhwng y ddarpariaeth feithrin i ysgolion cynradd yn faes allweddol. Yn gyffredinol ar draws y sir, nodir cyfradd drosglwyddo o 80% o Gylchoedd Meithrin i ddarpariaeth gynradd Gymraeg ac mae'r Cyngor yn nodi bod 100% o'r plant sydd mewn darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg Dechrau'n Deg yn trosglwyddo i ysgol gynradd Gymraeg. Oherwydd yr her ddaearyddol a phellteroedd teithio, mae angen sicrhau bod cyfle gan bawb i gael mynediad at ddarpariaeth Gymraeg yn eu cymunedau.

Mae gan y Fenter rôl bwysig yn natblygiad y ddarpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg yn lleol wrth iddi barhau i ddatblygu ei gwasanaeth gofal plant tu allan i'r ysgol sy'n cynnwys gofal brecwast, cofleidiol, ar ol ysgol ac yn ystod y gwyliau ysgol. Erbyn hyn, cyflogir dros 70 aelod o staff o fewn y gwasanaeth ac mae'r Fenter yn cynnig dros 720 o leoedd gofal plant yr wythnos. Cynygir am dros 60,000 o leoedd gofal plant y flwyddyn ar draws lleoliadau gofal plant y Fenter. Mae'r Fenter wedi adnabod ardaloedd lle mae angen a galw am ofal plant cyfrwng Cymraeg ac fe fydd yn ymgeisio i ymateb i'r galw hwn dros y blynyddoedd nesaf. Mae gwasanaeth gofal plant y Fenter hefyd yn cefnogi ac yn ymateb i Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant Sir Caerffili.

Y Ffordd i Ddwyieithrwydd ar gyfer y Sector Gofal Plant

Yn ogystal â darpariaeth gofal plant y Fenter, bu Menter Iaith yn llwyddiannus wrth ennill cytundeb oddi wrth Gyngor B.S.Caerffili ym Mawrth 2018 i ddarparu cefnogaeth a chyngor i drawstoriad o leoliadau gofal plant i gynyddu eu defnydd o'r iaith Gymraeg. Mae Menter Caerffili yn cyflogi Swyddog Cefnogi er mwyn datblygu'r gefnogaeth hwn sy'n cynnig pecyn cynhwysfawr o gefnogaeth i ofalwyr plant, cylchoedd meithrin a meithrinfeydd preifat. Mae'r Fenter yn parhau i weithredu ein cynllun ar gyfer darpariaethau sydd am gynyddu eu defnydd o'r Gymraeg sef, 'Y Ffordd i Ddwyeithrwydd'. Mae'r cynllun yn cynnig cyfle i amrywiaeth o leoliadau gofal plant i ddatblygu gan gytuno ar dargedau ymarferol er mwyn cynyddu eu defnydd o'r Gymraeg ar draws elfennau o'u gwaith. Bwriedir datblygu'r cynllun ymhellach yn ystod y flwyddyn sydd i ddod gan gefnogi rhagor o ddarpariaethau i fabwysiadu'r cynllun.

Addysg Cynradd

Ar hyn o bryd mae 11 ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg ar draws y fwrdeistref sirol sydd gyda'i gilydd â bron 3000 o leoedd. Ar draws Cymru gyfan, mae tua 22% o blant yn cael addysg gynradd Gymraeg, gyda rhyw 17% o ddisgyblion yn cael addysg uwchradd Gymraeg. Ond yn y sector addysg bellach mae'r ganran o dan 5%, ac mae hyn yn debyg o ran addysg uwch hefyd.

Rhwng 2001 a 2011 gwelodd Caerffili gynnydd yn nifer y plant sy'n cael addysg Gymraeg.

Tabl 6: Canran y plant 7 oed yn ardal Caerffili sy'n derbyn addysg Gymraeg

2001	2011
11%	17%

Er y twf yma, i gyrraedd at y nod a osodwyd gan Lywodraeth Cymru, mae'r Cyngor wedi gosod targed o sicrhau bod 18.98% o blant 7 oed yn derbyn addysg Gymraeg erbyn 2017.

Ar draws Cymru, mae cwmp cyffredinol o 14% wedi bod yn nifer y plant oed ysgol rhwng 2001 a 2011. Mae'r ffaith na welwyd cwmp cyfatebol yn nifer y plant sy'n derbyn addysg Gymraeg yn amlygu maint y galw.

Mae un peth yn dod i'r amlwg wrth edrych ar ffigurau addysg Gymraeg Caerffili a'r rhanbarth i gyd, ac mae hyn yn creu heriau gwahanol i'r awdurdod lleol a'i bartneriaid. Ar y llaw arall, mae modd ffocysu ar gyfleoedd posibl hefyd.

Os byddwn yn edrych ar ganran siaradwyr Cymraeg 5-14 oed yn Nhabl 4, rydym yn gweld bod mwy o siaradwyr Cymraeg ymhlith plant oed ysgol Caerffili nag sy'n cael addysg Gymraeg. Mae'n debygol felly bod rhai rhieni plant sy'n cael gwersi Cymraeg mewn ysgolion cyfrwng Saesneg wedi nodi ar ffurflen y Cyfrifiad bod eu plant yn siarad Cymraeg. Gellid dadlau bod hyn yn adlewyrchu balchder yn yr iaith, a ffydd mewn addysg i ddarparu'r sgiliau hynny.

Os yw'r balchder a'r ffydd yma'n bodoli felly, mae'n ymddangos nad yw'r system addysgu Cymraeg fel ail iaith yn ateb y galw. Gwelir hyn drwy edrych ar y tabl isod, sy'n nodi nifer y plant 10-14 sy'n siarad Cymraeg yn 2001, a'r un garfan o'r boblogaeth 10 mlynedd yn ddiweddarach:

Siaradwyr Cymraeg Caerffili	2001	2011
10-14 oed	39.8%	
20-24 oed		12.8%

Yma, gwelwn awgrym nad yw nifer o'r disgyblion ysgol oedd yn 10-14 oed yn 2001 wedi gallu cadw'r sgiliau Cymraeg ar ôl gadael yr ysgol. Mae'r ail ffigur yn nes at y ganran o'r boblogaeth oedd yn cael addysg Gymraeg fel iaith gyntaf wrth gwrs.

Wrth gwrs, mae mwy nag un ffactor yn gyfrifol am y newid, fel siaradwyr Cymraeg ifanc yn gadael yr ardal, ond mae'n tanlinellu'r pwynt na ddylid gorddibynnu ar addysg i greu a chynnal siaradwyr Cymraeg heb fod yna gynllunio strategol rhwng nifer o asiantaethau a phartneriaid i wella'r ddarpariaeth addysg ei hun, ac ehangu cyfleoedd y tu allan i fydd addysg ac i mewn i'r gweithle.

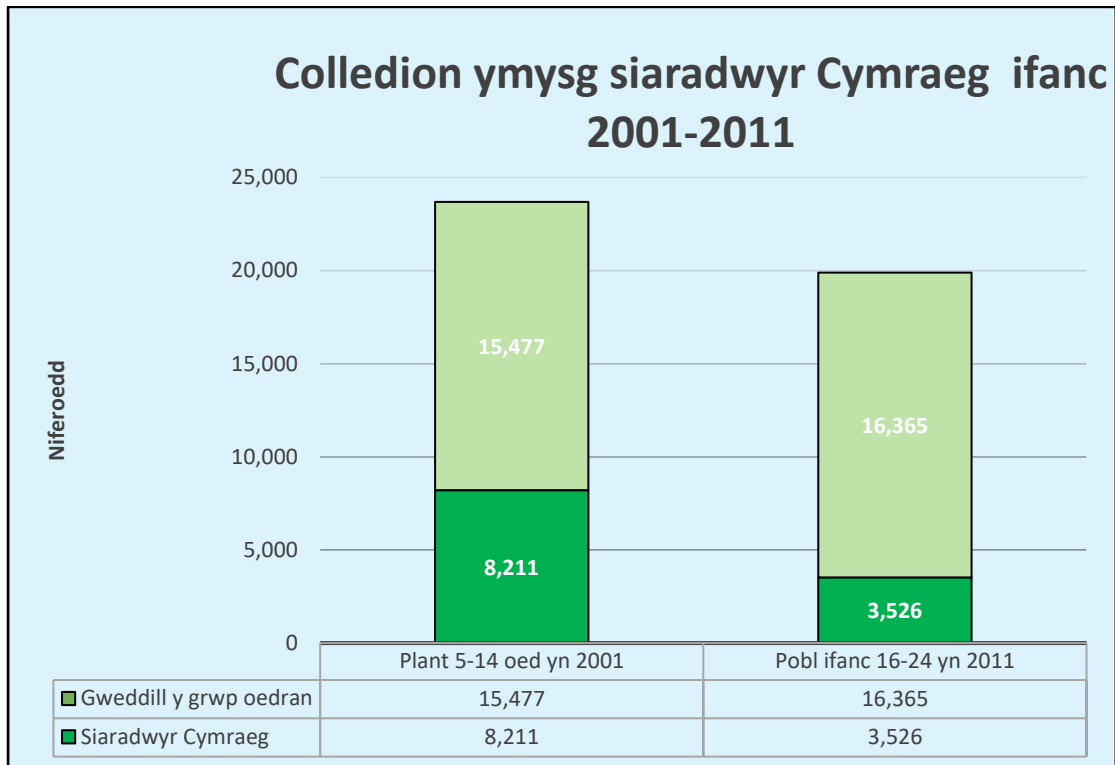
Addysg Uwchradd

Ar hyn o bryd mae gan Ysgol Gyfun Cwm Rhymini dau safle (Gelli Haf a'r Gwyndy) sy'n darparu 2,348 o leoedd. Mae data PLASC ar gyfer 2020 yn dangos graddfa trosglwyddo o 99.8% o ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg y sir i Ysgol Gyfun Cwm Rhymini sydd wedi aros yn gyson yn ystod blynyddoedd diweddar.

Yn ôl data PLASC ar gyfer 2019/20 roedd 14.9% o ddisgyblion 14-16 oed yn Sir Caerffili yn astudio cymwysterau trwy gyfrwng y Gymraeg sy'n gynydd ar 12.9% a welwyd yn 2018-19. Yn yr un modd cofnodwyd bod 24.6% o ddisgyblion 16-19 oed yn astudio cymwysterau trwy gyfrwng y Gymraeg yn 2019-20 sy'n gynydd ar 22.6% yn 2018-19.

O ran defnydd pobl ifanc o'r Gymraeg y tu hwnt i'r ysgol, mae'n gyfnod tyngedfennol o ran sefydlu patrymau defnydd. Yn ôl yr Arolwg Defnydd, *'gwelwyd eisoes bod y rhai 16 i 29 oed yn llai tebygol nag unrhyw grŵp oedran arall o siarad Cymraeg bob dydd'*.

Cefnogir yr her hwn trwy'r data a welir isod. Mae'r siart isod yn cymharu'r niferoedd o blant 5-14 oed a oedd yn gallu siarad Cymraeg yn 2001 â'r niferoedd o bobl ifanc 16-24 a oedd yn gallu siarad Cymraeg yn 2011. Gan fod y grwp oedran yn 2011 yn cynnwys un flwyddyn yn llai, byddai'n rhesymol disgwyl tua 10% o leihad. Dengys y data serch hynny, fod lleihad mwy sylweddol na hynny sy'n tanlinellu'r angen yn lleol i fod yn cefnogi pobl ifanc i barhau i ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg wrth ddilyn gyrfa, magu teulu a'u hannog i fod yn arweinwyr cymunedol lleol trwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn ôl ymchwil Prifysgol Bangor, mae bwlch amlwg mewn darpariaeth Gymraeg i bobl ifanc hŷn:

'Gellid awgrymu bod hyn yn peryglu'r dilyniant a'r cynnydd ieithyddol o'r sector addysg ac yn atgyfnerthu canfyddiad pobl ifanc mai iaith addysg yn unig yw'r Gymraeg.'

Ers ryw 18 mlynedd, mae'r Fenter, yr Urdd a Gwasanaeth Ieuenctid Cyngor B.S.Caerffili wedi cyd-ariannu a chyd-reoli Swyddog Ieuenctid er mwyn cynllunio gwaith ieuenctid cyfrwng Cymraeg yn strategol. Petai buddsoddiad pwrpasol, gallai'r Fenter a'r Urdd gynorthwyo'r Cyngor i wneud mwy gyda'r ystod oedran hwn drwy gyfrwng y Gymraeg. Byddai modd manteisio ar raglenni gwirfoddoli sy'n bodoli eisoes ym myd addysg, er enghraifft Bagloriaeth Cymru a Gwobr Dug Caeredin, i gyflwyno pobl ifanc i'r syniad o gyfrannu at eu cymunedau drwy wirfoddoli ac ehangu ar y gwaith mae'r Fenter eisoes yn ei gwneud gyda gwirfoddolwyr ifanc gyda Ffiliffest er enghraifft.

Addysg Bellach

Blaenoriaethau presennol Coleg y Cymoedd yw ymestyn ystod, math a lefelau'r cyrsiau Gofal Cwsmer cyfrwng Cymraeg Yr Iaith ar Waith. Mae'r darpariaeth wedi ei ffocysu ar bynciau a nodir gan Lywodraeth Cymru fel meysydd blaenoriaeth ar gyfer datblygiad iaith Gymraeg.

Roedd Cyfnod 1 wedi cymryd lle yn ystod 2014-15 pan gyflwynwyd y cwrs i fyfyrwyr Gofal Plant/Iechyd a Gofal / Arlwyo.

Cyfnod 2 - Busnes/Teithio a Thwristiaeth(a'r pynciau o Gyfnod 1)

Cyfnod 3 – Y Diwydiannau Creadigol (a'r pynciau o Gyfnod 1 a Chyfnod 2)

Cyfnod 4 - Peirianeg/ Adeiladwaith (a phwnc o Gyfnod 1/2/3)

Yn ogystal â hyn, mae unedau ar draws cyrsiau prif ffrwd yn cael eu cyfwyno (e.e Busnes ers 2016-17) i gynnig wir ddewis i'w myfyrwyr sy'n siarad Cymraeg.

Mae'r Coleg yn gweithio'n agos gydag Ysgol Gyfun Cwm Rhymni. Mae'r ysgol yn gwahodd staff y Coleg i mewn i siarad â disgyblion maen nhw'n teimlo bydd yn debygol o ddod atom ni am 16 oed a hefyd yn gwahodd y Coleg i gael stondin yn eu Noson Wybodaeth i Flwyddyn 11. Rhoddir sylw i nid yn unig y cyrsiau sydd ar gael yn y Coleg ond hefyd sut gall disgyblion o'r ysgol weithio er mwyn cynnal eu sgiliau iaith Gymraeg. Mae'r Coleg yn darparu cyrsiau cyfrwng Cymraeg mewn Astudiaethau Ceir ar gyfer disgyblion Blwyddyn 10/11 o Ysgol Gyfun Cwm Rhymni fel rhan o'r gwaith partneriaeth rhwng y Coleg a'r ysgol. Mae hwn yn hwyluso strategaeth osgoi NEETs yr ysgol.

Mae eu disgyblion wedi elwa o ddod i gyrsiau cyfrwng Cymraeg undydd yn y Coleg (mewn Astudiaethau Ceir, Arlwyo a Ffrangeg eleni) sydd wedi cael eu cyllido gan y Fforwm Trawsffiniol De Ddwyrain Cymru ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg a dwyieithog . Nid yw'r Llywodraeth bellach yn cyllido'r Fforymau, felly mae'n anodd cynllunio heb gyllid. Mae'r Coleg mewn trafodaethau gydag ysgolion Caerffili a Rhondda Cynon Taf i drafod os oes ffordd o sicrhau bod y gwaith da hwn yn parhau.

Mae'r Coleg yn cynnig hyfforddiant (gwersi Cymraeg) i'w staff fel rhan o'i Strategaeth Sgiliau Ieithyddol. Mae'n ofynnol i bob aelod o staff i gwblhau Holiadur Staff er mwyn adnabod unrhyw sgiliau iaith Gymraeg a

defnyddir y wybodaeth er mwyn targedu hyfforddiant addas a defnyddir ar y cyd a'r awdit mae angen i Reolwyr ei gwblhau ar gyfer unrhyw swyddi er mwyn adnabod os oes angen eu dynodi fel Cymraeg Hanfodol neu Ddymunol ac i adnabod os oes bwlbch sgiliau.

Mae pob dysgwr yn gorfod mynychu sesiwn anwytho wrth ymuno â'r Coleg ac mae adran am y Gymraeg yn rhan o hynny sydd yn rhoi'r wybodaeth ganlynol;

- Bod hawl gyda nhw cyflwyno eu gwaith ysgrifenedig yn Gymraeg (yn dibynnu ar ganllawiau'r Corff Dyfarnu) hyd yn oed os na fydd y tiwtor yn siarad Cymraeg
- Eu bod nhw'n gallu gofyn am nodiadau/asesiadau yn Gymraeg
- Bod llyfrynnau bach dwyieithog ar gael sy'n rhoi'r termau Mathemategol yn ddwyieithog i helpu nhw yn enwedig yn ystod y cyfnod o symud o'r ysgol i'r coleg

Mae cyfleoedd i fyfyrwyr i gynnal a gwella eu sgiliau iaith yn anffurfiol drwy ystod o weithgareddau gwahanol e.e bore coffi/mynd i weld 'Jonathan' yn cael ei ffilmio yn Stiwdios y BBC/ gweithgareddau'r Urdd fel Diwrnod Awyr Agored a chystadlu yn Eisteddfod yr Urdd. Maent yn cael cyfle i gyfrannu at ddyddiau thema-Gymraeg/Gymreig fel 'Diwrnod Shwmae, Su'mae' a'r gweithgareddau cyfrwng Cymraeg sy'n digwydd yn ystod yr Wythnos Gymraeg. Mae'r dysgwyr eu hunain yn perfformio yn ogystal. Mae'r Coleg yn awyddus i ddatblygu ymhellach cyfleoedd anffurfiol i fyfyrwyr i siarad Cymraeg trwy gydweithio gyda'n partneriaid o fewn y Fforwm Iaith.

Cymraeg i Oedolion

Dysgu Cymraeg Gwent

Mae Coleg Gwent yn cynnig lluo o gyrsiau ar ran y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol ym Mlaenau Gwent, Caerffili, Sir Fynwy, Casnewydd a Thorfaen. Mae'r cyrsiau hyn yn rhaglenni sy'n cyfuno dysgu yn y dosbarth ac astudio ar-lein neu ddsbarthiadau wythnosol gyda'r hwyr a dysgu dwys. Mae *Dysgu Cymraeg Gwent* yn gweithio yn ardal Caerffili gan ddarparu dosbarthiadau Cymraeg i Oedolion

Mae *Dysgu Cymraeg Gwent* am:

- gynyddu'r niferoedd sy'n dysgu'r Gymraeg yn yr ardal trwy gynnal a datblygu rhaglen eang o gyrsiau i ddysgwyr o bob lefel o ddechreuwr pur (lefel Mynediad) i'r rhai sy'n weddol rugl (lefel Hyfedredd)
- cynyddu'r niferoedd sy'n dechrau cyrsiau ac yn parhau i ddysgu'r Gymraeg yn yr ardal
- cynyddu'r niferoedd sy'n cyrraedd rhuglder yn yr ardal
- cynyddu'r niferoedd sy'n gwybod am wersi Cymraeg yn yr ardal a chodi proffil y maes a
- chynyddu'r cyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio eu Cymraeg yn hyderus yn yr ardal.

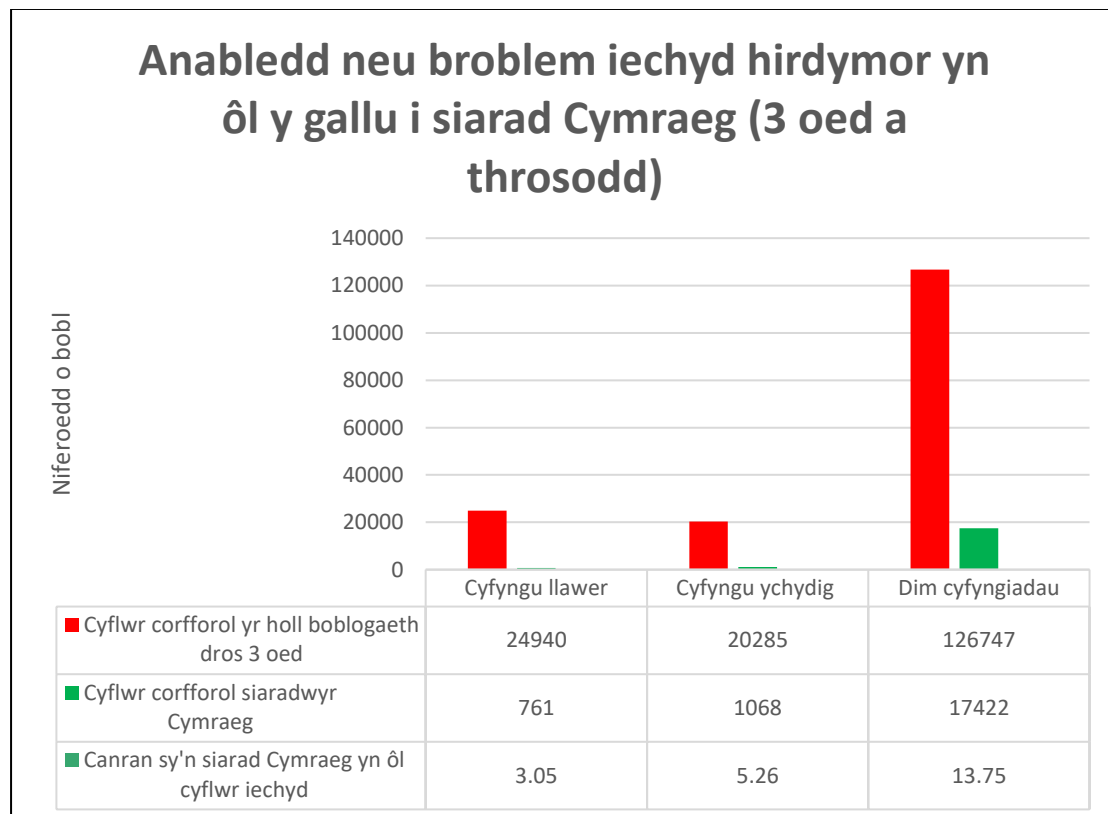
Arbenigedd *Dysgu Cymraeg Gwent* yw'r cyrsiau dwys – 4 awr (3 awr yn y dosbarth ac 1 awr ar y we yn gwneud gweithgareddau i atgyfnerthu'r hyn a addysgir yn y wers). Hefyd cynigir cwrs dwys iawn – 9 awr yr wythnos – i'r rhai sy am ddysgu Cymraeg yn gyflym.

Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â Choleg Gwent i ddatblygu a chynnal y ddarpariaeth Cymraeg i Oedolion. Mae'r rhaglen yn cynnwys dosbarthiadau amrywiol ar draws cymunedau'r sir o fewn canolfannau addysg oedolion, Coleg y Cymoedd, dosbarthiadau yn y gweithle a dosbarthiadau Cymraeg i'r teulu.

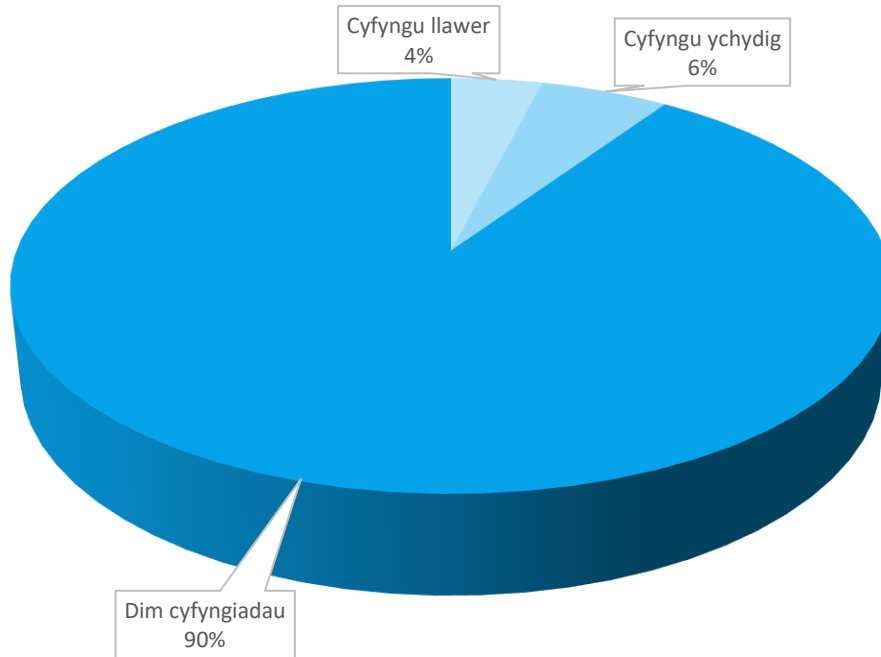
Yn ogystal â'r dosbarthiadau rheolaidd mae *Dysgu Cymraeg Gwent* yn darparu nifer fawr o weithgareddau dysgu anffurfiol sy'n rhoi cyfleoedd i ddysgwyr o bob lefel ddefnyddio ac ymarfer eu Cymraeg mewn sefyllfa gymdeithasol y tu allan i'r ystafell ddosbarth. Mae hyn yn ddatblygiad cynyddol sy'n allweddol i ddysgwyr y Gymraeg. Yn hyn o beth mae *Dysgu Cymraeg Gwent* yn cydweithio'n agos iawn â Menter Iaith Caerffili er mwyn sicrhau bod dysgwyr Caerffili'n cael y cyfleoedd i ymarfer y Gymraeg maen nhw'n ei dysgu yn yr ystafell ddosbarth a defnyddio'r Gymraeg â siaradwyr eraill ardal Menter Iaith Caerffili.

8. Iechyd a Lles

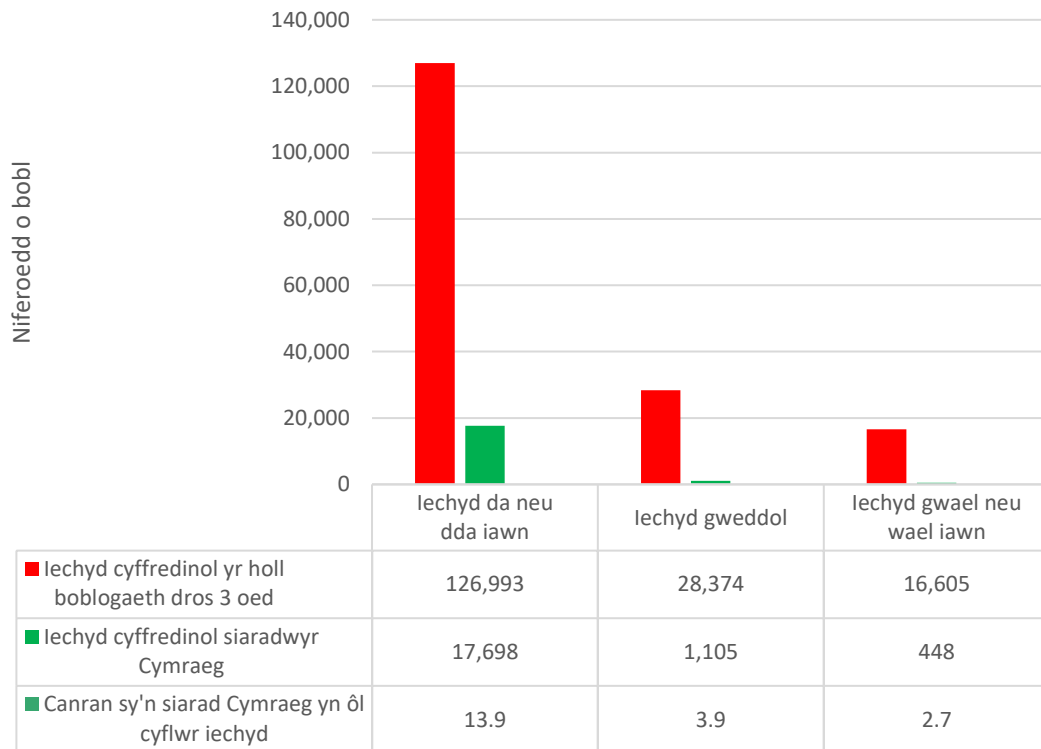
Dengys y data cyfredol gan yr ONS bod iechyd siaradwyr Cymraeg yn well na'r boblogaeth yn gyffredinol a hyn yn arbennig o wir mewn ardaloedd lle mae iechyd yn gyffredinol wael fel cymoedd y de-ddwyrain. Yn debyg i lawer o faterion eraill dydy data Sir Caerffili a nodir isod ddim yn golygu llawer heb ystyried cymhariaeth â siroedd eraill er mwyn gweld eu harwyddocâd. Y siroedd sy'n dangos y cyfrannau uchaf o afiechyd neu anabledd ymhlith siaradwyr Cymraeg ydi siroedd Caerfyrddin a Chastellnedd Port Talbot sydd mae'n debyg yn adlewyrchu poblogaeth hŷn yn yr ardaloedd hyn.

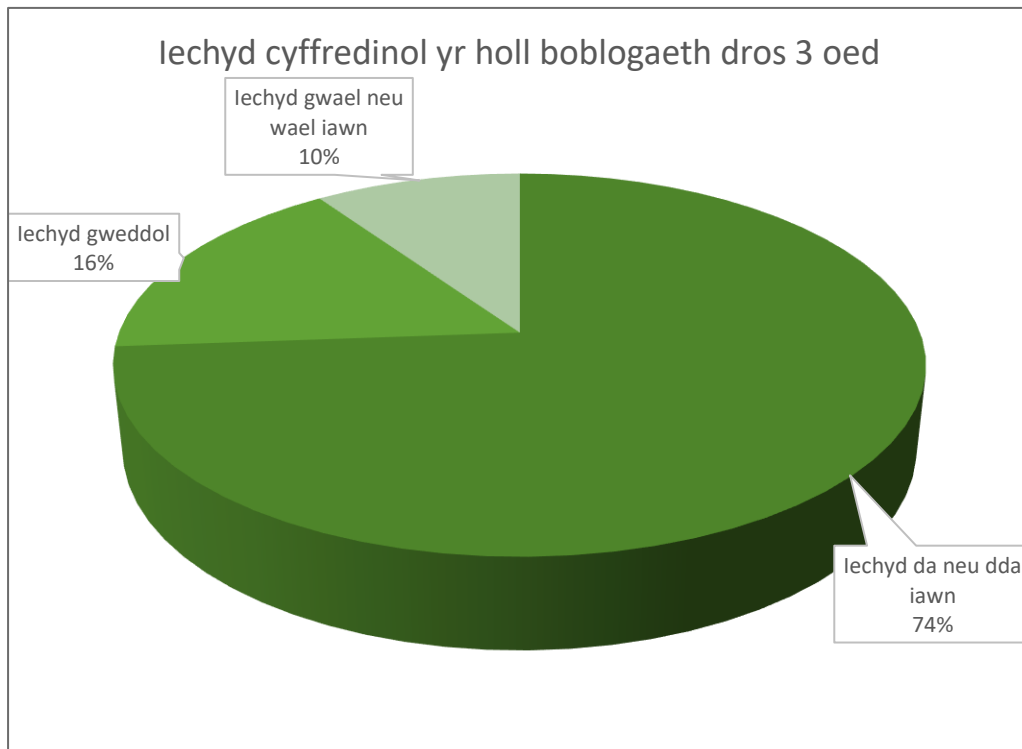
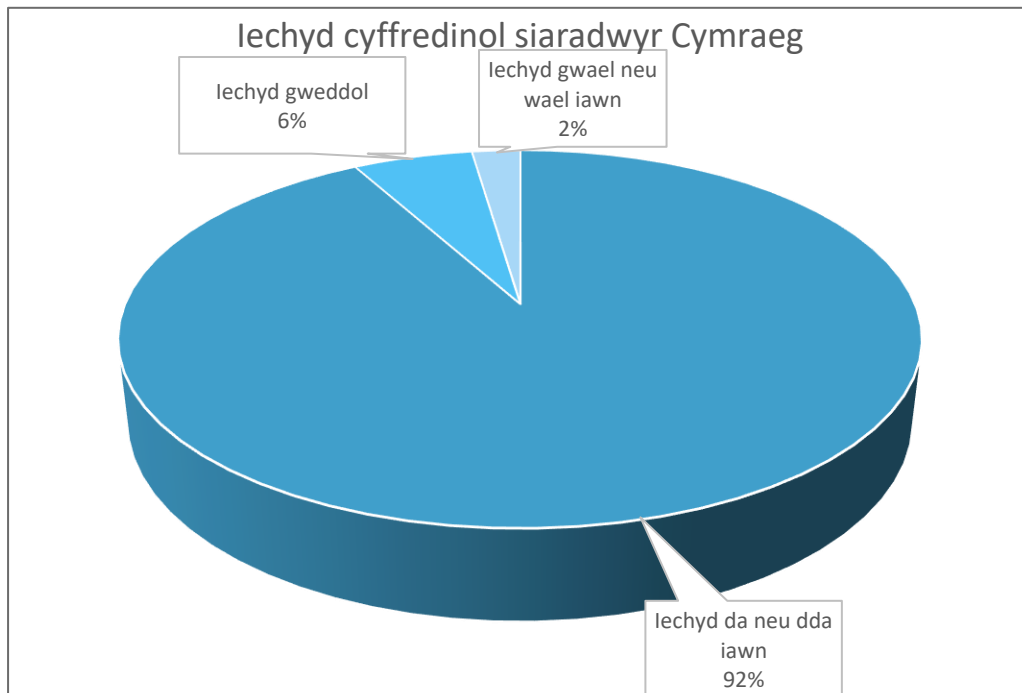

Cyfyngiadau cyflwr iechyd ar fywyd bob dydd siaradwyr Cymraeg 3 oed a throsodd

Iechyd cyffredinol yn ôl gallu i siarad Cymraeg (pawb dros 3 oed)

Mae'r Fenter yn cydweithio â Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan ac yn ddiweddar, datblygwyd Fforwm Mwy na Geiriau ac mae'r Fenter yn aelod ohono. Ceir enghreifftiau llwyddiannus o gydweithio rhwng Cymraeg i Blant â Bydwagedd ac Ymwelwyr Iechyd. Yn ogystal, bu'r Fenter ynghyd ag aelodau eraill y Fforwm Iaith yn gyfrifol am ddatblygu a chyhoeddi'r adnodd, 'Bod yn Ddwyieithog' sy'n cefnogi teuluoedd lleol i fagu plant yn ddwyieithog. Dosbarthir yr adnodd yn eang trwy ymwelwyr iechyd. Mae cyfnod COVID-19 wedi tanlinellu'r cysylltiad cryf rhwng iechyd a lles a'r gallu i ddefnyddio'r Gymraeg o fewn cymunedau lleol. Ceir cyfle felly i gydweithio'n agosach gyda'r Bwrdd Iechyd er mwyn sicrhau bod gan siaradwyr Cymraeg lleol mynediad cyson at wasanaethau iechyd trwy gyfrwng y Gymraeg.

9. Y Gweithle a'r Economi

Yn 2013, cynhaliwyd ymchwil i anghenion o ran sgiliau Cymraeg mewn wyth sector yng Nghymru ac fe nodwyd:

Er bod darparu addysg cyfrwng Cymraeg ynddo'i hun yn rhan hollbwysig o'r ymdrech i hybu a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg, ystyrir bod y defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle yn faes hanfodol er mwyn symud tuag at gymdeithas ddwyieithog.

Mae'r maes gofal plant yn enghraifft amlwg lle mae siaradwyr Cymraeg yn cael eu dwyn i mewn i weithle penodol i ateb anghenion clir mewn maes lle mae'r galw yn cynyddu. Mae'r Fenter ei hun yn cynnal gwasanaethau i hybu cyflogaeth a chyfleoedd gwaith i weithlu Cymraeg, ac mae hyn yn cynnig sail i drafodaethau pellach ymhlith rhanddeiliaid yn enwedig yng nghyd-destun Safonau'r Gymraeg.

Mae Safonau'r Gymraeg yn gofyn bod y Gymraeg yn cael lle mwy amlwg yn y gweithle, ac mae'r Cyngor Sir yn benodol yn mynd i'r afael â'r gwaith hwn gyda mwy o gyfleoedd i ddysgu ac i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith.

Yn ôl yr Arolwg Defnydd, mae siaradwyr Cymraeg sy'n gweithio i'r sector cyhoeddus yn fwy tebygol o ddefnyddio'r Gymraeg gyda chydweithwyr, o gymharu â siaradwyr Cymraeg sy'n gweithio yn y sector preifat.

Yn yr arolwg o'r wyth sector yn 2013 nodwyd bod 'gan ddau draean (66 y cant) o'r cyflogwyr staff â sgiliau Cymraeg, a dywedodd ychydig dros draean ohonynt fod y Gymraeg yn cael ei defnyddio yn y gweithle (35 y cant)'.

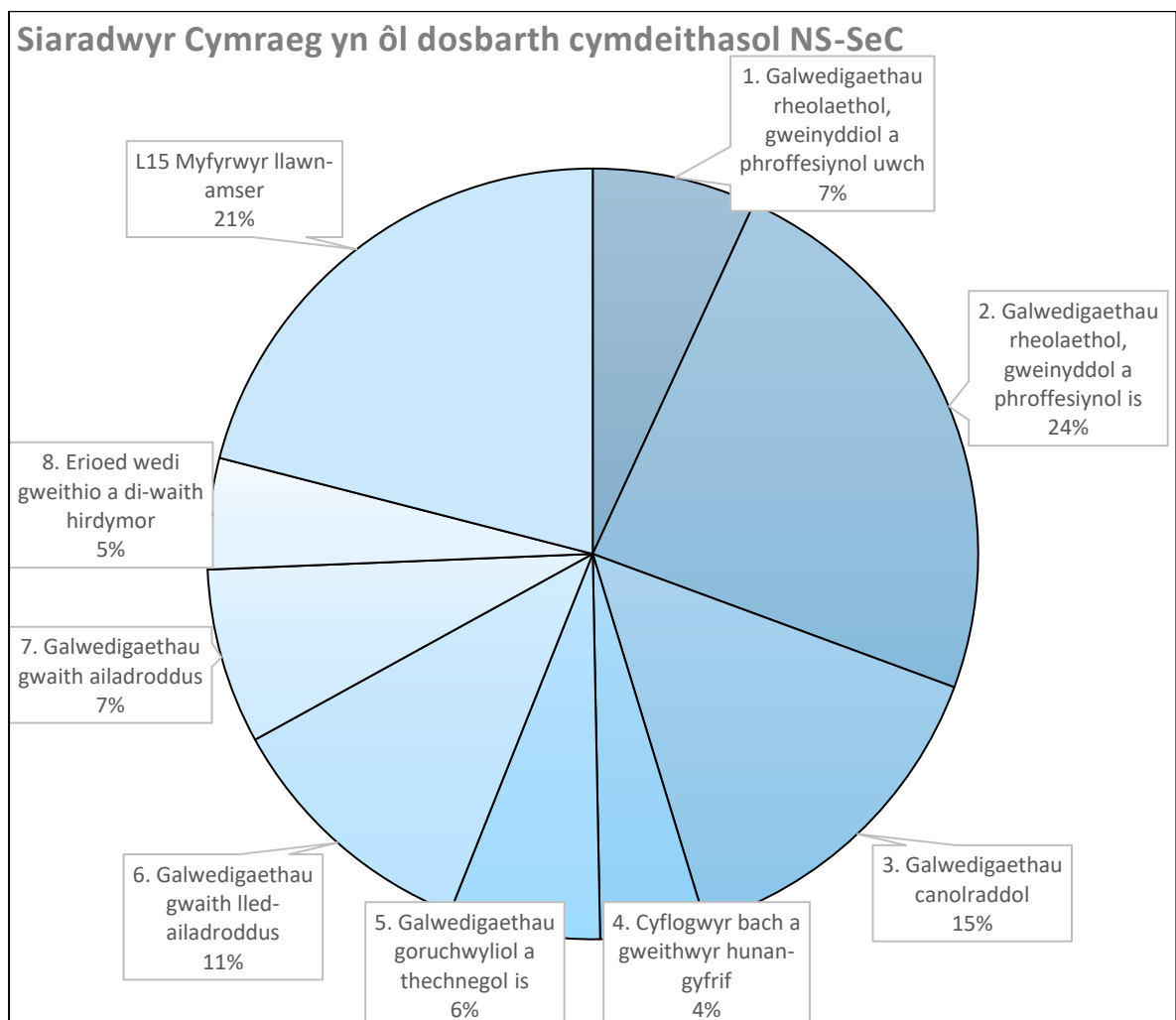
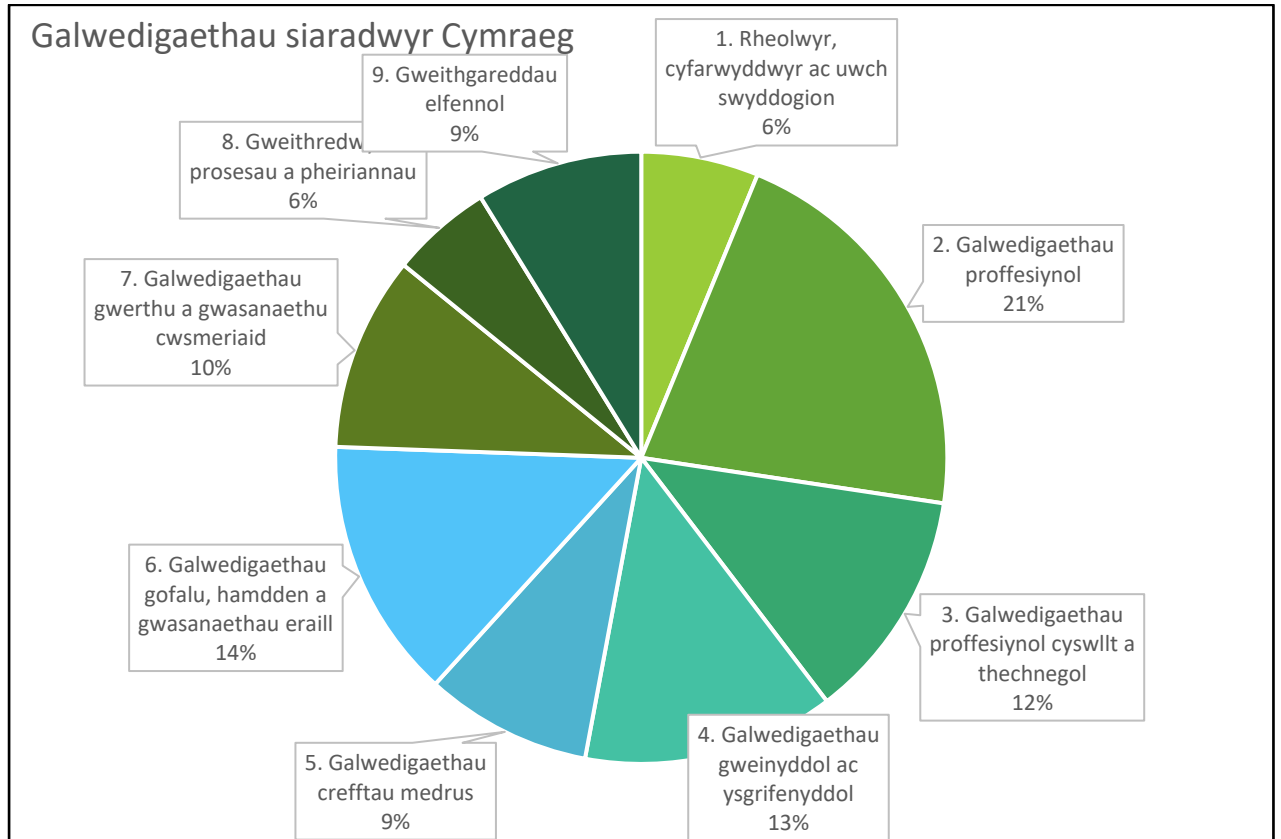
Mae'n ymddangos bod proffil y Gymraeg yn y gweithle yn cynyddu yn raddol, gyda chymorth Safonau'r Gymraeg a gwaith hyrwyddo ar lefel leol.

Yn ôl yr Arolwg Defnydd, roedd bron i dri chwarter y gweithwyr yn y sector cyhoeddus o'r farn bod eu cyflogwr yn gefnogol i ddefnyddio'r Gymraeg, o gymharu â 41% yn y sector preifat

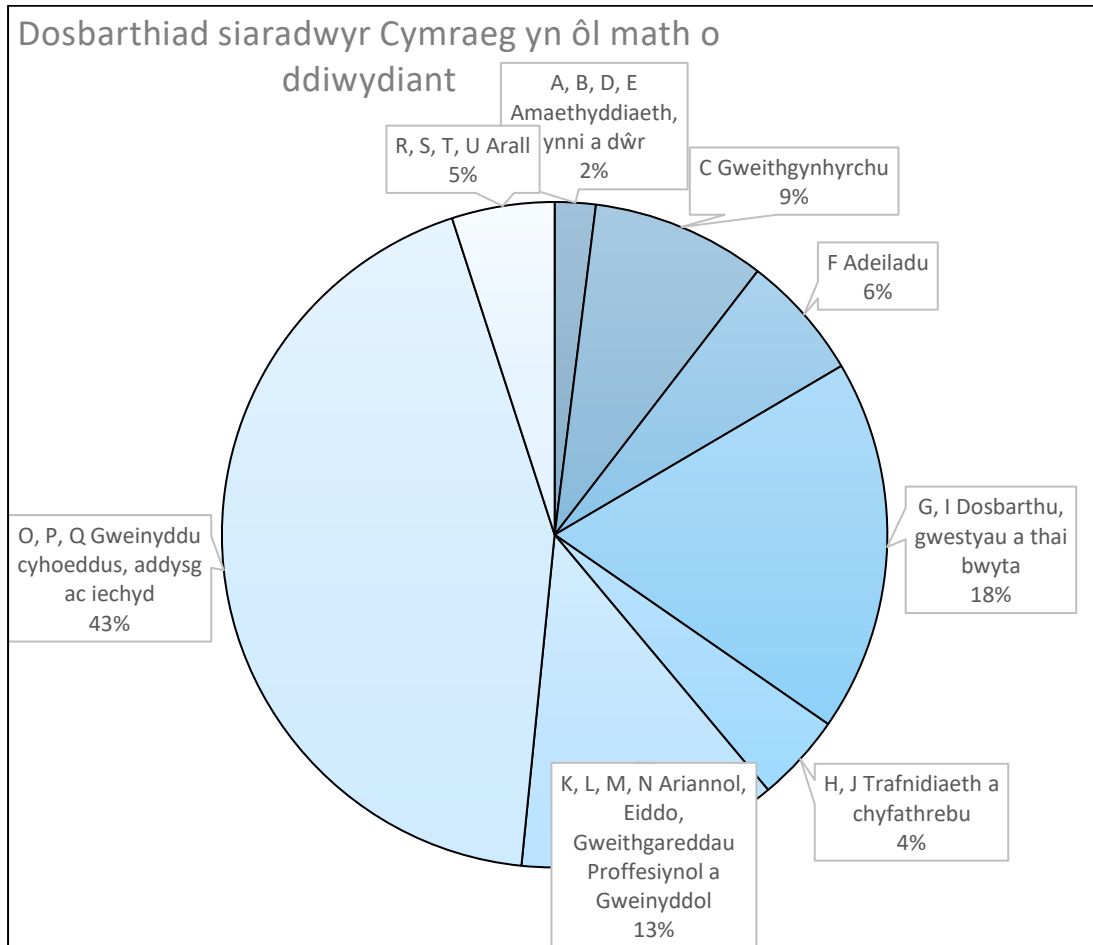
Ond ni ddylid cymryd y shifft cadarnhaol hwn yn ganiataol. Mae gwaith i'w gwneud o hyd, i ddiogelu hawliau siaradwyr Cymraeg yn y gweithle ac i gynyddu ymwybyddiaeth o werth y Gymraeg fel sgil.

Yn yr Arolwg Sgiliau Cyflogwyr yn 2013, nodwyd bod prinder sgiliau yn broblem i gyflogwyr yng Nghymru, gyda sgiliau cynllunio a threfnu yn cyfrif am 57% o'r bylchau mewn sgiliau, ond roedd prinder sgiliau Cymraeg (llafar ac ysgrifenedig) i'w briodoli, yn rhannol o leiaf, i dros chwarter yr holl fylchau sgiliau mewn swyddi yng Nghymru. Yn y cyd-destun hwn, efallai fod achos dros gryfhau gwaith gyda phartneriaid i hyrwyddo a datblygu sgiliau yn benodol ar gyfer y gweithle.

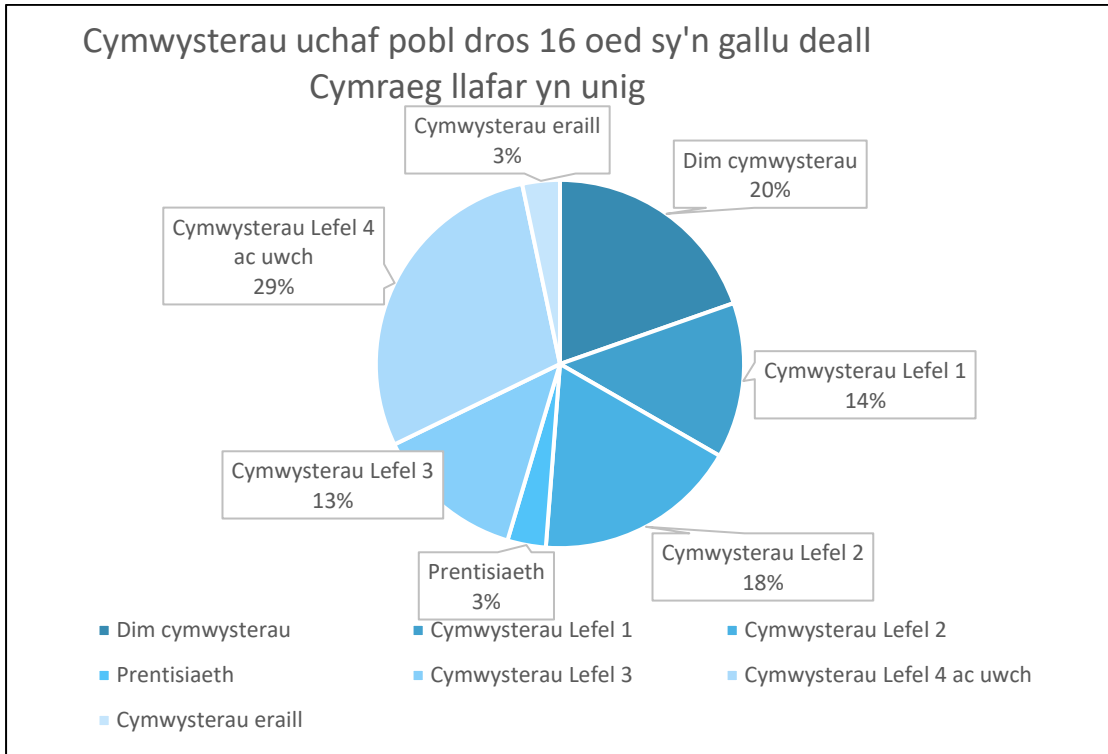
Ar ochr arall y geiniog, fel y nodwyd eisoes, mae nifer o bobl leol wedi pwysleisio'r angen i allu adnabod siaradwyr Cymraeg wrth ddelio â phobl wyneb yn wyneb mewn sefydliadau cyhoeddus, busnesau a siopau. Mae galw am hyrwyddo bathodynau iaith gwaith er mwyn sicrhau eu bod yn cael eu defnyddio yn y ffordd fwyaf effeithiol – yr arfer gorau fyddai cynnal trafodaeth gyda staff, sicrhau bod ganddynt ymwybyddiaeth o'r angen i hyrwyddo gwasanaeth Cymraeg ynghyd â thawelu unrhyw bryderon all fod ganddyn nhw.

Mae'r data cymwysterau hefyd yn dangos cymwysterau uwch ymhlith pobl sy'n siarad Cymraeg, yn arbennig yn y de-ddwyrain fel y dangosir o fewn data Sir Caerffili isod. Gwelir taw 29% o siaradwyr Cymraeg dros 16 oed Sir Caerffili sydd â chymwysterau Lefel 4 ac uwch o gymharu â 17% o bobl sydd heb sgiliau Cymraeg a 19% o'r boblogaeth yn gyffredinol. Fe fydd cefnogi'r siaradwyr Cymraeg hyn i fod yn arweinwyr cymunedol dros y Gymraeg yn lleol ac i gyfrannu at ddatblygiad yr economi leol yn allweddol er mwyn annog perchnogaeth leol dros hyfywedd y Gymraeg.

10. Tai ac Aelwydydd

Yn y tabl isod mae ffigyrau pris tŷ cyfartalog yng Nghymru ac yn Sir Caerffili gyda Sir Gâr yn llai na cyfartalog Cymru yn Awst 2020, gyda blwch o £5,500 yn 2011 a blwch o £20,000 erbyn 2019.

Tabl 1: Pris tŷ cyfartalog Cymru a Sir Caerffili, yn Awst 2020 (£)

	Awst 2020
Cymru	172,828
Sir Caerffili	146,602

O gyfrifiad 2011 mae 74,479 o gartrefi yn Sir Caerffili. Allan o'r 74,479 mae 69.6% wedi cael eu prynu gyda'r gweddill wedi eu rhentu gan yr Awdurdod Lleol, Cymdeithas Dai neu landlord preifat.

Mae'r tabl isod isod (tabl 2) yn edrych ar ddeiliadaeth wrth edrych ar sgiliau iaith Cymraeg a'r gallu i siarad Cymraeg ar gyfer 74,479 o drigolion Sir Caerffili wrth edrych ar un neu fwy o sgiliau yn y Gymraeg a dim sgiliau yn y Gymraeg.

Tabl 2: Sgiliau iaith Gymraeg yn ôl deiliadaeth - Personau Cyfeirio'r Cartref
(Office for National Statistics Tenure by Welsh Language Skills)

	Pob categori: Sgiliau Cymraeg	Un neu fwy o sgiliau yn y Gymraeg	Dim sgiliau yn y Gymraeg
Pob categori: Daliadaeth	74,479	6702	67,777
Perchnogaeth neu berchnogaeth a rennir yn llawn	51,848	4890	46,958
Perchnogaeth: berchen yn llwyr	24,188	1983	22,205
Perchnogaeth: perchen gyda morgais neu	27,660	2907	24,753

fenthyciad neu berchnogaeth a rennir			
Rhent neu rent byw am ddim yn llawn	22,631	1812	20,819
Rhent: rhent cymdeithasol	13,962	878	13,084
Rhent: rhent preifat neu rhent byw am ddim	8669	934	7,735

11. Gweithgareddau Cymunedol a Defnyddio'r Gymraeg yn y Gymuned

Defnyddio'r Gymraeg yn y Gymuned

Ym mis Tachwedd 2015, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg ganlyniadau arolwg 'Y defnydd o'r Gymraeg yng Nghymru' (yr Arolwg Defnydd). Hefyd, yn 2015 cyhoeddodd Prifysgol Bangor ganlyniadau eu hastudiaeth ymchwil ar ddefnydd o'r Gymraeg mewn cymunedau yng Nghymru. Mae'r ddwy astudiaeth hon yn rhoi data a darlun gwerthfawr o'r ffordd y mae pobl yn defnyddio'r iaith.

Rhwng arolwg defnydd 2004-6 ac un 2013-15, mae Caerffili wedi gweld cynnydd o 1000 o siaradwyr rhugl a chynnydd o 8,900 o siaradwyr sydd ddim yn rhugl.

Mae'r Arolwg Defnydd yn dangos mai pobl rugl sydd fwyaf tebygol o fod yn siarad Cymraeg fel rhan o'u bywydau bob dydd. Hefyd, yn ôl yr Arolwg Defnydd, mae siaradwyr Cymraeg rhugl ddwywaith yn fwy tebygol o fynd i ddigwyddiad cymdeithasol neu ddiwylliannol yn Gymraeg na phobl sydd ddim yn rhugl.

Er y cynnydd yn nifer y bobl sy'n dweud eu bod yn gallu siarad Cymraeg yn ardal Caerffili, mae'r Arolwg Defnydd yn dangos bod canran y bobl yn yr ardal sy'n siarad y Gymraeg bob dydd wedi gostwng o 46% i 38%.

Yn ardal Caerffili a'r De Ddwyrain i gyd, er bod llawer o'r ymatebwyr yn dweud bod y Gymraeg yn rhan o'u bywydau bob dydd, roedd mwyafrif y cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cartref neu gyda ffrindiau. Yn yr ardal yma felly mae Menter Caerffili wedi datblygu cyfleoedd y tu hwnt i hynny. Yn sgil y cyfleoedd hyn i ddefnyddio'r Gymraeg mewn

rhyngweithiadau/cyswllt anffurfiol o ddydd i ddydd mewn cylchoedd ehangach na'r siaradwyr Cymraeg rydyn ni'n eu hadnabod golyga bod defnydd o'r Gymraeg yn cael ei normaleiddio ar lefel gymunedol. Mae hyn yn ei dro y gallwn sicrhau cynnydd mewn defnydd.

Yr her i'r holl bartneriaid a rhanddeiliaid, felly, yw targedu ymdrechion i'r meysydd ehangach hyn; sefydlogi ac ehangu cyfleoedd i siaradwyr rhugl; datblygu hyder pobl sydd ddim yn rhugl a hwyluso dulliau o'u cynnwys; hyrwyddo defnydd pellach mewn gweithleoedd ac o ran sefydliadau a busnesau sy'n wynebu'r cyhoedd i'w gwneud hi'n haws defnyddio'r Gymraeg mewn meysydd anghyfarwydd neu newydd.

Y Gymuned

Yn y De Ddwyrain, lle mae'r Gymraeg yn iaith leiafrifol ym mhob cymuned ddaeryddol, mae cynnal a hwyluso cymunedau o siaradwyr Cymraeg ar draws pob ystod oedran yn hanfodol er mwyn sicrhau dyfodol i'r iaith.

Mae sawl ystyr i gymuned pan fyddwn ni'n sôn am siaradwyr Cymraeg wrth gwrs. Mae cymuned yn fwy na lleoliad daeryddol, mae'n bodoli ar draws ffiniau ardal a rhanbarth, a bellach gyda chyfryngau cymdeithasol, gellid dadlau nad oes ffiniau i gymuned Gymraeg o'r fath. Mae'r Gymraeg yn rhywbeth sy'n uno pobl yn gymdeithasol ac yn ddiwylliannol. Mae'n nodwedd ychwanegol o hunaniaeth sy'n creu cyswllt rhwng pobl ac sy'n sbarduno gweithgaredd a rhyngweithio.

Mae ymchwil wedi dangos bod sawl ffactor yn dylanwadu ar ddefnydd y Gymraeg yn y gymuned. Yn gyntaf, er bod gan yr iaith statws swyddogol, mae'n iaith leiafrifol ac nid yw'n amlwg felly fel iaith gymunedol yn yr ardal hon. Wrth gwrs, mae hyn yn golygu prinder cyfle i bobl ddefnyddio'r Gymraeg.

Ffactor amlwg arall yw hyder pobl i ddefnyddio'r iaith ac a yw pobl wedi arfer defnyddio'r Gymraeg – fe wyddom fod pobl sydd ddim yn rhugl yn llai tebygol o siarad Cymraeg bob dydd a mynychu digwyddiadau Cymraeg.

Wrth i Fenter Caerffili cynnal gwaith ymchwil ac ymgynghoriadau diweddar er mwyn cadarnhau beth fyddai'n helpu i ehangu defnydd o'r

Gymraeg yn y gymuned, roedd nifer o ymatebion o bobl leol yn adleisio'r themâu canlynol:

- Mwy o weithgareddau teuluol a chymdeithasol
- Cefnogaeth yn y gweithle i ddatblygu sgiliau Cymraeg
- Modd o adnabod siaradwyr Cymraeg mewn siopau, banciau, meddygfeydd ac ati, gyda bathodynau iaith gwaith er enghraifft
- Canolfan leol i bobl gymdeithasu yn Gymraeg
- Mwy o amlygrwydd ar y we – ar wefannau a gydag apiau
- Creu cyfeirlyfr o wasanaethau/siopau/caffis ac yn y blaen lle mae modd cael gwasanaeth yn Gymraeg
- Rhai yn dweud mwy o ddigwyddiadau yn ystod y dydd ac eraill yn dweud bod angen mwy o ddigwyddiadau y tu allan i oriau gwaith.
- Cyfleoedd i bobl 20-40 oed gwrdd a chymdeithasu

Darpariaeth i blant a theuloedd

Mae gan y Fenter rhaglen cynhwysfawr wythnosol, misol ac yn ystod y gwyliau ysgol ar gyfer plant oedran cynradd a'u teuloedd. Darperir rhan o'r rhaglen hon ar y cyd â partneriaid neu yn annibynol. Mae'r rhaglen arferol yn cynnwys:

- Sesiynau Sblash a Chân i rieni a babis
- Gweithdai amrywiol ar ol ysgol ac yn ystod y gwyliau megis celf a chreffft, coginio, animeiddio, lego, cartwnio
- Digwyddiadau i deuluoedd megis Miri Meithrin, Picnic yn y Parc, gweithgareddau awyr agored
- Teithiau
- Sgwad Sgwennu
- Rhaglen o gyfleoedd digidol megis clybiau a gweithdai gemau fideo, datblygu cynnwys, animeiddio

Partneriaid allweddol:

- Cymraeg i Blant
- Celf Ar y Blaen
- Cyngor B.S.Caerffili – Adran Hamdden a Datblygu'r Celfyddydau

Y Siarter Iaith

Erbyn hyn, mae'r Siarter Iaith yn weithredol ar draws ysgolion gynradd cyfrwng Cymraeg y Sir gyda'r 11 ysgol gynradd wedi ymrwymo i ddilyn y Siarter a'i egwyddorion. Bwriad y Siarter yw cefnogi disgyblion ac ysgolion i ddefnyddio'r Gymraeg yn ystod y diwrnod ysgol, wrth chwarae ac wrth gymryd rhan mewn gweithgareddau cymunedol. Mae gan bob ysgol targedau er mwyn cyrraedd lefelau Efydd, Arian ac Aur y Siarter ac mae modd mesur effaith y Siarter ar ddefnydd iaith disgyblion yn flynyddol. Mae gan y Fenter rôl allweddol wrth gefnogi plant, pobl ifanc a'u teuluoedd i ddefnyddio'r Gymraeg tu allan i'r ysgol ac yn y gymuned. Er mwyn cefnogi'r ysgolion gyda'r gwaith hwn, mae'r Fenter wedi bod wrthi'n cynnal gweithdai a chlybiau digidol yn rhai o'r ysgolion. Mae'r gwaith hwn wedi cefnogi'n gwaith o ddatblygu cymuned cyfrwng Cymraeg ar-lein gan annog plant a phobl ifanc i greu cynnwys ar-lein yn Gymraeg a rhwydweithio yn Gymraeg ar-lein. Yn ogystal, bu'r Fenter yn gweithio mewn partneriaeth â'r mudiad Celf Ar y Blaen er mwyn gweithredu prosiect darllen cyffrous newydd a oedd yn plethu llenyddiaeth cyfrwng Cymraeg gyda technoleg.

Darpariaeth i Bobl Ifanc

Ers 2002, mae'r Fenter wedi cyd-cyflogi a chyd-ariannu Swyddog Ieuenctid gyda'r Urdd a Gwasanaeth Ieuenctid Cyngor B.S.Caerffili. Golyga hwn ein bod yn medru cynllunio gwaith ieuenctid cyfrwng Cymraeg yn strategol. Mae'r Swyddog Ieuenctid yn cefnogi'r unig Glwb Ieuenctid cyfrwng Cymraeg yn y Sir a ariennir gan Wasanaeth Ieuenctid Cyngor B.S.Caerffili yn ogystal a chefnogi siaradwyr Cymraeg ifanc sy'n derbyn addysg trwy rhaglenni addysg tu allan i'r ysgol. Mae'r Swyddog Ieuenctid hefyd yn cydweithio â staff y Fenter er mwyn cefnogi pobl ifanc i wirfoddoli trwy gyfrwng y Gymraeg a threfnu rhaglen o weithgareddau yn ystod y gwyliau ysgol.

Mae ein Swyddog Datblygu Digidol hefyd yn darparu rhaglen sylweddol o gyfleoedd digidol i bobl ifanc gan gynnwys clybiau wythnos a misol, gweithdai creu cynnwys ac adeiladu PC, teithiau i ddigwyddiadau digidol yn ogystal a chystadleuaethau o fewn twrnamentau e-chwaraeon.

Yr Urdd

Urdd Gobaith Cymru yw 'r mudiad ieuenctid gwirfoddol mwyaf yng Nghymru ac yn eithriadol bwysig wrth gynnig cyfleoedd i bobl ifanc ddefnyddio'r Gymraeg gyda dros 56,000 o aelodau. Sefydlwyd yr Urdd yn 1922, a'r nod yw rhoi cyfleoedd i bob person ifanc yng Nghymru (8-25 oed) trwy gyfrwng y Gymraeg, a'u grymuso i gyfrannu'n gadarnhaol at eu cymunedau ac i Gymru. Am bron i ganrif mae'r Urdd wedi canolbwyntio ar roi profiadau anhygoel i bobl ifanc trwy'r Gymraeg, er mwyn iddyn nhw feithrin agweddau cadarnhaol tuag ati, a'i throsglwyddo i'w plant eu hunain.

Mewn cyfnod o newid fel hyn nid yw'n berthnasol rhoi'r wybodaeth am y gwasanaeth cyn Covid19, roedd swyddogion wedi eu lleoli ymhob ardal cyn cyfnod hwn, bydd yr Urdd yn cyfathrebu a chydweithio'n agos gyda nifer fawr o bartneriaid gan gynnwys y Mentrau Iaith a mudiadau wrth ail adeiladu gwasanaethau ar ôl y cyfnod hwn.

Bydd y cynlluniau ail-adeiladu yn cynnwys:-

- Ail adeiladu'r rhwydwaith cenedlaethol o swyddogion cymunedol i gynnal darpariaeth chwaraeon, celfyddydau a chymunedol ym mhob awdurdod lleol.
- Ehangu darpariaeth Prentisiaethau mewn cyfnod heriol yn economaidd i gynnig cymwysterau a chyflogaeth yn y Gymraeg.
- Cynnal Eisteddfod T ddigidol gwell a mwy ym Mai 2021 a gosod y seiliau i gynnal Eisteddfod Canmlwyddiant yr Urdd mewn cas yn 2022.
- Ail gychwyn, yn unol â chyfyngiadau COVID, cyfnodau preswyl, mewn gweryslyoedd ar ei newydd wedd yn dilyn buddsoddiad cyfalafol i'w uwchraddio.
- Paratoi ar ddathliadau canmlwyddiant yr Urdd a nifer fawr o ddigwyddiadau cyffrous ar draws Cymru a fydd yn ehangu'r cyfleoedd plant a phobl Ifanc I ddefnyddio'r Gymraeg.

Ffermwyr Ifanc

Daw Sir Caerffili o dan aelodaeth Gwent gyda 256 o aelodau dros 6 clwb o fewn ardal. Mae tua 14 o rhain yn medru ar y Gymraeg, er nid dyma eu hiaith gyntaf. Mae nifer o golegau o fewn yr ardal yn cynnig cyrsiau Cymraeg, ac tri Ysgol Uwchradd o fewn yr ardal. Er ni fedrai nifer o aelodau siarad yr iaith, mae nifer yn awyddus i'w ddysgu o fewn yr ardal yma gyda 3 aelod o glwb Frynbuga eisoes wedi ymuno a'r clwb darllen i ddysgwyr sy'n cael ei rhedeg gan CFFI Cymru. Ceir yn sicr gyfle i greu cysylltiadau gwell rhwng y Clybiau Ffermwyr Ifanc a'r Mentrau Iaith a Swyddogion yr Urdd.

Oedolion

Mae gan Menter Caerffili darpariaeth amrywiol i oedolion sy'n cynnwys darpariaeth misol ac wythnosol. Erbyn hyn, mae'r ddarpariaeth yn annibynol o bartneriaid eraill yn sgîl cyfyngiadau ariannol ond hefyd diffyg darpariaeth cyfrwng Cymraeg gan gyrff eraill. Yn ystod y cyfnodau clo mae'r ddarpariaeth wedi parhau yn ei gyfanrwydd ond trwy platfformau digidol. Mae'r ddarpariaeth yn cynnwys:

- Cyfleoedd dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg yn cynnwys dosbarthiadau a gweithdai amrywiol megis coginio, trefnu blodau, celf, yoga, ffitrwydd, lles, sgiliau digidol
- Clwb Cerdded wythnosol
- Cyfleoedd i wirfoddoli ar draws gwasanaethau'r Fenter
- Sesiynau sgwrsio wythnosol a misol
- Teithiau
- Clybiau darllen
- Clwb Garddio
- Nosweithiau cymdeithasol
- Cefnogaeth i unigolion ynysig a bregus
- Gŵyl Ffiliffest

Merched y Wawr

Mae gan MyW un gangen yn y sir sef Cangen Cwm Rhymni gyda 22 o aelodau. Mae ganddynt raglen amrywiol iawn o gyfarfodydd, nosweithiau

gymdeithasol, teithiau a sgysiau. Yn ystod y cyfnodau clo, mae'r Fenter wedi bod yn hwyluso cyfarfodydd dros Zoom ar ran y gangen.

Dysgwyr

Mae darparu gweithgareddau i ddysgwyr y Gymraeg wedi bod yn flaenoriaeth i'r Fenter ers y cychwyn. Erbyn hyn mae gan y Fenter nifer sylweddol o ddysgwyr sy'n dibynnu ar y Fenter am gyfleoedd i fagu hyder wrth ddefnyddio'r Gymraeg ac i gwrdd â dysgwyr eraill. Darperir boreau coffi wythnosol, Sadyrnau Siarad yn fisol a dau Glwb Darllen yn fisol. Yn ogystal trefnir nifer o ddigwyddiadau yn arbennig ar gyfer dysgwyr yn ystod y flwyddyn megis nosweithiau cwis, teithiau cerdded a chylch cinio achlysurol. Trefnir taith flynyddol er mwyn cynnig cyfle i ddysgwyr a siaradwyr Cymraeg yr ardal i ymweld ag ardal wahanol o Gymru wrth ddefnyddio'u Cymraeg. Mae'n bwysig nodi bod y Fenter wedi derbyn cefnogaeth ac ymrwymiad diffuant oddi wrth ddysgwyr y sir ers cychwyn y Fenter ac erbyn hyn mae grŵp craidd o ddysgwyr yn mynychu pob gweithgaredd a gynigir. Mae'r Fenter hefyd yn gweithio'n agos â Dysgu Cymraeg Gwent wrth lunio ei raglen o gyfleoedd i

ddysgwyr ac er mwyn sicrhau fod rhaglen amrywiol o gyfleoedd ar gael i ddysgwyr y Sir. Mae gan y Fenter rôl allweddol wrth ddarparu pont i ddysgwyr i fewn i'r gymuned cyfrwng Cymraeg lleol a chefnogaeth ar hyd y daith honno.

Mudiadau a sefydliadau eraill

- Cwmni Drama CwmNi
- Papur Bro Cwm Ni
- Grwp Dysgwyr Dan y Graig, Rhisga
- Cylch Llen Bro Elyrch
- Capeli cyfrwng Cymraeg : Bryn Seion, Ystrad Mynach; Bethel, Caerffili a Thonyfelin, Caerffili
- Côr CwmNi
- Eisteddfod y Cymoedd

Cymuned ar-lein cyfrwng Cymraeg

Rhwydwaith cymunedol arall wrth gwrs yw un nad yw'n ddaearyddol ei natur fel nodwyd uchod. Mae'n werth crybwyll arferion siaradwyr Cymraeg o safbwynt eu defnydd o'r iaith ar y we, naill ai fel cyfrwng cyfathrebu rhwng teulu a ffrindiau neu'n ehangach o safbwynt y defnydd posibl y gall y Fenter ac eraill ei wneud o gyfryngau cymdeithasol wrth gyfathrebu a hyrwyddo.

Yn ôl astudiaeth ymchwil Prifysgol Bangor *Defnyddio'r Gymraeg yn y Gymuned*, nodir bodolaeth cymuned Gymraeg ar-lein 'fel lleoliad newydd i ddefnyddio iaith a datblygu rhwydweithiau ieithyddol ehangach'.

Mae'r Arolwg Defnydd hefyd yn talu sylw i gyfryngau cymdeithasol yng nghyd-destun defnydd, gan nodi mai ychydig dros hanner y siaradwyr Cymraeg rhugl sy'n defnyddio o leiaf gymaint o'r Gymraeg a'r Saesneg wrth anfon negeseuon testun a bod rhwng 12-18 y cant o'r holl siaradwyr Cymraeg sy'n defnyddio Twitter a Facebook yn defnyddio o leiaf gymaint o'r Gymraeg a'r Saesneg.

Mae byd technoleg yn faes allweddol i hwyluso'r Gymraeg ym mhob agwedd ar fywyd. Mae'r Fenter wedi adnabod potensial cyfryngau newydd i ddenu cynulleidfaoedd Cymraeg drwy e-chlysur a defnydd o survey monkey er enghraifft i gasglu barn ar anghenion. Mae'n bwysig parhau i ymestyn dulliau cyfathrebu ymhellach ee Twitter, Snapchat ac yn y blaen gan fod sicrhau digon o opsiynau cyfathrebu yn galluogi pobl ifanc i ymateb yn well i'r hyn maen nhw'n ei ddefnyddio ac wedi arfer ag ef i gyfathrebu.

Yn ogystal, mae'r Fenter wedi datblygu darpariaeth cyfleoedd digidol sylweddol i blant a phobl ifanc ac wedi creu cymuned ar-lein cyfrwng Cymraeg lleol. Mae'r ddarpariaeth hon yn allweddol o safbwynt sicrhau bod y Gymraeg yn berthnasol i bobl ifanc ac ein bod yn medru cynnig cyfleoedd trwy gyfrwng y Gymraeg i bobl leol dilyn eu diddordebau a chysylltu â siaradwyr Cymraeg eraill.

12. Astudiaethau Perthnasol

Dadansoddiad SWOT

Cryfderau	Gwendidau
• Rheolaeth effeithiol gan ymddiriedolwyr a staff gweithgar • Gwirfoddolwyr brwd a phrofiadol • Cynrychioli anghenion lleol • Gweithio mewn partneriaeth â thrawstoriad o fudiadau a sefydliadau eraill • Aelod o rwydwaith cenedlaethol y Mentrau Iaith • Llwyddo i ddenu nawdd sylweddol yn flynyddol ar gyfer cymunedau'r sir • Datblygu gwasanaeth gofal hunangynhaliol sy'n gweithredu fel menter gymdeithasol • Creu swyddi lleol • Dealltwriaeth ddwys o natur ieithyddol y sir	• Dim digon o adnoddau i ehangu'n bellach • Diffyg adnoddau ariannol a dynol mewn rhai meysydd gweithgaredd • Diffyg cyllideb hyfforddiant • Diffyg cyllideb marchnata • Angen cryfhau proffil cyhoeddus, delwedd a dulliau marchnata a hyrwyddo • Cynnig gwasanaeth er mwyn llenwi bwlch a chwrdd ag angen heb fuddsoddiad ariannol digonol gan y corff a ddylai fod yn darparu'r gwasanaeth
Cyfleoedd	Bygythiadau
• Arian Ewropeaidd hyd 2021 • Tendrau • Gwerthu gwasanaethau • Cryfhau perthynas gydag adrannau amrywiol yr Awdurdod Lleol a Llywodraeth Cymru • Sicrhau rhagor o gytundebau lefel gwasanaeth • Partneriaethau newydd • Cydweithio ar brosiectau rhanbarthol a chenedlaethol gyda Mentrau Iaith eraill • Cronfeydd newydd ariannol • Datblygu'r gwefan a dulliau marchnata • Cynyddu nifer ein defnyddwyr	• Staff yn symud ymlaen a'r Fenter yn colli profiad, sgiliau ac arbenigedd • Cynlluniau grant yn dod i ben • Colli aelodau profiadol o'r Bwrdd Rheoli • Cystadleuaeth gynyddol am gyllid • Diffyg cefnogaeth wleidyddol yn genedlaethol ac ar lefel lleol i dwf y Gymraeg. • Lleihad yn y galw am ein gwasanaethau sy'n cynhyrchu incwm, yn arbennig Gofal Plant • Effaith COVID-19

Dadansoddiad PEST

Gwleidyddol • Dim gymaint o ffocws gwleidyddol ar effaith Brexit ar gymunedau Cymru • Ansicrwydd parhaus i ddyfodol y Gymraeg • Ffocws ar etholiad nesaf Senedd Cymru cyfleoedd a bygythiadau • Potensial am gonsensws gwleidyddol i'r Gymraeg a gweledigaeth i gyrraedd 1 miliwn o siaradwyr Cymraeg • Canlyniad etholiadau nesaf Senedd Cymru, un blaid yn arwain neu clymbleidio • Etholiadau nesaf Llywodraeth Leol • Mesur y Gymraeg 2011 – normaleiddio defnydd o'r Gymraeg • Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol • agwedd negyddol gan adrannau o Awdurdod Lleol a Llywodraeth Cymru tuag at y Gymraeg a gwaith y Fenter	Economaidd • Effaith dirwasgiad ar gymunedau Cymru • Effaith Covid-19 ar economi yr ardal. • Effaith posib o economi ardaloedd eraill y DG yn adfywio yn gyflymach nac economi Cymru • Lefel cyflogau cyfartaledd • Tlodi gwledig a trefol a newidiadau mewn mathau o dlodi h.y. cyfartaledd cyflog byw • Prisiau tai a'i fforddadwyedd • agwedd negyddol gan cyllidwyr tuag at fuddsoddi yn y Gymraeg • cyfleoedd UE i ariannu cynlluniau newydd y ystod y cyfnod byr dymor • Ansicrwydd ynghylch cyllid a rhaglenni cronfeydd strwythurol i olynu arian yr UE • Sgil effeithiau llymder, ar yr economi a gwasanaethau lleol • Cyfleoedd i fwydo mewn i raglenni economaidd rhanbarthol a'r economi sylfaenol. • Cyfleoedd i greu a datblygu mentrau economaidd a chymdeithasol
Cymdeithasol • Poblogaeth Cymru / yr ardal yn heneiddio • Effaith mewnfudo pobl hŷn ac allfudo pobl ifanc • Argaeledd arweinwyr cymunedol • Awydd yn lleol i ddefnyddio ac ymfalchïo yn y Gymraeg • Agwedd negyddol tuag at y Gymraeg • Mewnfudo gan di-Gymraeg • dim defnydd o'r Gymraeg gan siaradwyr • Amrywiaeth o fewn sefydliadau gwirfoddol a defnydd o'r Gymraeg oddi mewn iddynt • Cyfleoedd cymdeithasol • Cyfleoedd gwirfoddoli • Sut mae pobl iau yn cymryd rhan • Ffocws ar newid agweddau a dylanwad ffactorau sydd yn gysylltiedig a'i gilydd. • Dylanwad posib Covid-19 ar weithgareddau y dyfodol	Technolegol • Defnydd o dechnoleg ar draws rhychwant oedran • Cynnydd mewn cymhwysedd digidol o ganlyniad i Covid-19 • Rhwydweithiau cymdeithasol • Adnoddau sydd ar gael • Rheoliadau a cyfyngiadau megis GDPR o ran ysgogiad i gydweithio a rhannu gwybodaeth • Yr isadeiledd TG o fewn yr ardal • Sgiliau digidol - cynnydd ond bylchau mewn sgiliau digidol rhai grwpiau yn enwedig grwp oedran 50+ • Cyfle i ddatblygu mentrau newydd yn seiliedig ar dechnoleg • Defnyddio technoleg i leihau costau

5. Casgliad

Mae'r proffil hwn wedi dwyn ynghyd

- prif ystadegau siaradwyr Cymraeg yr ardal hon
- y prif ofynion statudol sy'n berthnasol i bartneriaid allweddol y Fenter
- nifer o ganfyddiadau ymchwil o safbwynt patrymau defnydd siaradwyr Cymraeg yr ardal
- canlyniadau yr arolwg a gynhaliwyd sy'n amlgu profiadau amrywiaeth o fudiadau sy'n hyrwyddo'r Gymraeg yn ystod cyfnod clo cyntaf COVID-19

Drwy edrych ar y prif negeseuon sy'n deillio o brofiadau pobl yn yr ardal ochr yn ochr â'r data swyddogol, mae anghenion sawl maes yn dod i'r amlwg:

- yr angen am fwy o gyfleoedd i bobl ifanc ddefnyddio'u Cymraeg y tu allan i'r ysgol ac ar ôl gadael yr ysgol (o faes hamdden, i fyd gwaith)
- yr angen am fwy o gyfleoedd i gynyddu hyder ac ehangu defnydd siaradwyr Cymraeg di-hyder a dysgwyr mewn sefyllfaoedd newydd
- yr angen i gyflogwyr gydnabod gwerth y Gymraeg i'w gweithleoedd a sicrhau cefnogaeth i siaradwyr Cymraeg
- yr angen i sicrhau bod y Gymraeg yn fwy amlwg yn y gymuned er mwyn hybu defnydd ehangach – yn glywadwy ac yn weladwy (er enghraifft drwy ddefnyddio bathodynau ac arwyddion iaith Gwaith).

Mae gwaith Menter Caerffili yn seiliedig ar adnabyddiaeth dda o'i chymunedau ac anghenion ei chymunedau ac mae'n meddu ar greadigrwydd a hyblygrwydd o ran mynd i'r afael â'r anghenion hynny. Mae gallu gan y Fenter i ymateb yn arloesol i anghenion lleol drwy brosiectau â phartneriaid ac ar draws sawl sector, fel y gwelir gyda Ffiliffest a chynlluniau lleol.

Agwedd arall sydd yn dod i'r amlwg yng ngwaith y Fenter yw nid ymateb i dargedau Llywodraeth Cymru yn unig mae'n gwneud, ond mae'r gweithgareddau/gwasanaethau a ddarperir gan y Fenter hefyd yn cryfhau ac yn cyfoethogi'r hyn sy'n digwydd yn statudol ar lefel leol i hybu'r Gymraeg a chreu hawliau i siaradwyr Cymraeg.

Mae angen i awdurdodau lleol a'u partneriaid ymateb i Safonau'r Gymraeg, Cymraeg 2050, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, a Mwyn na Geiriau – lluo o ofynion ynglŷn â gwella gwasanaethau a chynyddu defnydd o'r Gymraeg. Felly, ni fu amser gwell i bwysleisio pwysigrwydd, cryfder ac arbenigedd y Fenter a'i phartneriaid fel ffynhonnell o gyngor ac arweiniad.

Mae cyfle gan bartneriaid a chyrff i droi at y Fenter i gyd-gynllunio'n strategol ar draws nifer o sectorau i hybu a chynyddu defnydd o'r Gymraeg yn eu hardaloedd, gyda chyfleoedd am gydweithio ar draws sawl maes, ee:

- Addysg
- Gwasanaethau ieuenctid
- Hamdden
- Iechyd a Gofal
- Trechu tlodi
- Datblygu economaidd
- Gwaith a sgiliau
- Gwirfoddoli

Nod cynnwys y proffil hwn yw amlygu'r anghenion sy'n codi er mwyn sicrhau cynnydd yn nifer siaradwyr Cymraeg a defnydd y Gymraeg yn y cymunedau ar draws yr ardal hon. Nid at sylw'r Fenter yn unig yw'r proffil hwn. Mae'n crynhoi yr hyn sydd angen digwydd ar lefel ehangach na'r Fenter ei hun, er mwyn creu sefyllfa gryfach i'r Fenter allu parhau i ddatblygu ac ehangu ei darpariaeth yn y ffordd mwyaf strategol ac effeithiol.

Atodiad C - Strategaeth y Gymraeg Ddrafft Bwrdeistref Sirol Caerffili 2022-27

Adroddiad Ymgysylltu

Cyflwyniad a Chyd-destun

Yn unol â gofynion Safon y Gymraeg 145 o dan Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 mae gan Gyngor Caerffili [Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd 2017-2022 ar waith](#). Mae'r strategaeth yn nodi camau gweithredu i hyrwyddo'r Gymraeg, cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a'r defnydd o'r Gymraeg yn y fwrdeistref sirol.

Mae ein strategaeth bresennol yn adeiladu ar ein llwyddiannau yn y gorffennol i ddiwallu anghenion siaradwyr a dysgwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol a bodloni gofynion deddfwriaethol. Mae'r camau gweithredu yn y Strategaeth yn ystyrlon, yn briodol ac yn gyraeddadwy i bawb dan sylw ac fe'u rhennir yn chwe Maes Strategol:

1. Y Teulu
2. Plant a Phobl Ifanc
3. Cymunedau
4. Gwasanaethau Cymraeg
5. Y Gweithle
6. Seilwaith (Polisiau ac Arferion)

Gan adeiladu ar ein hymrwymiad parhaus, mae Strategaeth y Gymraeg wedi'i hadolygu a'i diweddarau ar gyfer 2022-2027. Mae'r Cyngor wedi cynnal amrywiaeth o weithgareddau casglu tystiolaeth ac ymgysylltu cyn ymgynghori i ddatblygu cyfres ddiwygiedig o gamau gweithredu o Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd ddrafft 2022-2027. Bydd y camau hyn yn ein galluogi i gynllunio sut y byddwn yn hyrwyddo'r Gymraeg ac yn hwyluso'r defnydd o'r iaith yn lleol i gynyddu'r boblogaeth sy'n siarad Cymraeg dros y pum mlynedd nesaf.

- Adolygiad o ofynion deddfwriaethol
- Adolygiad o adroddiadau a chanllawiau allanol, gan gynnwys '**Cymraeg 2050: ein cynllun ar gyfer 2021 i 2026**' Llywodraeth Cymru, a chanllawiau Comisiynydd y Gymraeg '**Safonau'n ymwneud â hyrwyddo'r Gymraeg**'
- Adolygiad o Strategaeth y Gymraeg pum mlynedd bresennol y Cyngor 2017-2022
- Dadansoddiad o setiau data lleol a chenedlaethol
- Ymgysylltu â rheolwyr darparu gwasanaethau o fewn y Cyngor
- Ymgysylltu â Fforwm Iaith Gymraeg Caerffili a Fforwm y Gymraeg mewn Addysg

Methodoleg (Yr hyn a wnaethom)

Gwnaethpwyd gwaith ymgysylltu mewn dau gyfnod penodol:

Cyfnod 1 – ymgysylltu'n anffurfiol â rhanddeiliaid i adolygu'r camau gweithredu drafft ac awgrymu gwelliannau

Cyfnod 2 – ymgynghoriad ffurfiol i geisio barn trigolion, aelodau etholedig, staff a rhanddeiliaid eraill mewn perthynas â'r camau gweithredu drafft.

Mae'r rhain i'w gweld isod:

Cyfnod 1 - Grwpiau Ffocws Rhanddeiliaid

Trafodwyd y Cynllun Gweithredu drafft o fewn y Strategaeth yn fanwl drwy nifer o drafodaethau grwpiau ffocws.

Diben y grwpiau ffocws oedd rhoi cyfle i randdeiliaid allweddol drafod y camau gweithredu drafft a amlinellwyd, nodi a oedd unrhyw beth ar goll neu a oedd angen adolygu unrhyw beth neu ei uno â gweithred arall.

Cynhaliwyd pedwar grŵp ffocws yn ystod mis Medi ac roeddent yn ymdrin â'r canlynol:

Grŵp 1 – Plant a Phobl Ifanc	Dydd Iau 16 Medi - 10:30 – 12:00
Grŵp 2 – Y Gymuned	Dydd Iau 16 Medi - 13:30 – 15:00
Grŵp 3 – Y Teulu	Dydd Llun 20 Medi - 13:30 – 15:00
Grŵp 4 – Gwasanaethau a Gweithlu'r Gymraeg	Dydd Mawrth 21 Medi - 10:30 – 12:00

Mae rhestr lawn o randdeiliaid allweddol ar gael yn **Atodiad 1**.

Mae'r dull hwn wedi helpu i nodi camau gweithredu ystyrlon i alluogi'r cyngor i gyflawni yn erbyn gofyniad Safon 145 ac yn unol â'r tair thema a amlinellir yn '**Cymraeg 2050: ein cynllun ar gyfer 2021 i 2026**', Llywodraeth Cymru, sef:

1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg
2. Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg
3. Creu amodau ffafriol - seilwaith a chyd-destun

Er mwyn galluogi pawb a oedd am roi eu barn i gymryd rhan, roedd yr holl ddogfennau ar gael yn ddwyieithog ac roedd cyfleusterau cyfieithu ar y pryd ar gael ym mhob grŵp ffocws. Anfonwyd yr wybodaeth am y grwpiau ffocws drwy wahoddiad i'r holl randdeiliaid allweddol.

Dylid nodi bod Grŵp Ffocws 3 wedi'i uno â Grŵp Ffocws 4 oherwydd niferoedd isel a bod y camau gweithredu ar gyfer y ddau Faes Strategol yn debyg.

I weld yr ymatebion a wnaed yn ystod y grwpiau ffocws, gweler **Atodiad 2**.

Y camau nesaf

Ystyriwyd canlyniadau trafodaethau'r grwpiau ffocws ochr yn ochr ag adborth gan staff a rheolwyr gwasanaethau a helpodd i lywio Cynllun Gweithredu Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd ddrafft ddiwygiedig 2022-2027, cyn cael eu hystyried yn rhan o ymgynghoriad cyhoeddus ffurfiol.

Cyfnod 2 – Ymgynghoriad Cyhoeddus

Cynhaliwyd yr ymgynghoriad ffurfiol rhwng 20 Hydref a 24 Tachwedd 2021.

Roedd yr ymgynghoriad ffurfiol yn ceisio nodi:

- A fydd y camau a amlinellir yn helpu i fodloni'r canlyniadau a fwriedir ar gyfer y Teulu, Plant a Phobl Ifanc, Cymunedau, Gwasanaethau'r Gymraeg, y Gweithle a Seilwaith (Polisiau ac Arferion)
- Rhesymau dros anghytuno ag unrhyw un o'r camau a amlinellir
- Awgrymiadau ar gyfer unrhyw gamau ychwanegol y dylid eu cynnwys i sicrhau bod effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg
- Unrhyw farn ar yr effaith y byddai'r cynllun gweithredu drafft hwn yn ei chael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei thrin yr un fath â'r Saesneg

Gellir dod o hyd i gopi o'r arolwg yn **Atodiad 3**

Er mwyn galluogi pawb a oedd am roi eu barn i gymryd rhan, roedd yr holl ddogfennau ymgynghori ar gael yn ddwyieithog ac mewn amrywiaeth o fformatau. Cafodd yr ymgynghoriad ei hyrwyddo mewn amrywiaeth o ffyrdd ac roedd ar gael ar draws ystod o lwyfannau. Holiadur ar-lein oedd y prif offeryn ymgynghori ond roedd copïau papur ar gael hefyd.

Hyrwyddwyd yr ymgynghoriad mewn amrywiaeth o ffyrdd:

- Preswylwyr a'r gynulleidfa ehangach - Er mwyn cyrraedd cynulleidfa mor eang â phosibl, amlygwyd yr ymgynghoriad ar dudalen flaen gwefan y Cyngor gyda dolen yn uniongyrchol i'r dogfennau ymgynghori ac arolwg ar-lein. Roedd fersiwn papur o'r arolwg hefyd ar gael i'w argraffu o'r Wefan neu ar gais mewn amrywiaeth o fformatau.
- Roedd copïau papur o'r arolwg ar gael yn ein llyfrgelloedd.
- Rhannwyd manylion yr ymgynghoriad drwy ffrwd Twitter a thudalen Facebook y Cyngor
- Cafodd trigolion sy'n siarad Cymraeg e-bost yn uniongyrchol drwy'r Fenter Iaith ac fe'u rhannwyd drwy grwpiau rhanddeiliaid eraill dan sylw a rhwydweithiau ehangach.
- Grwpiau rhanddeiliaid - anfonwyd e-bost yn uniongyrchol at y rhai a wahoddwyd i ymgysylltu â Chyfnod 1/a oedd yn ymwneud ag ymgysylltu â Chyfnod 1 yn ystod

wythnos gyntaf y cyfnod ymgynghori ffurfiol. Anfonwyd nodyn atgoffa yr wythnos cyn y dyddiad cau.

- Anfonwyd e-bost at feysydd gwasanaeth y Cyngor hefyd yn y dogfennau ymgynghori.

Canlyniadau

Ymatebion a phroffil yr ymatebwyr

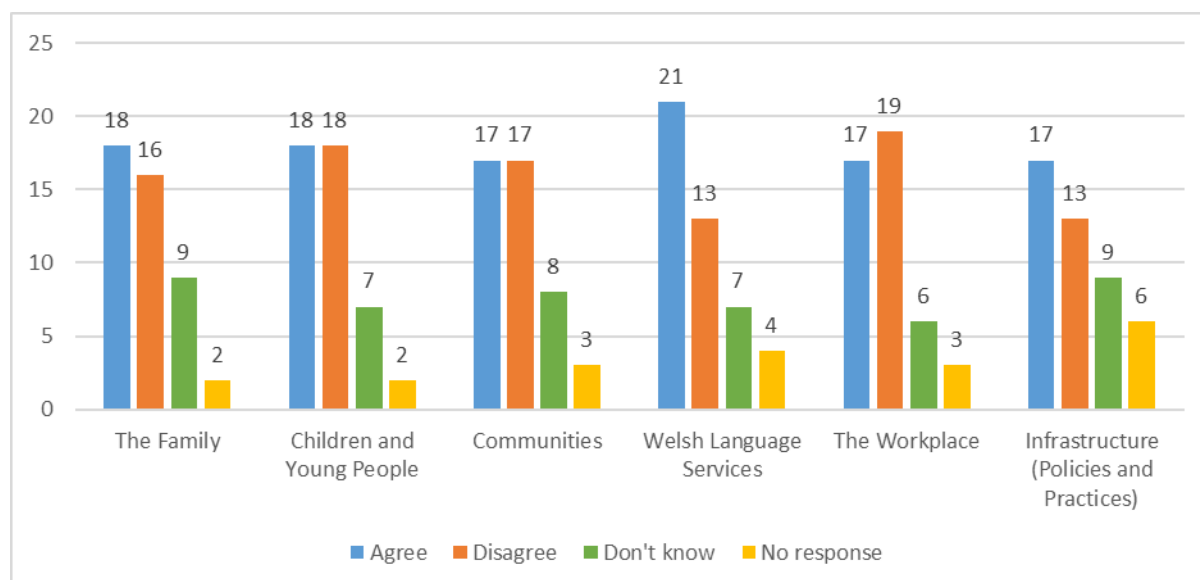
At ei gilydd, cwblhaodd 45 o ymatebwyr yr holiadur ar-lein. O'r rhain:

- Nododd 37 eu bod yn drigolion bwrdeistref sirol Caerffili
- Nododd 33 mai Saesneg oedd eu dewis iaith tra bod 4 ymatebydd yn nodi mai'r Gymraeg oedd eu dewis iaith. Dywedodd dau ymatebydd arall eu bod yn ddwyieithog (Cymraeg a Saesneg) heb unrhyw ddewis ar gyfer y naill iaith na'r llall
- Nododd 23 eu bod yn fenywod, a 17 yn ddynion
- Roedd 27 o'r rhai a ymatebodd yn 50+, roedd 12 rhwng 26 a 49 oed ac roedd dau rhwng 16 a 25 oed

Barn ymatebwyr a themâu sy'n dod i'r amlwg

Gofynnwyd i ymatebwyr nodi a oeddent yn teimlo bod y camau gweithredu a amlinellir ym mhob maes strategol yn helpu i fodloni'r canlyniad a fwriadwyd ar gyfer y teulu, plant a phobl ifanc, cymunedau, gwasanaethau Cymraeg, y gweithle a seilwaith (polisiâu ac arferion). Roedd safbwyntiau cymysg mewn perthynas â phob maes fel y dangosir yng Ngraff 1. Roedd ychydig mwy o bobl yn cytuno nag yn anghytuno â'r camau gweithredu ar gyfer y teulu, gwasanaethau Cymraeg a seilwaith ond roedd y gwrthwyneb yn wir ar gyfer plant a phobl ifanc, cymunedau a'r gweithle.

Graff 1: A yw'r camau a amlinellir yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir?

Rhesymau dros anghytuno ag unrhyw gamau gweithredu a amlinellir

Gofynnwyd i'r ymatebwyr amlinellu eu rhesymau dros anghytuno ag unrhyw un o'r camau a amlinellwyd ac fe'u crynhoir isod.

Sylwadau cyffredinol

- Targedau afrealistig ar gyfer yr amserlen.
- Nid wyf yn anghytuno fel y cyfryw, gan fod unrhyw ymdrechion i gefnogi a hyrwyddo'r Gymraeg i'w canmol, ond credaf fod angen rhoi mwy o ystyriaeth i'r ffordd y gellir cyflawni rhai o'r camau hyn yn realistig.
- Cyfeiriodd nifer o sylwadau at y ffaith bod bwrdeistref Caerffili yn ardal Saesneg ei hiaith yn bennaf

Y Teulu

- Angen ymgysylltu â rhieni newydd yn gynharach (e.e. pecyn babanod gyda babanod newydd-anedig) gan fod llawer yn cael eu hannog i beidio â dewis addysg cyfrwng Cymraeg gan ofni na fyddant yn gallu helpu eu plentyn.
- Ni fydd unrhyw faint o hyrwyddo'n helpu i ddenu siaradwyr Cymraeg newydd os nad oes ganddynt ddiddordeb yn y lle cyntaf. Mae angen i chi hyrwyddo'n gynharach e.e. grwpiau babanod/grwpiau chwarae ac ati.

Plant a Phobl Ifanc

- Nid yw'r strategaeth a amlinellir fel petai'n wahanol iawn i'r strategaeth gyfredol
- Bydd pobl yn parhau i ddefnyddio eu hiaith gyntaf yn y cartref ac yn y gwaith ac mae'n hysbys bod plant ysgol yn rhoi'r gorau i ddefnyddio'r Gymraeg wrth giât yr ysgol neu pan fyddant y tu hwnt i glyw eu hathrawon. Nid oes dim yn y strategaeth fel petai'n debygol o newid hyn

Cymunedau

- Er bod rhai bwriadau da yn y flaenoriaeth strategol hon, megis gwella mewnbwn a darpariaeth y Gymraeg yn ystod digwyddiadau mawr fel y Caws Mawr, marchnadoedd Nadolig, ac ati, er mwyn i unrhyw ran o hyn weithio mae angen hybu ymwybyddiaeth yn aruthrol i bobl hyd yn oed wybod y gallant ddefnyddio'r Gymraeg o fewn y fwrdeistref ac na fydd hyn ynddo'i hun yn rhwystr.

Gwasanaethau Cymraeg

- Nid yw nifer y cwynion sy'n ymwneud â diffyg cydymffurfio yn golygu llawer os nad yw pobl hyd yn oed yn gwybod pa gydymffurfiaeth sydd ei hangen; sut y byddant yn gwybod os nad yw'n cael ei gadarnhau? Rhaid i'r adroddiad blynyddol ar gydymffurfio â safonau'r Gymraeg fod yn fwy amlwg, a chael ei hyrwyddo'n ehangach - fersiwn ffeithlun efallai, neu fersiwn wedi'i gwtogi ar gyfer y wefan sy'n wynebu'r cyhoedd? Mae gan siaradwyr Cymraeg yn arbennig ddiddordeb yn y pethau hyn

Y Gweithle

- Nid yw'r strategaeth a amlinellir yn dangos methodoleg fonitro o fewn gweithleoedd ac er fy mod am weld mwy'n defnyddio'r iaith, nid yw'r strategaeth yn dangos cymorth ariannol, yn enwedig i fusnesau bach iawn

Seilwaith (Polisiau ac Arferion)

- Mae hwn yn faes hanfodol bwysig sy'n sail i holl swyddogaethau eraill y Cyngor. Yn anffodus, mae'r Gymraeg yn aml yn cael ei hystyried yn "ychwanegiad" wrth ystyried meysydd gwaith newydd neu wrth adolygu polisiau a gweithdrefnau. *Rhaid* iddi

ddod yn rhan o'r broses gynllunio gychwynnol ar gyfer unrhyw brosiect, nid yn unig o ran ei wneud yn ddwyieithog, ond o ran sut y gall gefnogi'r Gymraeg yn ystyrllon.

Camau Gweithredu Ychwanegol a nodwyd

Nododd yr arolwg nifer o gamau ychwanegol y dylid eu hystyried i'w cynnwys yn y cynllun gweithredu fel y nodir isod:

Sylwadau cyffredinol

- Dydw i ddim yn gweld dim i helpu dysgwyr Cymraeg i fod yn hyderus wrth siarad a defnyddio'r hyn a ddysgwyd ganddynt
- Camau i bontio'r bwlch rhwng Cymraeg achlysurol a Chymraeg llenyddol i ddysgwyr gael mwy o afael ar strwythur sylfaenol yr iaith na'r patrymau lleferydd arferol (ond hanfodol) a addysgir ar gyrsiau dysgwyr cynnar.
- Dim sôn am agor mwy o ysgolion Cyfrwng Cymraeg a diffyg recriwtio siaradwyr Cymraeg yn benodol i'r cyngor. Mae annog yn lle gorfodi yn golygu na fydd llawer o gwmnïau'n defnyddio'r Gymraeg.
- Bydd yr iaith yn fwy gweladwy ond nid yw hynny'n golygu y gellir ei defnyddio ymhellach mewn bywyd cyhoeddus os nad yw'r rhai sy'n gweithio gyda'r cyhoedd yn siarad yr iaith.
- Gobeithio y bydd mwy o bobl yn dysgu'r iaith ac yn ei defnyddio!
- Gobeithio y bydd yn rhoi'r hyder i bobl ddefnyddio'r Gymraeg mewn ystod ehangach o sefyllfaoedd. Gobeithiwn hefyd y cânt eu derbyn yn gadarnhaol bob amser hyd yn oed os na all y sawl y siaradir ag ef siarad Cymraeg

Y Teulu

- O ran grwpiau rhieni a babanod, er enghraifft, dylid cyflwyno'r Gymraeg fesul dipyn ac yn aml yn hytrach na grŵp Cymraeg /Saesneg yn unig, er mwyn i rieni ddod i arfer â'r Gymraeg gan bwyll heb gael eu llethu na'u dychryn. Dylid cynnig gwersi Cymraeg i rieni mewn grwpiau bach fel dosbarthiadau nos yn hytrach na grwpiau mawr i fagu hyder yn dysgu a siarad Cymraeg.

Plant a Phobl Ifanc

- Mae'r maes plant a phobl ifanc yn gynhwysfawr iawn ond mae fel petai'n anelu at yr hyn y gall y Cyngor Corfforaethol ei wneud, nid yr hyn y gall Addysg ei hun ei wneud. Mae'r blynyddoedd cynnar yn faes sy'n destun cryn drawsnewid, felly efallai y bydd cyfleoedd yma i ehangu. Er enghraifft, gallai Llywodraeth Cymru ymweld â disgyblion hŷn i ddweud wrthynt am gyfleoedd i weithio drwy gyfrwng y Gymraeg o ran canllawiau gyrfa, er gallai gwmpasu 2.3
- Plant: Agor mwy o ysgolion cyfrwng Cymraeg i normaleiddio addysg cyfrwng Cymraeg. Ar hyn o bryd mae un ysgol uwchradd ledled y sir.
- Dylid rhoi mwy o bwyslais ar faterion Hanes Cymru yn y ffordd y cyflwynir Hanes mewn Ysgolion. Gwelsom yn y ffordd y dysgir hanes Prydain yn draddodiadol fod angen iddo edrych yn wahanol efallai, a'i fod yn cael ei ailystyried yn hynny o beth, ar y ffordd y mae Gwladychiaeth a gweithredoedd yn y gorffennol wedi cael effaith andwyol ar lawer o grwpiau lleiafrifol

Cymunedau

- Creu ardaloedd mewn cymunedau lle anogir defnyddio'r Gymraeg ac mae ystod o lefelau yn bresennol i gefnogi dysgwyr

Gwasanaethau Cymraeg

- Byddai tudalen we bwrpasol ar gyfer pob peth Cymraeg yn ddefnyddiol. Gallai hyn gynnwys eitemau newyddion, dolenni i ddogfennau strategol, digwyddiadau, neu gyfleoedd i bobl gymryd rhan mewn cefnogi a hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y fwrdeistref

Y Gweithle

- Gallai'r gweithle gynnwys cyfleoedd mwy anffurfiol fel 'caffi amser cinio' neu gyfarfod cinio' Cymraeg, ar ôl gwaith, neu gyfleoedd cymdeithasol i annog agwedd hwyliog, anffurfiol gan y bydd llawer ohono'n ymwneud â 'chydymffurfio' â'r safonau, felly gallai rhywbeth sy'n awgrymu ei bod yn hwyl fod yn fwy ysgogol na'r neges 'mae'n rhaid i chi'.
- Ddim yn siŵr i mi weld unrhyw beth yn y llwyth o wybodaeth am bosibilrwydd addysgu Cymraeg yn y gweithle yn benodol ynghylch yr eirfa sydd ei hangen ar gyfer y swydd dan sylw ac unrhyw rolau sy'n wynebu'r cyhoedd.
- A ddylid cael rhywbeth ynghylch hyrwyddo defnyddio'r Gymraeg mewn gwasanaethau cwsmeriaid yn y sector preifat e.e. drwy'r Fforwm Busnes? A yw busnesau lleol yn hysbysebu eu bod yn gallu rhyngweithio â chwsmeriaid drwy gyfrwng y Gymraeg, a yw siopau lleol yn amlygu'r ffaith bod ganddynt staff sy'n siarad Cymraeg er enghraifft.

Effeithiau ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg

Cafwyd nifer o sylwadau mewn perthynas â sut y bydd y cynllun yn effeithio ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a sut y gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu liniaru effeithiau negyddol. Crynhoir y rhain isod.

- Un broblem barhaus yw disgyblion yn peidio â defnyddio'r Gymraeg ar ôl gadael addysg Gymraeg. Mae pobl yn aml yn colli'r iaith. Mae angen annog pobl sy'n gadael yr ysgol i gefnogi mentrau ar ôl ysgol/prifysgol i helpu disgyblion ifanc a dysgwyr a chadw eu Cymraeg eu hunain yn fyw
- Gobeithio y gall unrhyw beth sy'n ceisio cefnogi a hyrwyddo'r Gymraeg gael effaith gadarnhaol yn unig ar sgiliau a defnydd yr iaith yn y fwrdeistref. Fy mhrif bryder yw gweithredu'r cynllun gweithredu yn barhaus. Mae'n cymryd llawer o ymdrech a gwaith i barhau i hyrwyddo, cefnogi a chynnwys y Gymraeg mewn rhanbarth sy'n draddodiadol yn llai Cymraeg ei iaith.
- Sicrhau bod y deunyddiau a gynhyrchir yn hygyrch i bawb
- Annog mwy o bobl i wisgo bathodynau iaith Gwaith i ddangos i eraill eu bod yn gallu siarad Cymraeg.
- Annog busnesau sydd â siaradwyr Cymraeg i gyfarch pobl yn Gymraeg

- Bydd sicrhau bod grwpiau ar gyfer ymarfer siarad ar gael yn rhwydd yn helpu dysgwyr o bob lefel; mae'n debyg mai diffyg hyder i siarad yw un o'r problemau mwyaf i ddysgwyr. Rwy'n gwybod fy mod yn ddysgwr.
- Bydd yn dda i fwy o bobl ddysgu'r Gymraeg a'i bod yn cael ei defnyddio llawer mwy.
- Gobeithio y bydd yn cynyddu lleoedd lle siaredir y Gymraeg, yn cynnal yr iaith i lawer a'i dysgodd yn yr ysgol ac yn normaleiddio ei defnydd o fewn y gymuned.
- Mwy o bobl yn y cymunedau yn ymwybodol o'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg yn ogystal â Saesneg
- Drwy ddilyn y cynllun gweithredu, bydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili yn sicrhau mwy o gyfleoedd i bobl ddefnyddio eu Gymraeg. Drwy ddangos arweiniad clir a chryf i'r Gymraeg wrth weithio ar brosiectau ar y cyd â sefydliadau partner, gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol y strategaeth.
- Mae'r cynllun gweithredu yn dda iawn, yn gynhwysfawr ac os gellir ei gyflenwi bydd yn gwneud gwahaniaeth a bydd yn helpu i ehangu'r iaith. Fodd bynnag, gallai rhai effeithiau i'r rhai nad ydynt yn siarad Gymraeg gynnwys teimlo dan fygythiad neu brinder cyfleoedd yn y farchnad swyddi i beidio â siarad Gymraeg, felly mae'n bwysig dod â'r rhai nad ydynt yn siarad Gymraeg i mewn, mewn ffordd sy'n annog ac nid yn 'cydymffurfio'.
- Mae angen gwaith ar rai o'r mesurau gan nad ydynt o reidrwydd yn adlewyrchu'r hyn yr ydych yn ceisio'i gyflawni. Er enghraifft, byddai rhai mesurau o fath arolwg ansoddol ynghylch a yw pobl yn teimlo'n fwy hyderus wrth ddefnyddio'r Gymraeg ac wedi mwynhau digwyddiadau yn hytrach na rhif yn rhoi darlun ehangach o lwyddiant

Sut y gellid newid y cynllun drafft i gynyddu effeithiau cadarnhaol ar ddefnyddio'r Gymraeg

Ceir crynodeb isod o sylwadau sy'n ymwneud â sut y gellid gwella'r cynllun er mwyn cynyddu effaith gadarnhaol ar ddefnyddio'r Gymraeg:

- Y dylai'r cynllun gweithredu fod yn hyblyg, ac os bydd angen newidiadau, gellir gwneud y rhain yn ystod oes y strategaeth bresennol, yn hytrach nag aros am yr adolygiad.
- cydnabyddiaeth bod hwn yn gynllun hirdymor
- Cael mwy o gyrsiau am ddim ar gael i bobl
- Credaf fod angen llawer o gyfleoedd i ddysgwyr ddod at ei gilydd i ymarfer siarad a gwrando ar y Gymraeg. Yna, pan fyddant yn hyderus gallant ddefnyddio'r iaith yn eu bywyd pob dydd.
- Mae angen mwy o bwyslais ar gyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destun cymdeithasol.
- Ymgyrch o bosib i ddangos manteision cael dwy iaith. Busnes diwylliant teulu treftadaeth lle bynnag y daethoch oddi yno'n wreiddiol. Efallai tynnu sylw at ddefnydd arloesol o'r Gymraeg neu deuluoedd sydd wedi dysgu Gymraeg gyda'i gilydd neu sut mae busnesau'n defnyddio'r Gymraeg gyda chwsmeriaid.
- Dechrau cydweithio ag ysgolion cyfrwng Gymraeg a Saesneg fel y byddai pob ysgol yn y pen draw yn sgwrsio yn Saesneg ac yn Gymraeg yn gyfartal ac ni fydd angen ysgolion

gwahanol gyfrwng gyda blaenoriaethau sy'n cystadlu â'i gilydd. Byddai hyn yn golygu cyllid cyfartal.

- Mae'r Gymraeg yn cael ei defnyddio'n fwy lleol nag o'r blaen gan ein bod yn siarad Saesneg yn bennaf. Drafft yn rhoi mwy o gyfleoedd i bobl ddysgu'r Gymraeg a gobeithio mwy o fynediad i gyflogaeth sy'n gofyn am siaradwyr Cymraeg
- gweler uchod. Mae'r ymateb i'r rhai sy'n ceisio cyfathrebu yn Gymraeg yn hollbwysig
- Mae digon o gamau cadarnhaol yn y cynllun gweithredu, nid ydych am newid nac ychwanegu unrhyw beth.
- Sicrhau bod addysg cyfrwng Cymraeg ar gael yn rhwydd ac yn lleol. Sicrhau staff dwyieithog wrth ddarparu gwasanaethau fel nad oes angen unrhyw siaradwr Cymraeg.

Y camau nesaf

Bydd canlyniadau'r ymgynghoriad yn cael eu hystyried a chaiff y Cynllun Gweithredu drafft ei ddiwygio yn unol â hynny cyn i fersiwn ddiwygiedig derfynol o Strategaeth y Gymraeg y Cyngor ar gyfer 2022-2027 gael ei chymeradwyo gan y Cabinet ym mis Mawrth 2022.

Diwygiadau a wnaed i'r cynllun gweithredu yn seiliedig ar farn ymatebwyr:

Ychwanegu Prifysgol De Cymru fel sefydliad partner

Cam Gweithredu 1.7 – cynnwys hyrwyddwyr a llysgenhadon iaith ar draws sefydliadau partner

Cam Gweithredu 2.1 – cynnwys pob sefydliad partner

Cam Gweithredu 2.6 – cynnwys gwirfoddoli a Gofalu am Gaerffili

Cam Gweithredu 2.8 – Wedi'i aralleirio i: *Datblygu tudalen we ar wefan y Cyngor gyda dolenni i'r holl sefydliadau partner a DEWIS a'r holl adnoddau sydd ar gael.*

Cam Gweithredu 2.10 – cynnwys hyrwyddwyr a llysgenhadon iaith ar draws sefydliadau partner

Cam Gweithredu 2.11 – wedi ychwanegu'r testun canlynol: *Cysylltu â chyflenwi Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a'r Siarter Iaith ac arweinwyr ysgolion Cymraeg i Blant.*

Cam Gweithredu 2.13 – pwyslais ar weithio'n rhanbarthol i ddatblygu gwahanol ddulliau o gyfathrebu negeseuon cadarnhaol am y Gymraeg i flynyddoedd 5, 6, 7, 8, 9, 10 ac 11.

Cam Gweithredu 2.14 – pwyslais ar weithio'n rhanbarthol.

Cam Gweithredu 3.1 – ehangu testun i ddweud *ar draws yr holl sefydliadau partner.*

Cam Gweithredu 3.2 – aralleirio i ddweud: *Annog a chefnogi busnesau lleol i ddefnyddio mwy o Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau, gan gynnwys dosbarthu a hyrwyddo arddangos arwyddion, bathodynau neu laniardau iaith Gwaith i annog siaradwyr a dysgwyr Cymraeg i gael at wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.*

Cam Gweithredu 3.5 – ehangu testun i gynnwys: *a datblygu cyfleoedd lle mae bylchau.*

Cam Gweithredu 3.7 – testun wedi'i uno â Cham Gweithredu 3.2.

Cam Gweithredu 3.7 – ychwanegu testun: *Hyrwyddo cyrsiau Cymraeg i ffoaduriaid.*

Cam Gweithredu 3.8 – ehangu testun i gynnwys *gweithio'n rhanbarthol a hefyd Datblygu Digwyddiad 'y Glas' a pheycyn gwybodaeth i rieni sy'n anfon eu plant i'r ysgol Gymraeg am y tro cyntaf.*

Cam Gweithredu 3.9 – Cam Gweithredu Newydd: *Gweithio ar sail ranbarthol i fynd ati i hybu ymwybyddiaeth y cyhoedd am yr iaith Gymraeg, gan gynnwys pam ein bod yn gwneud hynny, hawliau siaradwyr Cymraeg i gael nwyddau a gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg, a byw eu bywyd dyddiol drwy gyfrwng y Gymraeg.*

Cam Gweithredu 3.9 – Cam Gweithredu Newydd: *Gweithio gyda Chlwb Busnes Caerffili i hybu ymwybyddiaeth busnesau lleol am y cyfleoedd a'r adnoddau sydd ar gael iddynt ddarparu gwasanaeth Cymraeg.*

Cam Gweithredu 4.2 – *cynnwys gweithio mewn partneriaeth.*

Cam Gweithredu 4.6 – *nodi Cynllun Cydnabod Staff y Cyngor.*

Cam Gweithredu 5.3 – *pwyslais ar gweithio'n rhanbarthol.*

Cam Gweithredu 5.8 – Cam Gweithredu Newydd: *Y Cyngor a sefydliadau partner i gynnal archwiliad o sgiliau ieithyddol eu staff i ddeall pa gapasiti sydd ar gael. Cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth pe bai unrhyw fylchau'n cael eu nodi.*

Cam Gweithredu 5.9 – Cam Gweithredu Newydd: *Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu canllaw arfer da ar sut i ddefnyddio'r Gymraeg yn effeithiol e.e. cyfarchion dwyieithog ar ddechrau cyfarfodydd ac ati.*

Cam Gweithredu 5.10 – Cam Gweithredu Newydd: *Sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried a'i chynnwys yn rhan o unrhyw broses ymsefydlu ar gyfer dechreuwr newydd.*

Cam Gweithredu 5.11 – Cam Gweithredu Newydd: *Datblygu Strategaeth Sgiliau Ieithyddol i gefnogi ymrwymiad y cyngor i'r Gymraeg a gweithredu Safonau'r Gymraeg.*

Cam Gweithredu 5.13 – Cam Gweithredu Newydd: *Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu cyfleoedd i siaradwyr a dysgwyr Cymraeg ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg mewn lleoliad anffurfiol, fel caffi amser cinio, boreau coffi ac ati.*

Atodiadau:

Atodiad 1: Rhestr o Randdeiliaid Ymgysylltu Cyfnod 1

Atodiad 2: Nodiadau grwpiau ffocws rhanddeiliaid (Cyfnod 1)

Atodiad 3: Arolwg Ymgynghoriad Ffurfiol Cyfnod 2

Atodiad 4: Crynodeb o sylwadau o'r arolwg (Cyfnod 2)

Cam 1 – Ymgysylltu trwy Grwpiau Ffocws Rhestr Rhanddeiliaid

1.	B I P Aneurin Bevan
2.	Blynyddoedd Cynnar
3.	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
4.	Cefnogi Pobl
5.	Clwb Busnes Caerffili
6.	Coleg Cymraeg Cenedalethol
7.	Coleg Gwent
8.	Coleg y Cymoedd
9.	Cymraeg i Blant
10.	Cymraeg i Oedolion Gwent
11.	Cynghorau Tref a Chymuned
12.	Cynghrowyr
13.	Gwasanaeth Addysg
14.	Gwasanaeth Cyflawni Addysg
15.	Gwasanaeth Ieuenctid Caerffili
16.	Gwasanaeth Hamdden a Pharciau
17.	Gwasanaeth Lleoliadau
18.	Gyrfa Cymru
19.	Heddlu Gwent
20.	Helo Blod
21.	Menter Iaith Caerffili
22.	Mudiad Meithrin
23.	Pob Maes Gwasanaeth CBSC
24.	Pob Ysgol CBSC
25.	Prifysgol De Cymru
26.	Y Rhwydwaith Rhieni
27.	Y Sector Wirfoddol – CMGG
28.	Yr Urdd

Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili

Strategaeth y Gymraeg Pum Mlynedd 2020-24

Nodiadau Grwpiau Ffocws Rhanddeiliaid

Barn yr ymatebwyr

Amlygodd yr ymatebion o drafodaethau'r grŵp ffocws nifer o welliannau i'w gwneud i'r cynllun gweithredu drafft cyn ymgynghori'n ffurfiol â'r cyhoedd.

Grŵp Ffocws 1 a 3

Maes Strategol 1 – Y Teulu a Maes Strategol 2 – Plant a Phobl Ifanc

Beth mae rhanddeiliaid allweddol yn credu y dylem ei wneud:

- Angen gwneud archwiliad o'r ddarpariaeth gofal plant – Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg
- Archwiliad o wasanaethau, cyfleoedd sy'n cael eu cynnig ar hyn o bryd gan sefydliadau partner a meysydd gwasanaeth y cyngor
- Bydd llyfrgelloedd yn edrych ar ddarparu sesiynau Cymraeg i Blant
- Bod yn benodol ynghylch amserlenni yn erbyn pob cam gweithredu a pha sefydliadau partner sy'n ymwneud â phob un
- Ychwanegu Prifysgol De Cymru at y rhestr o sefydliadau partner
- Mae Coleg y Cymoedd yn darparu cyfleoedd i fyfyrwyr sy'n siarad Cymraeg p'un a ydynt yn gysylltiedig â chwrs ai peidio ac yn eu gwneud yn ymwybodol o weithgareddau, cyrsiau a chyfleoedd gwaith cyfrwng Cymraeg
- Cysylltu â phrifysgolion a cholegau addysg bellach i gadw a datblygu sgiliau Cymraeg myfyrwyr – nod terfynol
- Cynnwys gwirfoddoli yng Ngham Gweithredu 2.6
- Mae'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd yn symud i DEWIS – mae'r holl bartneriaid yn gysylltiedig.
- Datblygu tudalen we gyda dolenni i'r holl sefydliadau partner fel bod gwybodaeth am bob un yn hawdd ei chyrraedd.
- Cynnwys dolenni ar y dudalen we i adnoddau defnyddiol h.y. podlediadau, astudiaethau achos, adnoddau
- Mewn Llyfrgelloedd rydym yn defnyddio Borrow Books sy'n llwyfan i Gymru gyfan o straeon llyfrau a digidol i bobl gael at gynnwys cyfrwng Cymraeg
- Datblygu Hyrwyddwyr y Gymraeg – defnyddio neu gysylltu â Chysylltwyr Cymunedol neu'r Hyrwyddwyr Rhieni sydd eisoes yn bodoli
- Mae gan y Coleg Cymraeg Cenedlaethol hyrwyddwyr hefyd – cysylltu â'r sefydliad
- Diwygio geiriad Cam Gweithredu 2.11 i gynnwys cysylltu â hyrwyddwyr iaith a llysgenhadon y Siarter Iaith a Chymraeg i Blant, sydd hefyd yn cysylltu â Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg

- Hyrwyddo neg eseuon cadarnhaol am y Gymraeg i flynyddoedd 5, 6, 7, 8, 9, 10 ac 11 gan weithio'n rhanbarthol gyda gwahanol bartneriaid, defnyddio astudiaethau achos a chreu podlediadau gyda'r colegau addysg bellach
- Canolbwyntio ar brosiectau penodol a phwy fydd yn gyfrifol am eu harwain a chyflawni arnynt
- Mae llwybr gyrfa clir a syml i bobl ifanc weld pa ddewisiadau sydd ganddynt yn bwysig iawn

Grŵp Ffocws 2

Maes Strategol - 3 Y Gymuned

Beth mae rhanddeiliaid allweddol yn credu y dylem ei wneud:

- Bydd unrhyw staff sy'n gweithio yn y sector gofal plant yn cael gwybod am brosiect Hyder a gynhelir gan Fenter Iaith Caerffili a'r Ffordd i Ddwyeithrwydd – cysylltu
- Mae bron pob swydd wrth recriwtio yn gofyn am sgiliau Cymraeg yn ddymunol
- Angen cynnal archwiliad sgiliau iaith Gymraeg o'r gweithlu i ddeall capasiti a recriwtio yn seiliedig ar angen a bodloni'r gofynion
- Mae'r galw am wasanaethau Cymraeg yn isel ond mae angen i bobl wybod bod y gwasanaethau yno i ofyn amdanynt/cael atynt yn Gymraeg
- Gellid dechrau drwy osod safon bod yn rhaid rhoi cyfarchiad dwyieithog ym mhob cyfarfod dim ond i gadw'r Gymraeg ym meddyliau pawb
- Heriau recriwtio yn gyffredinol
- Mae'n ofynnol ar draws holl wasanaethau'r cyngor i recriwtio staff sy'n siarad Cymraeg
- Angen archwiliad a Strategaeth Sgiliau Iaith – Blwyddyn 1 y strategaeth fyddai yn cynnal yr archwiliad o sgiliau iaith Gymraeg ac adeiladu ar hwnnw
- Mae angen sesiynau Hyfforddi a Sefydlu ar gyfer staff sy'n cynnwys ymwybyddiaeth o'r Gymraeg
- Gwneud gweithwyr newydd yn ymwybodol o'r Gymraeg a'r gofynion i gydymffurfio â'r Safonau
- Angen hyfforddiant iaith Gymraeg sydd wedi'i deilwra i fodloni gofynion y rôl
- Angen trawsnewid y sefyllfa bresennol gyda sesiynau ymwybyddiaeth o'r Gymraeg, y broses sefydlu, y Cyngor i gyfleu neges gliriach o'i ymrwymiad i'r Gymraeg fel bod pawb yn ymwybodol
- Hybu ymwybyddiaeth rheolwyr am eu dyletswydd i godi sgiliau Cymraeg o fewn eu timau/meysydd
- Mae ar staff sydd â sgiliau Cymraeg ofn datgan a phanig am y disgwyliadau
- Angen edrych ar ddisgrifiadau swydd – dwyieithog a nodi'n glir ofynion/lefelau sgiliau Cymraeg
- Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent i ymrwymo i'r Gymraeg – lefel yr ymrwymiad

Grŵp Ffocws 4**Maes Strategol 4 – Gwasanaethau Cymraeg, Maes Strategol 5 – Y Gweithle a Maes Strategol 6 – Seilwaith (Polisiau ac Arferion)****Beth mae rhanddeiliaid allweddol yn credu y dylem ei wneud:**

- Anodd i staff sy'n gweithio ym maes ieched ar hyn o bryd wisgo laniard i ddangos sgiliau iaith oherwydd pandemig Covid a rheoli heintiau
- Angen cynnal archwiliad o sgiliau Cymraeg mewn meddygfeydd lleol
- Weithiau nid yw pobl yn gwisgo bathodyn neu laniard am nad ydynt yn teimlo'n hyderus gyda'u sgiliau iaith
- Angen cydweithio â sefydliadau partner i wisgo bathodyn a laniard lle bo'n bosibl – ymgyrch hyrwyddo y gellir ei defnyddio ar draws gwahanol sectorau a all hefyd edrych ar asesu lefelau sgiliau
- Un prosiect posibl allai fod creu cyfeirlyfr digidol o sefydliadau a busnesau sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg a'i roi ar DEWIS. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan eisoes wedi dechrau archwiliad a chyhoeddodd Menter Iaith Caerffili gyfeirlyfr rai blynyddoedd yn ôl y mae angen ei ddiweddarau
- Edrych efallai ar brosiect grant cyfalaf i adfywio Llyfrgell Rhymni ac edrych ar gyflenwad llyfrau Cymraeg a'r ddarpariaeth Gymraeg yn y llyfrgell fel rhan o'r prosiect
- Mae Menter Iaith Caerffili yn awyddus i weithio'n agosach gyda llyfrgelloedd i ddatblygu gweithgareddau o fewn y lleoliadau hyn
- Bydd Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan a Heddlu Gwent yn edrych ar sut y gallant gael presenoldeb yn Ffiliwest a chyfle i hyrwyddo negeseuon cadarnhaol am weithio drwy gyfrwng y Gymraeg. Ystyried sut y gall gwasanaethau'r Cyngor gymryd rhan hefyd
- Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan – mae angen edrych ar ddatblygu Strategaeth Sgiliau Ieithyddol ac yna cynnal archwiliad o allu sgiliau Cymraeg y gweithlu
- Angen uno Cam Gweithredu 3.2 a 3.7
- Mae cyrsiau ar gyfer ffoaduriaid ar gael yn addysgu Cymraeg iddynt – mae angen hyrwyddo hyn gyda'r teuluoedd rydym yn ymwneud â nhw
- Beth am gynnal Wythnos y Glas i rieni di-Gymraeg sy'n anfon eu plant i ysgolion cyfrwng Cymraeg? Gellid defnyddio fideos i gyflwyno pob sefydliad, cyfleoedd sydd ar gael iddynt, cyrsiau fel y gallant ddysgu Cymraeg, adnoddau a chymorth
- Angen edrych ar brosiectau bach sy'n ategu'r camau gweithredu yn y Strategaeth Pum Mlynedd, y Strategaeth Mwy na Geiriau a Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg.

Arolwg Yr Ymgynghoriad Ffurfiol

Strategaeth Gymraeg Ddrafft 2022-2027 Cynllun Gweithredu

Ymgynghoriad Cam 2

Mae'n ofynnol i Gyngor Caerffili ddatblygu Strategaeth Gymraeg Pum Mlynedd yn unol â gofynion Safon Iaith Gymraeg 145 o dan Reoliadau Safonau Iaith Cymru (Rhif 1) 2015. Nod y strategaeth yw nodi camau gweithredu ar sut yr ydym yn bwriadu hyrwyddo'r Gymraeg, cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a defnydd y Gymraeg yn y fwrdeistref sirol.

Yn ddiweddar, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei **Rhaglen Waith newydd ar gyfer Cymraeg 2050**: <https://llyw.cymru/cymraeg-2050-ein-cynllun-ar-gyfer-2021-i-2026>. Nod y strategaeth genedlaethol yw cyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 a dyblu defnydd dyddiol o'r Gymraeg erbyn 2050. Er mwyn gwireddu'r weledigaeth, mae Cymraeg 2050 yn seiliedig ar dair thema strategol:

1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg
2. Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg
3. Creu amodau ffafriol - seilwaith a chyd-destun

Yn dilyn grwpiau ffocws diweddar gyda sefydliadau partner allweddol, rydym nawr am gynnal ymgynghoriad cam 2 i ofyn am eich barn ar y set o gamau drafft a nodir yn y cynllun gweithredu drafft. I weld y cynllun gweithredu drafft ewch i <https://www.caerffili.gov.uk/cymerwchran/ymgynghoriadau> neu gofynnwch am gopi papur yn eich llyfrgell leol.

Bydd yr arolwg ond yn cymryd ychydig funudau i gwblhau a'r dyddiad cau yw **Dydd Mercher 24 Tachwedd 2021**.

Ar ôl i'r holl ymatebion gael eu casglu byddwn yn eu defnyddio i nodi a oes unrhyw gamau y mae angen eu hadolygu neu unrhyw gamau newydd y dylid eu cynnwys. Bydd y strategaeth yn cael ei chymeradwyo erbyn 31 Mawrth 2022.

Sut rydyn ni'n defnyddio'ch gwybodaeth bersonol:

Bydd y wybodaeth rydych chi'n ei darparu yn cael ei defnyddio gan y maes gwasanaeth sy'n berthnasol i'r ymgynghoriad / arolwg yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili. Bydd y safbwyntiau a fynegir yn cael eu casglu gyda'i gilydd a'u defnyddio i gynhyrchu adroddiad cryno. Yn dibynnu ar gwmpas / natur yr arolwg / ymgynghoriad, defnyddir yr adroddiad cryno i werthuso ac ailfodelu gwasanaethau / blaenoriaethau ac ati. Ni fyddwn yn cadw'ch barn mewn ffordd a fydd yn eich adnabod am fwy o amser nag sy'n angenrheidiol.

Mae gennych nifer o hawliau mewn perthynas â'r wybodaeth sydd gennym amdanoch chi, gan gynnwys yr hawl i gael gafael ar eich gwybodaeth a'r hawl i gwyno os ydych chi'n anhapus â'r ffordd y mae'ch gwybodaeth yn cael ei phrosesu. I gael rhagor o wybodaeth am sut rydym yn prosesu'r wybodaeth a'ch hawliau, dilynwch y ddolen hon:

<https://www.caerphilly.gov.uk/CaerphillyDocs/FOI/PrivacyNotices/Privacy-Notice-Consultations-Surveys-cy.aspx>

Strategaeth Gymraeg 2022-2027 - Meysydd Strategol

Mae 6 maes strategol yn y ddogfen. Er mwyn cyflawni'r canlyniadau ym mhob un o'r meysydd hyn, cynigiwyd nifer o weithredoedd. Hoffem wybod ai'r gweithredoedd hyn yw'r rhai cywir ac a oes gennych unrhyw syniadau am beth arall y gallem ei wneud i gyflawni'r canlyniadau hyn.

Y Teulu

Canlyniad: Cynnydd yn nifer y teuluoedd lle mae'r Gymraeg yn iaith a siaredir gyda'r plant.

Plant a Phobl Ifanc

Canlyniad: Mae plant a phobl ifanc fwyfwy yn siarad Cymraeg fel rhan o'u bywyd bob dydd, gwella eu rhagolygon gyrfu posibl a sylweddoli gwerth yr iaith.

Cymunedau

Canlyniad: Mae grwpiau cymunedol a busnesau yn ymwybodol o, ac yn gallu cael mynediad at, wasanaethau Cymraeg ar draws nifer o sectorau gwahanol.

Gwasanaethau Iaith Gymraeg

Canlyniadau:

- Mwy o wasanaethau cyfrwng Cymraeg ar gael i'r cyhoedd.
- Mwy o ddefnydd o'r gwasanaethau sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mae grwpiau cymorth iaith Gymraeg wedi'u cynnwys mewn cyfeiriaduron a grwpiau cymunedol a gwirfoddol.
- Mae'r iaith Gymraeg yn rhan integredig o drefniadau cydweithio.

Y Gweithle

Canlyniad: Nifer a chanran cynyddol uwch o'r gweithlu yn defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Seilwaith (Polisiau ac Arferion)

Canlyniad: Mae'r iaith Gymraeg wedi'i hintegreiddio'n briodol mewn polisiau a strategaethau'r cyngor a'r holl bartneriaid.

1. A ydych chi'n cytuno neu'n anghytuno y bydd y gweithredoedd a amlinellir ym mhob maes strategol yn helpu i gyflawni'r canlyniad a fwriadwyd?

	Cytuno	Anghytuno	Dim yn gwybod
Y Teulu	☐	☐	☐
Plant a Phobl Ifanc	☐	☐	☐
Cymunedau	☐	☐	☐
Gwasanaethau Iaith Gymareg	☐	☐	☐
Y Gweithle	☐	☐	☐
Seilwaith (Polisiâu ac Arferion)	☐	☐	☐

2. Os ydych chi'n anghytuno ag unrhyw un o'r gweithredoedd a amlinellwyd, rhowch y manylion isod:

3. Os oes unrhyw weithredoedd ychwanegol y credwch y dylid eu cynnwys, dywedwch wrthym ba Faes Strategol y mae'r rhain yn cyfeirio ato a rhowch fanylion isod:

4. Hoffem wybod eich barn am yr effaith y byddai'r cynllun gweithredu drafft hwn yn ei chael ar y Gymraeg, yn benodol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Pa effeithiau fyddai yn eich barn chi? Sut y gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu liniaru effeithiau negyddol?

5. Esboniwch hefyd sut rydych chi'n credu y gallai'r cynllun gweithredu drafft gael ei lunio neu ei newid er mwyn cael effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r iaith Saesneg, a dim effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r iaith Saesneg.

6. Ydy eich ymateb i'r ymgynghoriad wedi ei ddylanwadu naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol oherwydd unrhyw un o'r canlynol: oedran, anabledd, tarddiad ethnig, rhyw, ailbennu rhywedd, statws priodasol, cred grefyddol neu ddiffyg cred, defnyddio BSL neu ieithoedd eraill, cenedligrwydd neu gyfrifoldeb am unrhyw ddibynyddion? Os felly, rhowch y manylion isod.

7. A oes gennych unrhyw sylwadau pellach i wneud am y Strategaeth Gymraeg Ddrafft 2022-2027 Cynllun Gweithredu?

Amdanoch chi

Mae'r cwestiynau hyn yn ddewisol. Bydd eich ymateb yn ein helpu i sicrhau ein bod yn cyflawni sampl gynrychioliadol a bydd yn ein helpu i wirio a yw'r gwasanaethau a ddarparwn yn diwallu anghenion ein holl gymunedau a thrigolion lleol.

Rwy'n ymateb i'r arolwg hwn... (Dewiswch un yn unig)

- Fel preswylydd ym Mwrdeistref Sirol Caerffili
- Fel aelod etholedig lleol
- Fel person busnes
- Fel cynrychiolydd grŵp neu sefydliad y trydydd sector
- Fel cynrychiolydd sefydliad arall yn y sector cyhoeddus
- Fel aelod o staff
- Arall, nodwch _____

Fy nghod post yw: _____

Rwy'n:

- Benyw
- Gwryw
- Arall, nodwch _____
- Gwell gen i beidio â dweud

Beth yw eich dewis iaith?

- Saesneg
- Cymraeg
- Arall, nodwch _____
- Gwell gen i beidio â dweud

Ydych chi o'r farn bod gennych chi anabledd?

- Ydw
- Nac ydw
- Gwell gen i beidio â dweud

Ydych chi, neu'n aelod o'ch cartref, yn gwasanaethu yn y lluoedd arfog ar hyn o bryd neu wedi gadael y lluoedd arfog?

- Ydw, rydw i / roeddwn i'n aelod o'r lluoedd arfog
- Ydy, mae aelod / roedd aelod o'm cartref yn aelod o'r lluoedd arfog
- Nac ydw
- Gwell gen i beidio â dweud

Grŵp oedran

- <16
- 16-25
- 26-39
- 40-49
- 50-65
- 66+

Cyfeiriadedd rhywiol

- Deurywiol
- Hoyw
- Heterorywiol
- Lesbiaidd
- Arall, nodwch _____
- Gwell gen i beidio â dweud

Crefydd neu gred

- Bwdhaidd
- Chrisnogaeth (pob enwad)
- Dyneiddiol
- Hindŵaidd
- Iddewig
- Mwslimaidd
- Sicaidd
- Arall, nodwch _____
- Gwell gen i beidio â dweud

Tarddiad Ethnig

☐ Asiaidd	☐ Tseiniaidd
☐ Cymysg	☐ Arall, nodwch _____
☐ Du	☐ Gwell gen i beidio â dweud
☐ Gwyn	

Statws Priodasol

☐ Byw gyda phartner	☐ Wedi colli Partner Sifil o'r un-rhyw
☐ Gweddw	☐ Wedi gwahanu
☐ Partneriaeth Sifil	☐ Wedi Ysgaru
☐ Partneriaeth sifil wedi'i diddymu	☐ Arall, nodwch _____
☐ Priod	☐ Gwell gen i beidio â dweud
☐ Sengl	

DOGFEN CEFNOGOL 4: Strategaeth Pum Mlynedd Drafft 2022 – 2027

Crynodeb o'r Ymtaebion

Sylwer: Mae sylwadau wedi'u golygu i ddiogelu anhysbysrwydd ymatebwyr ac i ddileu iaith sarhaus.

Os ydych chi'n anghytuno ag unrhyw un o'r gweithredoedd a amlinellwyd, rhowch y manylion isod:

All of them I Don't speak Welsh
As far as I am concerned trying to promote the Welsh language is a waste of time and money. Policy is being dictated by a minority of Welsh speaker activists to the detriment of the vast majority of Welsh people - you don't have to speak Welsh to be proud of your country and heritage.
Children and young people: outlined strategy does not appear to be significantly different to current strategy. The workplace: outlined strategy does not indicate monitoring methodology within workplaces and whilst I want an increase in use in the Language, the strategy does not indicate funding support, especially for very small businesses.
Dim sôn am agor rhagor o ysgolion Cymraeg a diffyg recriwtio penodol o siaradwyr Cymraeg i'r cyngor. Annog yn lle gorfodi'n golygu na fydd nifer o gwmnïau'n defnyddio'r Gymraeg.
Funding should be for music & the arts, maths & science, digital education. Complete waste of money which will have little impact on job creation, wealth, people ability to have well paid work, lifting family's out of poverty.
I am not in favour of councils or any government organisations spending precious resources to promote the Welsh language. There are many more important issues to be addressed. As far as I'm concerned a minority is dictating to the majority. Waste of time and money.
I am welsh but I think learn g about our heritage is more important than the language. If I wanted my daughter to learn Welsh I would have sent her to a Welsh medium school. I think the language is being forced on people. Money could be better spent on other areas.
I believe some of the actions outlined create a two tier society, where those with Welsh Language skills have unfair opportunities over non Welsh speakers
I believe that the use of the Welsh language is detrimental to the well-being of the majority of people living in Wales, particularly for the development of young people. The resources spent could be put to better use. For example more science and other subjects, would make our children more employable outside Wales and would be of more benefit to them. Also traffic signs would be easier for the majority to understand if in English only. English on top means that most of us pass the signs before we have had time to read the English. Put the well being of the majority before the desires of the minority.
I don't disagree as such, as any efforts to support and promote the Welsh language are to be applauded, but I think more consideration needs to be given to how some of these actions can be realistically achieved. Communities - Whilst there are some good intentions in this strategic priority, such as improving Welsh language input and provision during big events such as the Big Cheese, Christmas markets, etc., for any of this to work there needs to be a huge amount of awareness raising for people to even know that they can use Welsh within the borough and that this won't in itself prove to be a barrier. Welsh Language Services - The number of complaints relating to non-compliance doesn't mean much if people don't even know what compliance is required; how will they know if it's not being upheld? The annual report on compliance with the Welsh language standards must be more prominent, and more widely promoted - perhaps an infographic version, or slimmed down version for the public facing website? Welsh speakers in particular are interested in this stuff. Infrastructure - This is a vitally important area which underpins all of the other functions of the Council. Sadly, Welsh is often seen as an "add-on" when considering new areas of work or when reviewing policies and procedures. It *must* become part of the initial planning process for any project, not just in terms of making it bilingual, but in terms of how it can meaningfully support the Welsh language.

I don't understand the questions
Large parts of the Borough are predominately English speaking with a very small number of Welsh speakers. Families and workplaces in these areas will never become Welsh speaking.
Need to engage with new parents earlier (e.g. baby pack with newborns) as many are put off Welsh medium education fearing they will not be able to help their child. No amount of promotion will help attract new Welsh speakers if they don't have an interest in the first place. You need to promote earlier e.g. baby groups/play groups etc. People can be put off from interacting with Welsh events such as Ffilifest due to previous bad experiences, fear of not fitting in/undersanding and being 'looked down on' because of either unable to speak Welsh or are learners.
No disagreement. Enthusiasm should come from bottom up not top down. Understand that enthusiasm must be engendered in the first place to facilitate that end. Making things compulsory maybe not generally good except where strategically advantageous to the 5 year deadline. CCBC net is spread impressively wide.
Not enough over 18's currently speak Welsh in every day life
People will continue to use their first language in the home and at work and it is well known that use of Welsh by school children stops at the school gate or when they are out of hearing of their teachers. Nothing in the strategy seems likely to chage this.
Pushing the use of Welsh ahead of English will cause the Welsh economy to fall even further behind England, leading to further loss of talent across the border and increased unemployment.
To much Welsh being promoted at the moment. English is the first language in the UK and should take precedence over Welsh. Road signs in particular should be English first, save money by only printing communications in English as there are no polyglot Welsh speakers in wales.
Too much Welsh already in a predominantly English speaking area. Total waste of public resources.
Unrealistic targets for the timescale.
Welsh Language has been made a political media, and South East Wales it is not used money and resource could be spent on many other community improvements Education standards could be raised concentrating on the important subjects for future benefits

Os oes unrhyw weithredoedd ychwanegol y credwch y dylid eu cynnwys, dywedwch wrthym ba Faes Strategol y mae'r rhain yn cyfeirio ato a rhowch fanylion isod:

2. Children and young people is very comprehensive but it seems geared to what Council Corporate can do, not what Education itself can do. Early years is an area undergoing considerable transformation, so there maybe opportunities here to expand. Welsh Government for example could visit older pupils to tell them about opportunities to work in the medium of Welsh in terms of career guidance, although it maybe covered 2.3
5. The workplace could include more informal opportunities such as 'lunch time cafe' or 'welsh speaking' meet for lunch, after work, or social opportunities to encourage a fun, informal aspect as much of it will be about 'compliance' to the standards, so something that suggests its fun could be more motivational than the message of 'you have too'.
All areas
Childfren and young people. There should be greater emphasis on Welsh History matters in the way History is delivered in Schools. We've seen that the way British history traditionally is taught that it needs and is being revisited to perhaps look differently at the way Colonialism and actions in the past have adversely affected many minority groups.
Creation of areas in communities where use of Welsh is encouraged and a range of levels is present to support learners.
Ensure that all actions are voluntary and people DO NOT feel forced into complying to a hard line of forcing this beautiful language onto all Welsh citizens.. 'ENGLISH NOT'
I dont see anything to help learners of the Welsh language to be confident in speaking and putting their learning to use.

In my experience of learning Welsh most of the effort is given to the "Iaith Achlysurol" "Casual Welsh." Literary Welsh is less emphasised (so is English these days). This kind of thing seems good: https://www.amazon.co.uk/HARRY-POTTER-WELSH-Potter-Athronydd/dp/B00K9J2W0E A reprint of CYMRAEG I DDYSGWYR may be a good idea. For me it helped bridge the gap between everyday casual Welsh and literary Welsh from the outset. It gives more of a feel for the basic structure of the language than the usual (but vital) speech patterns taught on early learner courses. CCBC may wish to liaise with other areas e.g. the excellent facility at the University of South Wales e.g. https://learnwelsh.cymru/news/ask-helen/ Helen Prosser
Many public notices should be in English only eg road signs and road work notices as mixing is very dangerous and costly Also government documentation a choice should be offered and Stop waste
Needs to be easier for people to understand
None. Coleg y Cymoedd will be able to contribute to achievement of the action plan.
Not sure I saw anything in the mass of information about the possibility of Welsh being taught in the workplace specifically around the vocabulary needed for the job in hand and any public facing roles.
Plant: Agor mwy o ysgolion Cymraeg er mwyn normaleiddio addysg Gymraeg. Un ysgol uwchradd sydd am y sir gyfan ar hyn o bryd.
Should there be something about promoting the use of Welsh in customer services in the private sector e.g. through the Business Forum? Do local businesses advertise that they can interact with customers through Welsh, are local shops highlighting that they have Welsh speaking staff for example.
Spend funds on further education and skill coaching/apprenticeships instead
Stand up to Welsh government & don't implement any plan. Use the money to support education, business & transport. All in desperate need of investment.
Stop spending money on promoting the Welsh language. Where does Carbon net zero fit in when the small number of children being forced into Welsh speaking schools are bussed in from miles away - not good stewardship of the public purse or resources. I have seven grand children on the Cwm Calon estate. My daughters moved onto the estate some years ago and were told at the time the primary school would be English speaking. Due to intervention by Welsh speaking activists the school was belatedly designated as a Welsh school. Not impressed!
Stop this nonsense and concentrate on providing a good education, health, welfare and care system.
There should be a statement of the extra cost to Welsh residents.
Welsh is a dying language and very limited to a small number of clique teachers who are promoting the language for their own ends . it sad but a face once a young person leaves education once they have left school unless there family and friend are Welsh speaking they speak and write welch less and less each year. I am English and have lived here for over 33 years .I on the whole e find welsh speakers full of themselves and a pain in the arse. Wanting translation when the are capable of reading and writing in English. the fact is I then have to employ at great cost a welsh speaker to translate their written or spoken words this is detrimental to my profits and I therefore do not engage much with snobby two faced Welsh speakers. Just stop funding it and admit defeat. The money would be better spent on mental health. As suicidal relative has waited 8 months for an appointment and it not even face to face.
Welsh Language Services - a dedicated web page for all things Welsh language would be helpful. This could include news items, links to strategic documents, events, or opportunities for people to get involved in supporting and promoting the Welsh language within the borough
With regards to parent and baby groups, for example, Welsh should be introduced little and often rather than a Welsh /English language group exclusively, so parents get used to Welsh in small doses and don't get overwhelmed or intimidated. Parents should be offered Welsh lessons in small groups as evening classes rather than large groups to build confidence learning and speaking Welsh.

Hoffem wybod eich barn am yr effaith y byddai'r cynllun gweithredu drafft hwn yn ei chael ar y Gymraeg, yn benodol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Pa effeithiau fyddai yn eich barn chi? Sut y gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu liniaru effeithiau negyddol?

A perennial problem is non use of Welsh after pupils leave Welsh education. People often lose the language. School leavers need to be encouraged to support initiatives after school/university to help young pupils and learners and keep their own Welsh alive
Anything which aims to support and promote the Welsh language can hopefully only have a positive impact on language skills and use within the borough. My main concern is the implementation of the action plan on an ongoing basis. It takes a lot of effort and work to continue to promote, support and include Welsh in a region that is traditionally less Welsh-speaking.
As a dyslexic person bilingual forms/signs are absolutely impossible to read. To the point it's discriminatory to people with this disability.
Bydd yr iaith yn fwy gweledol ond nid yw hynny'n golygu bod modd ei defnyddio ymhellach mewn bywud cyhoeddus os nas yw'r sawl sy'n gweithio gyda'r cyhoedd yn medru'r iaith.
Drop promotion of actions that will be internationally divisive.
Encourage more people to wear the Iaith Gwaith badges to indicate to others that they are able to speak Welsh. Encourage busnises with Welsh speakers to greet people in Welsh
English medium schools will be neglected and receive less funding
Gobeithio mwy pobol yn dysgu yr iaith a defnyddio fe! Making groups for practice speaking readily available will help learners of all levels, not having confidence to speak is probably one of the biggest problems for learners. Dw i'n gwybod. Dysgwyr ydw !!!!
Gobeithio y bydd yn rhoi hyder i bobl ddefnyddio'r Gymraeg mewn ystod ehangach o sefyllfaoedd. Gobeithio hefyd y cânt dderbyniad cadarnhaol bob tro hyd yn oed os na all y person y siaradir ag e/hi yn medru Cymraeg
I don't understand some of these words.
It will antagonise and alienate more people against Welsh.
It will be good for more people to learn the Welsh language and it be used a lot more.
It will hopefully increase places where Welsh is spoken maintain the language for many who learnt it in school and normalise its usage within the community.
Little impact, the majority of Caerphilly residents would not be interested in the Welsh Language Strategy.
More people in the communities being aware of of the opportunities to learn and use welsh as well as english
Not everyone finds learn g a second language easy. Heritage more important than speaking the language. If we wanted our children to learn it we would have sent them to a Welsh medium school.
Pushing Welsh language will lead to a further increase in nationalism, calls for independence and severely impact the Welsh economy.
See above
The action plan is very good, comprehensive and if able to be delivered will make a difference and will help to expand the language. However some impacts for those who do not speak Welsh could be to feel threatened or limited opportunities in the job market for not speaking Welsh, so important to bring those who do not speak Welsh in, in a way that is encouraging and not 'compliance'.
The main negative effect is overemphasis on use of Welsh annoying English speakers and causing a reaction against the language. This is particularly true when Welsh appears first in diocuments and, where ir is not possible for the two languages to appear side by side (and assist translation in cases of uncertainty, English should be the first language encountered to avois irritating scrolling through the document (I speak, read and write Welsh, but have chosen to complete this questionnaire in English and would not have done so had I needed to wade through the Welsh version first).
Page 134
The overall draft plan is a costly time waste of money

A perennial problem is non use of Welsh after pupils leave Welsh education. People often lose the language. School leavers need to be encouraged to support initiatives after school/university to help young pupils and learners and keep their own Welsh alive
There are many people in Wales who still believe that Welsh is a waste of time instead of seeing it as part of their heritage. It would be good to find a way to teach these people the importance of the language and how special it is to be able to speak their national language.
There is always a danger of alienating public if certain demographic see Welsh as being prioritised. Unfortunately comments such as “Dead language” and “waste of money” are all too common. The strategy will help but care needs to be taken to bring the public with you, particularly in an area not renown for use of Welsh language. A soft roll out would likely mitigate these comments but the risk would be failure to meet the aggressive (but welcome) language targets set by WG.
This action would have a positive impact on opportunities to use the Welsh language and treating the Welsh language no less favourably than the English language.
to print everything twice in english and welsh is such a waste of money.
Why do you feel the need to keep flogging a dead horse. If Welsh was a viable modern language it would thrive without imposing it on the majority of the Welsh population who have no interest in learning Welsh.
Wouldn't know haven't read it . Anyway It's too late .you've made your minds up Sorry unless you make it compulsory for everyone to learn and speak welsh not just kids you will always have people like my self wanting to speak English read and write English and the welsh speaker. Will rub the English up the wrong way not understanding what they have done wrong . The impact are a greater divide between those who can speak welsh and those who cannot. If welsh speakers get more funding the no welsh speakers will think it unfair and vice versa. In other word your stuffed. Treat everyone equally then there will be nothing for either side to complain about , but the welsh speaker will complain as they will think they deserve more .
Wrth ddilyn y cynllun gweithredu, bydd Cyngor Bwrdeistrf Sirol Caerffili yn sicrhau mwy o gyfleoedd i bobl defnyddio'u Cymraeg. Drwy ddangos arweinyddiaeth glir a chadarn o ran y Gymraeg wrth weithio ar brosiectau ar y cyd gyda sefydliadau partner, gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol y strategaeth.
You cannot 're write history, what happened during the industrialisation of Wales, was a massive influx of people from rural South West England, where my own family on both sides came from, coupled with the English dominated Victorian education system, almost wiping out the language in this area. This doesn't make me feel any less Welsh, or proud of coming from the South Wales Valleys, but the obsession with speaking Welsh does.

Esboniwch hefyd sut rydych chi'n credu y gallai'r cynllun gweithredu drafft gael ei lunio neu ei newid er mwyn cael effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a.....

As it's the first action plan, I think it's difficult to know what will or won't work until it's implemented. I would, however, suggest that the action plan should be flexible, and should changes be needed, these can be made during the life of the current strategy, rather than waiting for the review.
Can you not get it ??? It's too hard. It's a difficult language to learn unfortunately it has not evolved with the times. For example the microwave or poppety ping is just sad . Get rid of the guttural sound and people may have a chance of at least getting to say the words correctly. If it did sound like vomiting it may be a lot more attractive . The French accent is sexy the German commanding the Irish lyrical the Welch is some what alluring but then I spit some words out unfortunately it just not woke enough.
Concentrate on teaching using the English Language, the international language of the world
gw uchod. Mae'r ymateb i rai sy'n ceisio cyfathrebu yn Gymraeg yn hollbwysig
Has Welsh A level pass yet been recognised as a suitable subject for English universities? It's not always recognised as a suitable qualification for university entry as it's not a foreign language.
Having more free courses available for people .

I believe there needs to be many opportunities for learners to come together to practice speaking and listening to the Welsh language. Then once they are confident they can use the language in their day to day dealings.
It needs more emphasis on opportunities to learn and use Welsh in a social context.
Mae digon o weithrediadau positif yn y cynllun gweithredu, does dim eisiau newid neu ychwanegu dim.
n/a
Possibly a campaign to show the benefits of having two languages. Heritage family culture business wherever you have originally come from. Maybe highlighting innovative use of Welsh or families that have learned Welsh together or how businesses are using Welsh with customers.
Remove English translations on signs (e.g. place names), then people would learn how to say the Welsh and possibly spark an interest for the language.
Reverse the policy.
See above
See above for helping turn negative to positive
See answer to q4
Sicrhau bod addysg Gymraeg ar gael yn rhwydd ac yn lleol. Sicrhau staff dwyieithog wrth ddarparu gwasanaethau fel bod dim rhaid gofyn am rywun Cymraeg.
Stop pushing "Welsh only" schools. Teach it as a second language and allow children to use it if they wish.
There needs to be recognition that this is a long term plan, this will take at least at 10 year's to embed into the culture further. See above.
To start cross working with English and Welsh medium schools so eventually all schools would converse in English & Welsh equally and there will not be the need for Different medium schools with competing priorities. This would mean equal funding.
Use of Welsh should be entirely voluntary and not forced on the majority of non Welsh speakers in this area.
We have been flogging this horse for some decades now, and personally I don't hear an increase in hearing the spoken word around the Borough, we are what we are and should be celebrating our diversity not pushing an elitist agenda.
Welsh is being used more locally than previously as we predominately english speaking. Draft gives people more opportunities to learn welsh and hopefully more access to employment that require welsh speakers

Ydy eich ymateb i'r ymgynghoriad wedi ei ddylanwadu naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol oherwydd unrhyw un o'r canlynol: oedran, anabled, tarddiad ethnig, rhyw, ailbennu rhywedd, statws priodasol...

Answers are not influenced by anything mentioned. Jyst don't believe in wrlsh being forced on us. Leave it to individuals to choose.
As an English speaker, I am being even more discriminated against every day by Welsh minority.
Don't know
I am of the older generation so when i was in school welsh was not compulsory and was thought of as a dying language but it seems that was not the case therefore it s good that more people will have the opportunity to learn and benefit them
I was born and bred in the Rhymney Valley and I've seen the changes to bilingual forms, signs and singage in theatres, public signs putting Welsh first and English second. I do not agree with this policy.
My answers have been influenced by my own experiences as a Welsh speaker, both in the community and in the workplace.
My influence is determined by my life experience and knowledge

Negative probably due to depleting brain cells and galloping old age
No. Dylanwdwyd gan fy ngalluogrwydd yn y Gymraeg (It has been influence by my ability in Welsh)
Possibly positively I have Welsh speaking family members but feel learning other languages is a positive step in helping communication to flow and find similarities rather than differences.
This is an incredibly broad range of characteristics, that every single person completing this survey will fit into, meaning that everyone will be influenced one way or another by these factors.
Yes welsh speakers are rude to me when I was trying to learn the language.

A oes gennych unrhyw sylwadau pellach i wneud am y Strategaeth Gymraeg Ddrafft 2022-2027 Cynllun Gweithredu?

A waste of tax payers money
Churches and chapels were formerly the bastion of Welsh language/literature and culture. I believe this positive contribution of religion was largely the theme of Hedd Wyn's famous ode "Yr Arwr." Society these days has lost that, and is under a massive disadvantage in the aim of bolstering civilisation. The gods of the current age are celebrity (sports and entertainment), Social media, popular music, financial/career ambition. as well as the bottom feeder pastimes which are more the scope of the police than CCBC's current worthy aims. Therefore the objects of worship of today's Welsh society must provide the catchment fields of interest through which to propagate this beautiful old Celtic language. For me the beauty is in the literature rather than the spoken language. Pobl y Cwm is good entertainment but I doubt it does much for the language. The National and International Eisteddfod are excellent vehicles to promote the language. As things are, I cannot foresee a long life for the Eisteddfod Chair competition. Very few Welsh people have expertise in the awkward Cynghanedd, the captive measures and the vision to sustain that level of culture. Even one of our greatest poets, Hedd Wyn was little understood for his "Yr Arwr" ode until the centenary celebration hosted by Liverpool Welsh. He has been much heralded mainly for the drama around the Black Chair Eisteddfod rather than his ode which even the Eisteddfod adjudicators had difficulty in interpreting. The film "Hedd Wyn" is superb. Nowadays, we are too narrow as a nation to hold an Eisteddfod in Liverpool as formerly. The Welsh built large parts of the city and contributed massively to it ref, Cymry Lerpwl by D. Ben Rees. His books are a rich source of information on Welsh heritage and many other things. http://liverpool-welsh.co.uk/books_w.htm http://liverpool-welsh.co.uk/learn.htm
English is my language and to learn a language should be a choice not pushed on me. If I wanted my child to speak Welsh I would of sent her to a Welsh speaking school. I think it's a disgrace that some children can't speak English properly yet more and more time is spent on Welsh in English language schools. Welsh children are behind in school as it is and more time is now wasted on an out of date language.
For me, it's not just about making sure that people can use their Welsh within the borough, it's about making Welsh part of everyday life, and for it to be the norm for it to be heard in shops, cafes, in offices. There's still an "us and them" view of the Welsh language, and we have some way to go before this changes. The language doesn't need lip service or tick boxes; it needs positive support and action.
Good luck!
Has the Welsh population been asked if they want to see the Welsh language promoted and the costs that come with it?
I don't understand the words on these questions which make it hard for me to comment on any of it.
It would be wonderful if more Welsh was spoken and heard in the Caerphilly area. I am a learner and would love to use the language more.

It's a waste of precious money and time.

Tax payers money should be used more wisely to improve lives of the people of the borough by investing in infrastructure,schools, public and private buildings and the the maintenance and upkeep of previous projects carried out by the council!

Why don't you spend more money on more teachers for smaller class size!!

I am Welsh by blood and ancestry, I do not want the Welsh language to die out. I just don't believe in the over promotion of the Welsh language to detriment of the people in receiving value for money. And also in this time of environmental issues the mass duplication of documents and resources being provided without request is harmful to our natural resources, environment and to all people! The choice of documents should be available in either Welsh or English languages upon request! And not frivolous duplicated at waste to environment and tax money!!

Its very comprehensive and an excellent job. However some of the measures need work as they are not necessarily reflective of what you are trying to achieve. For example some qualitative survey type measures as to whether people feel more confident in using Welsh and enjoyed events rather than number would give a broader picture of success.

Prioritise other council services before this Welsh language nonsense.

Scrap it

Scrap it!

Spend the funds on improving education, health and the general state of the borough instead of on fanciful, pointless targets

Total waste of money, will achieve nothing.